
TUKIASUNNON ASUKKAIDEN OSALLISTAMINEN SUUNNITTELUUN

Moniaistisen tilan suunnittelu Perhekoti Jääskeläinen Oy:lle

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Lahdensivu, syksy 2013

Reetta Kokkonen

LAHDENSIVU

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosiaalipedagoginen sosiaalityö

Tekijä

Reetta Kokkonen

Vuosi 2013**Työn nimi**

Tukiasunnon asukkaiden osallistaminen suunnitteluun – moniaistisen tilan suunnittelu Perhekoti Jääskeläinen Oy:lle

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyö tehtiin Perhekoti Jääskeläinen Oy:n toimeksiannosta. Työn tavoitteena oli suunnitella perhekodin käyttöön moniaistinen tila, osallistuen perhekodin Fasaanintien tukiasunnon viisi asukasta suunnitteluun. Samalla tutkittiin, millaisia näkökulmia moniaistisen tilan suunnittelussa on huomioitava, ja millaisia kokemuksia suunnitteluun osallistuneet asukkaat saivat osallistumisesta.

Opinnäytetyön avainkäsitteitä olivat autismin kirjo, Aspergerin oireyhtymä, moniaistisuus, tukiasuminen ja osallistaminen. Nämä käsitteet muodostivat myös opinnäytetyön teoriapohjan. Tutkimusaineisto koottiin teemahaastatteluilla, puolistrukturoiduilla haastatteluilla sekä havainnoimalla moniaistisia tiloja ja toimintatuokioita.

Moniaistisen tilan suunnittelu oli prosessi, jossa suunnittelijan täytyi sopeutua muutoksiin. Oleellista suunnittelussa oli selvittää, millaisia tarpeita tilan käyttäjillä oli ja millaisilla tila- ja toimintaratkaisulla niihin pystyttäisiin vastaamaan. Tärkeää oli myös tilan käyttäjien, ohjaushenkilöstön sekä tilan rahoittajan sitouttaminen ja innostaminen suunnitteluun osallistumiseen. Asukkaat kokivat suunnitteluun osallistumisen melko myönteisesti. Kuvien käyttö vaikutti toimivalta menetelmältä suunnitteluun osallistamisessa. Asukkaiden kokemuksista nousi esille erityisesti suunniteltavan tilan vaihtuminen ja vaihdoksen vaikutus suunnittelun merkitykselliseksi kokemiseen.

Opinnäytetyö painottui tilasuunnitelman toteuttamiseen. Asukkaiden osallistamiseen olisi voinut panostaa enemmän. Tilan varsinaisesta toteuttamisesta olisi saanut toisen opinnäytetyön aiheen. Mielenkiintoista olisi selvittää myös asukkaiden mielipiteitä moniaistisesta tilasta ja siellä järjestettävästä toiminnasta tilan valmistuttua.

Avainsanat autismin kirjo, moniaistisuus, tuettu asuminen, osallistaminen, osallistava suunnittelu

Sivut 57 s. + liitteet 16 s.

Lahdensivu
Degree Programme in Social Services
Sociopedagogic Social Work

Author	Reetta Kokkonen	Year 2013
Subject of Bachelor's thesis	Participatory design with the clients of a supported house – designing a multisensory environment for Perhekoti Jääskeläinen	

ABSTRACT

This Bachelor's thesis was accomplished for Perhekoti Jääskeläinen Oy. The main aim of the thesis was to design a multisensory environment (MSE) for the clients of the commissioner, utilizing the methods of participatory design. Five clients were engaged in the design process. The aim was also to find out what kind of factors and aspects are important to take into account when designing a multisensory environment and what kind of experiences the clients get during the design stages.

The concepts of autism spectrum, Asperger syndrome, multisensory work, supported housing and engagement formed the theoretical background of this thesis. Research methods used in this thesis were theme interview, semi-structured interview and observation.

According to the research, it was important to engage all stakeholders in the design process, including those who finance the building costs. Before designing it was essential to know what kind of needs the users of the MSE had and how these needs could be met in the designing process. The clients found their engagement in the design process quite a positive experience. Pictures seemed to work well as a method of designing and engaging the clients. Especially the changes in the space to be designed had an effect on clients' motivation and experiences of meaningfulness of the design process.

The focus of the thesis was on the space plan. The clients could have been more engaged in the design process if more varied methods had been used. The building process of the MSE and the clients' experiences of the finished MSE would also have been interesting themes for a Bachelor's thesis.

Keywords spectrum of autism, multisensory environment, supported housing, engagement, participatory design

Pages 57 p. + appendices 16 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	OPINNÄYTETYÖN TEOREETTINEN VIIITEKEHYS.....	3
2.1	Autismin kirjo	3
2.1.1	Autismin piirteitä.....	3
2.1.2	Aspergerin oireyhtymä	4
2.2	Tukiasuminen	5
2.3	Moniaistisuus	6
2.3.1	Aistitoiminnan merkitys	7
2.3.2	Moniaistiset ympäristöt	8
2.3.3	Moniaistisen ympäristön suunnittelu.....	9
2.3.4	Rentoutuminen	10
2.4	Osallistaminen.....	11
2.5	Osallistava suunnittelu	12
3	MONIAISTISUUS TUTKIMUKSISSA JA HANKKEISSA	13
3.1	Aiheeseen liittyvät tutkimukset.....	13
3.2	Aiemmat opinnäytetyöt ja projektit.....	15
3.3	Aistien-hanke	16
3.4	Yhteenvedo tutkimuksista.....	17
4	TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT	17
4.1	Laadullinen tutkimusote.....	18
4.2	Tutkimuksen kohderyhmä, tutkimustehtävä ja -kysymykset.....	18
4.3	Tutkimusmenetelmät ja aineistonkeruu	19
4.3.1	Teemahaastattelu	19
4.3.2	Puolistrukturoitu haastattelu	21
4.3.3	Moniaistisen tilojen havainnointi	21
4.3.4	Toiminnalliset tuokioiden	22
4.4	Tutkimusaineiston analysointi.....	23
4.4.1	Teemahaastattelujen analysointi.....	24
4.4.2	Puolistrukturoitujen haastatteluiden analysointi.....	25
4.4.3	Tilahavainnoinnin analysointi	26
4.4.4	Toiminnallisten tuokioiden analysointi	26
4.5	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	26
4.5.1	Eettisiä lähtökohtia	26
4.5.2	Luotettavuuden arviointi	28
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA TULOKSET	29
5.1	Teemahaastattelujen tulokset	29
5.2	Asukkaiden haastattelut.....	31
5.3	Tutustumiskäynneillä saadut ideat	36
5.4	Toiminnalliset tuokioiden asukkaiden osallistamisen menetelmänä	37

5.5	Tilasuunnittelun prosessi.....	38
5.5.1	Tutustumiskäyntejä ja tiedon keräämistä	40
5.5.2	Asukkaat mukaan suunnitteluun.....	40
5.5.3	Uusi suunta suunnittelulle	40
5.5.4	Visuaalinen tilasuunnitelman työstäminen.....	41
5.5.5	Suunnitelman esittely	42
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	42
6.1	Moniaistisen tilan suunnittelussa huomioitavia näkökulmia	43
6.2	Asukkaiden kokemuksia suunnitteluun osallistumisesta	45
7	VISUAALINEN TILASUUNNITELMA	47
7.1	Suunnitelman lähtökohdat.....	47
7.2	Piirroksat	48
7.3	Tilasuunnitelman perusteluosio	48
7.4	Hankintalista ja kokonaishinta-arvio.....	49
7.5	Itse tehtävät materiaalit	49
8	POHDINTA.....	49
	LÄHTEET	53
Liite 1	Havaintopohja eri aistitiloihin tutustumista varten	
Liite 2	Tilapiirroksat	
Liite 3	Tilasuunnitelman perusteluosio	
Liite 4	Hankintalista	
Liite 5	Ideota itse tehtäviin materiaaleihin	

1 JOHDANTO

Kaikki alkoi sähköpostiviestistä vuonna 2012. Viestissä tarjottiin opinnäytetyön aiheeksi moniaistisen tilan toteuttamista Perhekoti Jääskeläinen Oy:lle. Moniaistisen tilan toteuttaminen kuulosti mielenkiintoiselta haasteelta, jossa pääsisin tekemään jotain konkreettista ja hyödyntämään sosiaalialan opintojen lisäksi myös ohjaustoiminnan artonomin taitojani. Koin tärkeäksi, että opinnäytetyön aihe oli tullut työkentältä, ja työ tulisi todelliseen tarpeeseen. Lupauduin ottamaan aiheen vastaan.

Opinnäytetyön aloittaminen venyi maaliskuulle 2013 suorittamattoman multisensorinen työ -opintojakson ja tammikuulle 2013 sovitun hallinnon harjoittelun vuoksi. Viimein 11.3.2013 kävimme yhdessä opinnäytetyön ohjaavan opettajan, Marja Sirkkolan, kanssa tutustumassa perhekodin Fasaanintien tukiasuntoon, johon moniaistinen tila oli tarkoitus toteuttaa.

Opinnäytetyön toimeksiantaja, Perhekoti Jääskeläinen Oy, tarjoaa aikuisille kehitysvammaisille hoito- ja kuntoutuspalveluita Hämeenlinnan alueella. Opinnäytetyön tutkimuskohteena toimi perhekodin Fasaanintien tukiasunnon viisi asukasta.

Perhekoti Jääskeläinen Oy:n toiminta alkoi vuonna 1988. Vuodesta 2001 Perhekoti Jääskeläinen Oy:n toiminta on ollut ammattimaista palveluiden tuottamista perheyriksenä. Tällä hetkellä yritys tarjoaa eritasoisten asumispalveluiden lisäksi asiakkailleen päivä-, virkistys- ja työtoimintaa sekä tarpeen mukaan psykiatrin ja muiden asiantuntijoiden palveluita. Perheyriksen tavoitteena on tarjota asiakkailleen puitteet onnelliseen ja sisällöllisesti rikkaaseen elämään. Palveluissa pyritään ottamaan huomioon asiakkaan henkilökohtaiset tarpeet ja tarpeiden muutokset elämäntilanteen mukaan. Palvelutarjonnassa olennaista on yhteisöllisyys, kodinomaisuus, yksilön arvostaminen ja kuntouttava työote. (Perhekoti Jääskeläinen Oy n.d., Yritysesittely; Perhekoti Jääskeläinen Oy n.d., Toimintamme yleiskuvaus; Perhekoti Jääskeläinen Oy n.d., Asumispalvelut.)

Fasaanintien tukiasunnon perustehtävänä on palvella autismin kirjon nuoria aikuisia. Tukiasunnon asiakastyön ja arvomaailman pohjana ovat perhekodin arvot. Lisäksi asukkaiden osallistaminen ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen mahdollisimman pitkälle koetaan tukiasunnossa tärkeäksi. (Fasaanintien tukiasunnon toimintastrategia 2013.)

Fasaanintien tukiasunnossa tehdään kaikille asukkaille yksilölliset kuntoutussuunnitelmat, jotka sisältävät esimerkiksi harrastukset ja työ- tai päivätoiminnan tavoitteet. Kuntoutussuunnitelmaan kirjataan myös keinoja, joiden avulla asukas selviytyy arjesta kotona, pystyy liikkumaan itsenäisesti ja asioimaan lähialueella. Tukiasunnon toiminnan tavoitteena on toiminnallisien menetelmien vahvistaa ja opettaa taitoja, joita asukkaat tarvitsevat selviytyäkseen mahdollisimman itsenäisesti ja sopeutuakseen yhteiskuntaan. Lisäksi tavoitteena on osallistaa heitä oman elämänsä suunnitteluun

ja toteuttamiseen. Näihin pyritään esimerkiksi sosiaalisia taitoja ja vuorovaikutusta kehittämällä. Toiminnan tukena käytetään henkilökohtaista päiväohjelmaa ja tarvittaessa kirjoitettuja tai kuvitettuja ohjeita. (Fasaanintien tukiasunnon toimintastrategia 2013.)

Tavoitteeksi opinnäytetyölle muotoutui moniaistisen tilan toteuttamisen sijaan visuaalisen tilasuunnitelman laatiminen moniaistista tilaa varten. Tavoitteeksi määriteltiin myös tukiasunnon asukkaiden osallistaminen suunnitelman laatimiseen. Opinnäytetyön ohjaajana toimeksiantajan puolelta toimi erityisluokanopettaja Riitta Hakamäki, joka työskentelee Perhekoti Jääskeläisen pedagogisena autismin kirjon asiantuntijana. Lisäksi Fasaanintiellä ohjaajana toimiva sosionomi (AMK) Karoliina Isosalo auttoi ja tuki käytännön asioissa sekä toimi yhteyshenkilönä tukiasunnon suuntaan.

Omana tavoitteenani oli saada enemmän tietoa moniaistisuudesta ja autismin kirjosta opinnäytetyöprosessin aikana. Lisäksi halusin hyödyntää mahdollisimman paljon eri opintojen kautta saamaani tietotaitoa erilaisten asiakasryhmien ohjaamisesta.

2 OPINNÄYTETYÖN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tämän opinnäytetyön avainkäsitteitä ovat autismin kirjo, Aspergerin oireyhtymä, tuettu asuminen, moniaistisuus, osallistaminen ja osallistava suunnittelu. Autismin kirjo, Aspergerin oireyhtymä ja tukiasuminen ovat kohderyhmän kautta tämän opinnäytetyön tärkeimpiä käsitteitä. Tilasuunnitelman laatimisen kannalta oleellisia käsitteitä ovat moniaistisuus, osallistaminen ja osallistava suunnittelu.

Käsittelen tässä luvussa ensin autismin kirjoa, autismin kirjon piirteitä ja Aspergerin oireyhtymää. Tämän jälkeen kerron tukiasumisesta. Moniaistisuutta käsittelen aistitoiminnan merkityksen, moniaististen ympäristöjen ja niiden suunnittelun sekä rentoutumisen osalta. Lopuksi avaen osallistamisen ja osallistavan suunnittelun käsitteitä.

Moniaistisuus on käsitteenä käytössä esimerkiksi arkkitehtuurissa, tilasuunnittelussa ja neurologiassa. Multisensorisuus liittyy käsitteenä enemmän menetelmään. (Sirkkola 2013 Loppuseminaaripalaute.) Käytän tässä opinnäytetyössä moniaistisuus-käsitettä, koska opinnäytetyö liittyi vahvasti tilan suunnitteluun.

2.1 Autismin kirjo

Fasaanintien tukiasunnon asukkailla oli eriaisteisia autismin kirjon piirteitä, osalla Aspergerin oireyhtymä. Tässä alaluvussa kerron tarkemmin sekä Aspergerin oireyhtymästä että autismin kirjosta, johon Aspergerin oireyhtymä kuuluu. Käytän Asperger-henkilöstä lyhennettä AS-henkilö.

Autismi on neurologisen kehityksen häiriö, joka vaikuttaa aivojen toimintaan ja aistihavaintojen käsittelyyn. Autismiin kirjoon kuuluu useita eri oireyhtymiä, joille on yhteistä sosiaalisen vuorovaikutuksen ja kommunikoinnin vaikeudet, oudot käyttäytymismuodot ja aistipulmat. (Kerola, Kujanpää & Timonen 2009, 23.)

2.1.1 Autismin piirteitä

Autismin kirjo havaitaan yleensä lapsilla siinä kehitysvaiheessa, kun he alkavat opetella vuorovaikutustaitoja. Häiriö vaikuttaa ihmisen toimintakykyyn, minkä vuoksi osa autismin kirjon henkilöistä tarvitsee koko elämänsä ajan päivittäistä tukea ja hoitoa. Varhain aloitetulla yksilöllisellä kuntoutuksella ja koulutuksella on suuri merkitys autismin kirjon henkilöiden elämän laatuun. (Autismi- ja Aspergerliitto ry n.d., Autismi; Autismi- ja Aspergerliitto ry n.d. Autismi kirjo.)

Sosiaalinen vuorovaikutus on usein haasteellista autismin kirjon henkilöille. Sosiaalisen vuorovaikutuksen vaikeudet ilmenevät autismin kirjossa esimerkiksi vastavuoroisuuden puuttumisena. Autismiin kirjon henkilöt halusivat usein olla tekemisissä muiden ihmisten kanssa, mutta heidän hei-

kot vuorovaikutustaitonsa ja vaikeudet ymmärtää sosiaalisen vuorovaikutuksen sääntöjä vaikeuttavat toimimista muiden ihmisten kanssa. (Kerola ym. 2009, 35.)

Kommunikoinnin haasteina autismin kirjon henkilöillä ovat kielen ymmärtäminen konkreettisesti ja kielen rakentuminen näköaistin varaan. Vuorovaikutuksen ja kommunikoinnin haasteet voivat eristää autismin kirjon henkilön vuorovaikutuksen ulkopuolelle, mikä voi ilmetä esimerkiksi haastavana käyttäytymisenä. Siksi kommunikointiin on tärkeää etsiä vaihtoehtoisia menetelmiä. Kommunikoinnin tukena voi käyttää esimerkiksi erilaisia visuaalisia keinoja, kuten kuvia ja päiväjärjestyksiä. (Kerola ym. 2009, 59.)

Oudoilla käyttäytymismuodoilla tarkoitetaan monimutkaisia rituaaleja tai rutiineja, jotka ovat toistuvia ja kaavamaisia. Syyt erikoiseen käyttäytymiseen voivat olla moninaiset. Syinä voivat olla muun muassa juuttumistai-pumus, kommunikointikyvyn puutteet, aistipulmat, turvattomuuden tunne ja oman toiminnan ohjaamisen vaikeus. (Kerola ym. 2009, 89.)

Autismin kirjon henkilöt reagoivat usein poikkeavasti aistiärsyksiin. Näiden aistipulmien syynä on usein aistikanavien poikkeava reagoiminen aistimuksiin. Reagointi aistimuksiin voi olla liiallista tai liian vähäistä. Useimmin poikkeavuutta on kuulo- tai tuntoaistin havainnoissa. Tuntoaistin häiriö voi ilmetä esimerkiksi niin, että voimakas, tasaisesti jakautunut paineen tunne tuntuu henkilöstä miellyttävältä. Kevyt kosketus voi tuntua henkilön mielestä epämiellyttävältä. Aistien yli- ja aliherkkyys voivat ilmetä myös kivun, lämpötilan, hajujen, makujen, näköhavaintojen ja kehon viestien aistimisessa. (Kerola ym. 2009, 97; Nylander 2010, 30.)

Autismin kirjon henkilöillä on usein vahva pysyvyyden tarve. He sietävät muutoksia heikosti. Tämä voi näkyä joustamattomana käytöksenä. Pysyvyyden tarve johtuu autismin kirjon henkilön kokemasta epävarmuudesta. Autismi kirjon henkilöille kokonaisuuksien hahmottaminen voi olla haastavaa. Esimerkiksi ympäristön hahmottaminen voi olla yksityiskohtaista ja pirstaleista, jolloin yllättävät muutokset ympäristössä heikentävät henkilön turvallisuuden tunnetta. (Nylander 2010, 23; Kerola ym. 2009, 93–94.)

2.1.2 Aspergerin oireyhtymä

Aspergerin oireyhtymä (AS) on autismin kirjooon kuuluva laaja-alainen kehitys-häiriö. Aspergerin oireyhtymään liittyy sosiaalisen vuorovaikutuksen ja kommunikoinnin vaikeuksia, outoja käyttäytymismuotoja ja aistipulmia. Lisäksi AS-henkilöillä on usein jokin erityinen ja epätavallisen intensiivinen kiinnostuksen kohde. Aspergerin oireyhtymässä ei ole kyse sairaudesta, vaan tietynlaisesta persoonallisuusrakenteesta. Vaikka Aspergerin oireyhtymä luokitellaan autismin tapaan laaja-alaiseksi kehityshäiriöksi, selviytyy osa AS-henkilöistä melko itsenäisesti elämässään. Osa AS-henkilöistä on älyllisesti hyvin lahjakkaita. (Kerola ym. 2009, 26, 179–181.)

Attwood (2005, 35, 58, 62) toteaa AS-henkilöiden olevan lapsuudessaan usein haluttomia toimimaan muiden samanikäisten kanssa. Asperger-lapsi viihtyy yksin, tehden itseään kiinnostavia asioita. Hän ei koe kuuluvansa mihinkään ryhmään. Lapsi voi varttuessaan tiedostaa paremmin eristäytyneisyytensä ja olla silloin motivoituneempi vuorovaikutukseen muiden kanssa. Heikot sosiaaliset taidot kuitenkin haittaavat suhteiden luomista muihin samanikäisiin. Teini-iässä kavereiden puuttuminen ja oman erilaisuuden tiedostaminen voivat johtaa AS-henkilön masentumiseen, tai sen kieltämiseen, että sosiaalisen vuorovaikutuksen haasteet johtuisivat hänestä itsestään. Aikuistuminen voi helpottaa AS-henkilön eristäytyneisyyden ja erilaisuuden luomia haasteita ja mahdollistaa omannäköisen elämäntyylin.

AS-henkilön kommunikaation haasteet voivat ilmetä esimerkiksi puheen ymmärtämisen puutteina, muodollisena kielenä, erikoisena puheääninä, kehonkielen kömpelyytenä ja eleiden käytön rajoittuneisuutena. AS-henkilö saattaa tulkita keskustelun kirjaimellisesti. Esimerkiksi kielikuvien ymmärtäminen voi olla hankalaa. (Attwood 2005, 32, 79, 90.)

Aistiherkkyudet liittyvät AS-henkilöillä useimmiten kuulo- ja tuntoaistiin. Heillä voi olla erityisen tarkka kuulo, puheen kuulemisen vääristymiä ja vaikeuksia keskittyä yhden ihmisen puheeseen, jos taustalta kuuluu samaan aikaan muita ääniä. Kuuloyliherkkyyden kannalta epämiellyttävimpinä ääniä AS-henkilöt pitävät ennakoimattomia ääniä, korkeataajuuksista melua ja päällekkäisiä ääniä. Tuntoaistin herkkyys voi ilmetä vahvemmin tietyissä kehonosissa ja tietyn vahvuudessa kosketuksessa. Esimerkiksi kämmenet, olkavarret ja päänahka voivat olla heillä erityisen tuntoherkkiä alueita. (Attwood 2005, 99, 153–154, 158–159.)

AS-henkilöillä on usein jokin erityinen kiinnostuksen kohde, joka voi vaihdella ajan kuluessa sekä muuttaa muotoaan. Kiinnostuneisuus eroaa tavanomaisesta harrastamisesta siinä, että AS-henkilö viihtyy kiinnostuksen kohteensa parissa yksin, se vie suuren osan hänen ajastaan ja tulee esille myös hänen puheessaan. Yksi selitys erityisille kiinnostuksenkohteille voi olla se, että se tarjoaa AS-henkilölle mahdollisuuden olla yksin ja rentoutua ilman sosiaalisia tilanteisiin liittyvää stressiä. Rutiininomainen työskentely kiinnostuksenkohteen parissa ylläpitää myös turvallisuuden tunnetta. (Attwood 2005, 105–106, 111.)

Autismin kirjon piirteisiin liittyen AS-henkilöillä voi olla rutiineja, joita he noudattavat tarkasti. Rutiinien noudattamiseen liittyy samaa turvallisuuden tunteen hakemista kuin erityisiin kiinnostuksenkohteisiin. Rutiinit luovat järjestystä ja ennustettavuutta. (Attwood 2005, 118.)

2.2 Tukiasuminen

Tukiasumisella tarkoitetaan omaan kotiin tai tukiasuntoon annettua tukea ja ohjausta, jonka avulla ihminen kykenee asumaan itsenäisesti. Tukiasunnosta on tavoitteena siirtyä itsenäisempään asumiseen, kun kuntoutuminen

mahdollistaa sen. Tarvittaessa asiakasta avustetaan hänen tarpeitaan vastaavan asunnon hankkimisessa. Tukiasumisessa asukkaalle tarjottava tuki ja palvelut voivat sisältää esimerkiksi asumistaitojen harjaantumiseen liittyviä palveluita, hoiva-, ateria-, vaatehuolto-, hygieni- tai siivouspalveluita. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2011; Nurmi-Koikkalainen 2012.)

Tukiasuminen kuuluu sosiaalihuoltolaissa (17.9.1982/710, 13§, 17§, 22–23§) määriteltäviin kuntien järjestämisvastuun alaisiin sosiaalipalveluihin, yhtenä asumispalveluiden osa-alueena. Asumispalveluita myönnetään lain mukaan henkilöille, jotka erityisestä syystä tarvitsevat apua asumisessa tai asunnon hankkimisessa. Lisäksi palvelu- ja tukiasumisesta säädetään mielenterveys-, vammaispalvelu- ja kehitysvammalaissa. Vammaispalvelulain mukaan palveluasuminen on asukkaalle ilmaista, mutta tavalliset elämään liittyvät kustannukset, esimerkiksi ruokakustannukset, asukas maksaa itse (Nurmi-Koikkalainen 2012).

Isosalon (puhelinhaastattelu 10.4.2013) mukaan Fasaanintien asukkaat kuuluvat vammaispalvelulain piiriin, ja heidät tukiasuntoon sijoittava kunta maksaa vammaispalvelulain mukaisesti heidän tukiasunnossa saamansa tuen ja kuntoutuksen. Asukkaat maksavat ruoka- ja vuokratulonsa itse.

Isosalon (2013) mukaan Fasaanintien tukiasunnossa on ohjaaja paikalla kello 21.00 asti. Sen jälkeen ohjaus toimii päivystyksenä. Tukiasunnon toiminnan tavoitteena on, että asukkaat oppisivat kaikki arjen selviytymiseen liittyvät taidot niin hyvin, että pystyisivät hoitamaan ne itsenäisesti. Tähän pyritään osallistamalla asukkaat kaikkiin arjen askareisiin. Ohjaajien tehtävänä on toimia muistuttajina sovitusta asioista, ohjata vaikeissa tilanteissa ja näyttää esimerkkiä muun muassa sosiaalisia taitoja harjoiteltaessa. Useimmiten asukkaat oppivat monien toistojen sekä kirjoitettujen ja kuvitettujen ohjeiden avulla toimimaan itsenäisesti.

Asukkaat käyvät ohjaajien ja muiden asukkaiden kanssa kaupassa kaksi kertaa viikossa ja valmistavat ruokaa ohjatusti. Asukkaat siivoavat omat huoneensa ja yhteiset tilat itsenäisesti, kirjoitettujen ja kuvitettujen ohjeiden avulla, kerran viikossa. Tarvittaessa ohjaaja neuvoo asukkaita siivouksessa sanallisesti. Kerran kuussa asukkaat siivoavat huoneensa perusteellisemmin. Ohjaaja on silloin siivouksessa jatkuvasti läsnä.

Sosiaalisia taitoja Fasaanintien tukiasunnossa harjoitellaan päivittäin. Tukiasunnossa pidetään säännöllisesti aamu- ja iltakokous. Jokainen asukas on kerran viikossa vastuussa aamu- tai iltakokouksen johtamisesta. Fasaanintien asukkailla on joka tiistai retkipäivä, jonka sisällön asukkaat ja ohjaajat sopivat yhdessä. Retkikohteina ovat olleet esimerkiksi erilaiset kahvilat, ostoskeskukset ja Linnanmäki. (Isosalo, sähköpostiviesti 22.8.2013.)

2.3 Moniaistisuus

Moniaistisuus eli multisensorisuus tarkoittaa samanaikaista, useamman kuin yhden aistin kautta saatavaa aistikokemusta. Moniaistisuutta on mää-

ritelty monella tavalla ja sen käsitteistö ei ole vielä vakiintunutta ja yksiselitteistä. Moniaistisuus on käsitteenä käytössä esimerkiksi neurologiassa ja tilasuunnittelussa. Multisensorisuus ja multisensorinen ympäristö (multisensory environment) viittaavat Paul Paglianon luomaan menetelmään, jota myös Marja Sirkkola on kehittänyt eteenpäin sosiokulttuurisuuden näkökulmasta. (Sirkkola 2013 Loppuseminaaripalaute.)

Käytän tässä opinnäytetyössä moniaistisuus-käsitettä käsitteiden sekavuuden välttämiseksi, vaikka Paglianon ja Sirkkolan teoksiin viitattaessa oikeita termejä olisivat multisensorisuus ja multisensorinen ympäristö. Avaan tässä alaluvussa moniaistisuutta käsitteenä aistitoiminnan merkityksen, moniaististen ympäristöjen ja niiden suunnittelun sekä rentoutumisen avulla.

Moniaistisessa toiminnassa pyritään rentoutumiseen tai aktivoitumiseen eri aistikanavien kautta tulevien miellyttävien aistikokemusten ja -elämysten avulla. Moniaistisen toiminnan avulla voidaan löytää sopiva viireystila esimerkiksi oppimiselle, tunteille, luovuudelle, itseluottamuksen rakentumiselle, stressin vähentämiselle ja vuorovaikutukselle. (Papunet 2013 Multisensorinen toiminta.)

Moniaistisuudessa ovat mukana kaikki ihmisen aistit: näkö-, kuulo-, haju-, tunto-, maku- ja tasapainoaisti. Oleellista moniaistisuudessa on, että samanaikaisesti käytössä on vähintään kaksi eri aistia. (Sirkkola n.d. Multisensorinen elämästila.)

2.3.1 Aistitoiminnan merkitys

Aistien käyttäminen on suurimmalle osalle ihmisistä synnynnäinen ja spontaani kyky. Aistit ja aistitoiminta ovat edellytys kaikille ihmisen kokemuksille, oppimiselle ja kehitymiselle. Ihminen oppii merkityksiä ensin havaitsemalla aistiärsyksiä, sitten tunnistamalla ne ja viimeiseksi oppimalla erottelemaan niitä. Merkityksien oppimisen kautta mahdollistuu myös kommunikoinnin oppiminen. Jokainen aisti tarjoaa ihmiselle erilaisista tietoa. Tapa, jolla ihminen hahmottaa aistiärsyksiä vaikuttaa myös hänen tapansa hahmottaa itseään. Mitä rikkaampia ihmisen aistikokemukset ovat, sitä kehittyneempi hänen kuvansa omasta itsestä ja ympäröivästä maailmasta on. Moniaistisuudella on merkitystä ihmisen henkilökohtaiseen hyvinvointiin. (Pagliano 2012, 6, 54.)

Baum (2009, 4) kuvaa aistitoiminnan merkitystä ihmiselle kehittämänsä aistipääoma käsitteen kautta. Hän määrittelee aistipääoman ihmisen aistitoimintaan liittyviksi taidoiksi, selviytymiskeinoiksi ja ihmisen omiksi henkilökohtaisiksi kyvyiksi, jotka ilmenevät ihmisen kykyinä käsitellä ympäröivää maailmaa ja toimia siinä. Baumin mukaan ihmisen aistitoimintaan liittyviä kykyjä voidaan kehittää harjoittelun, terapian ja opetuksen avulla. Kykyjen harjoittaminen edistää ihmisen aistijärjestelmän sujuvaa toimintaa. Aistitoimintojen harjoittaminen on myös yksi osatekijä ihmisen kehittämisessä, kasvussa ja elämänlaadun paranemisessa.

Ihmisen aistien määrästä on käyty keskustelua. Viidestä perusaistista, kuulo-, näkö-, haju-, maku- ja tuntoaistista, voidaan erotella lisäaisteja. Jotkut erottavat näköaistista erillisiksi aisteiksi värin, muodon ja ulottuvuuden aistit. Tuntoaisti voidaan jakaa lämpötilan, paineen, värinän ja kivun aisteiksi. (Pagliano 2012, 7.)

2.3.2 Moniaistiset ympäristöt

Käytän tässä opinnäytetyössä rinnakkain termejä moniaistinen ympäristö ja moniaistinen tila. Moniaistinen ympäristö -käsite viittaa Paul Paglianon luomaan multisensory environment -menetelmään, jossa moniaistinen ympäristö voidaan ymmärtää rajattua tilaa laajempänä kokonaisuutena. Käytän tässä opinnäytetyössä myös moniaistinen tila -käsitettä, koska se kuvaa mielestäni selkeämmin tilasuunnittelun tuloksena syntynyttä rajattua tilaa.

Pagliano määrittelee moniaistisen ympäristön toimintaa tai rentoutumista varten valikoiduksi tilaksi, jossa aistiärsyksiä voidaan tuottaa kontrolloidusti, vahvistaa tai pienentää niitä sekä tuottaa ärsyksiä erillisinä tai yhdistäen niitä. Moniaistisessa tilassa aistiärsyksiä voidaan myös muuttaa tilan käyttäjän sen hetkisten tarpeiden mukaan. Moniaistinen ympäristö voi olla luonteeltaan fyysinen psyykinen tai sosiaalinen, tai niitä kaikkia yhtä aikaa. (Pagliano 1999, 11.)

Moniaistisista ympäristöistä suosituin on valkoinen huone, jonka alun perin suunnittelivat snoezelen-menetelmän kehittäneet Jan Hulsegge ja Ad Verheul. Valkoinen huone on nimensä mukaisesti pääväritykseltään valkoinen, koska erilaiset valoefektit näkyvät paremmin, puhtaina sävyinä, valkoisessa tilassa. Valkoisen huoneen tarkoituksena on kokonaisvaltainen rentoutuminen, oman kehon tunnistaminen ja tilan kokeminen. Näihin pyritään valkoisessa huoneessa valo-, ääni- ja värähtelyefektien avulla. Rentoutumisen, tilan ja oman kehon hahmottamisen lisäksi valkoista huonetta käytetään usein vapaa-ajan viettoon, hierontaan ja aromaterapiaan. (Pagliano, 1999, 43; Sirkkola 1998, 104.)

Pagliano (1999) nimeää valkoisen huoneen lisäksi useita muita moniaistisia ympäristöjä, kuten pimeä huone, äänihuone, ja vuorovaikutushuone. Moniaistisen ympäristön ei kuitenkaan tarvitse olla rajattu tila. Esimerkiksi puutarha tai rakennuksen kuisti voivat toimia moniaistisena ympäristönä.

Pimeä huone on alun perin suunniteltu näkövammaisten lasten jäljellä olevan näköaistin arviointiin ja harjoittamiseen. Huone on maalattu mustaksi ja siellä käytetään esimerkiksi ultraviolettilamppuja ja fluoresoivia materiaaleja. Äänihuonetta käytetään kuuloaistin harjoittamiseen. Äänihuoneen täytyy olla eristetty niin, etteivät huoneen ulkopuoliset äänet häiritse toimintaa. Huone voi olla akustisesti terävä tai vaimea. Vuorovaikutushuoneen tarkoituksena on tarjota tilan käyttäjälle keinoja hahmottaa syy-seuraus -suhteita. Vuorovaikutushuoneen laitteet ovat suunniteltu tu-

kemaan vuorovaikutusta ja mahdollistavat myös toimintakyvyltään rajoituneiden käyttäjien omaehtoisen toiminnan huoneessa. (Pagliano 1999, 44–47.)

2.3.3 Moniaistisen ympäristön suunnittelu

Paglianon (2012, 63) lista moniaistisen tilan suunnitteluun vaikuttavista tekijöistä on pitkä. Hänen mukaansa moniaistisen tilan suunnittelussa on huomioitava muun muassa tilan tavoitteet, tilan käyttäjät, tilassa työskentelyä ohjaavat henkilöt, sosiokulttuurinen konteksti, tilan sijainti, rakentamiseen liittyvät kustannukset, tekniset ratkaisut ja estetiikka. Pagliano jakaa moniaistisen tilan suunnittelun kuuteen eri lähestymistapaan: käyttäjäkeskeiseen suunnitteluun, toimintakeskeiseen suunnitteluun, yksinkertaisuuden huomiointiin aina kun se on mahdollista, eri menetelmien käyttöön saman tuloksen saavuttamiseksi, hitaaseen suunnitteluun ja suunnittelun prototyyppeihin.

Käyttäjakeskeisen suunnittelun lähestymistavassa painotetaan tilan käyttäjien tarpeiden ja toiveiden huomioimista tilan suunnittelussa. Tilassa toimivat ohjaajat ovat avainasemassa määrittelemässä tilan käyttäjien tarpeita. Käyttäjakeskeisessä suunnittelussa on oleellista osallistaa suunnitteluun myös tilan käyttäjät ja muut sidosryhmät aina kun se on mahdollista. Toimintakeskeisessä suunnittelussa korostuu tilassa toteutettava toiminta ja sen luomat vaatimukset suunnittelulle. Yksinkertaisuuden huomiointi suunnittelunäkökulmana tarkoittaa tilan helppokäyttöisyyttä sekä asiakkaiden että ohjaajien näkökulmasta. Eri menetelmien käyttö saman tuloksen saavuttamiseksi suunnittelun lähestymistapana huomioi eri asiakkaiden erilaiset tarpeet. Tilaa suunnitellaan silloin tilanteen ja asiakkaan mukaan muokattavaksi. Hidas suunnittelu keskittyy pitkällä aikavälillä asiakkaiden hyvinvointiin ja heidän todellisten tarpeidensa huomioimiseen. Suunnittelun prototyypit sisältävät seitsemäntoista erilaista moniaistisen tilan prototyyppiä. Yksi näistä prototyypeistä on valkea huone. (Pagliano 2012, 63–67, 69.)

Jo tilan suunnitteluvaiheessa on tärkeää huomioida muun muassa se, että tilassa on erillinen, hiljainen ilmastointi, riittävä valaistus, lämpötilan säätömahdollisuus ja säilytystilaa välineille. Tilasuunnitteluun kannattaa ottaa mukaan jo alkuvaiheessa sähköasentaja, jotta tilaan saadaan tarpeellinen määrä laitteille sopivia virtalähteitä. Myös tilan puhtaanapito, paloturvallisuus ja poistumistiet on hyvä pitää mielessä suunnitteluvaiheessa. (Pagliano 1999, 43, 79–81.)

Tilan käyttäjien ikä on huomioitava suunniteltaessa tilaa. Aikuisille tilan käyttäjille ei ole välttämättä mielekästä tarjota toimintaa tai välineitä, jotka ovat suunnattu lapsille. Tilaan pitäisi pystyä liittämään elementtejä, jotka kiinnostavat ja ovat tärkeitä tilan käyttäjien ikäisille henkilöille. (Pagliano 1999, 72.)

Sirkkolan (2010, 7) mukaan moniaistisissa ympäristöissä pitäisi kiinnittää enemmän huomiota välineiden hyödyllisyyteen ja oleellisuuteen toiminnan ja käyttäjien kannalta. Myös Pagliano (1999, 41, 84) toteaa, etteivät suuri välineiden määrä tai niiden kalleus takaa moniaistisen ympäristön toimivuutta. Välineiden liian suuri määrä voi tehdä moniaistisesta ympäristöstä sekavan, tai olla jopa tilan käyttäjien kannalta haitallista. Halpoja, itse tehtyjä välineitä voi muokata tilanteen mukaan, eikä niiden rikkoutuminen tai toimimattomuus ole rahallisesti suuri menetys. Moniaistista ympäristöä voidaan muokata ja tuoda uutta intoa siellä toimimiseen myös erilaisten teemojen mukaan. Teemana voi olla esimerkiksi vedenalainen maailma tai avaruus.

Pagliano (1999, 76–79) neuvoo teoksessaan, kuinka moniaistinen tila kannattaa rakentaa vaihe vaiheelta. Ensimmäisessä vaiheessa on hänen mukaansa tärkeää varmistaa, että kaikki tilan käyttöön ja suunnitteluun liittyvät sidosryhmät ymmärtävät, mitä moniaistisella tilalla tarkoitetaan. Toisessa vaiheessa tilan ohjaushenkilöstöllä täytyy olla selkeä käsitys siitä, keitä tilan tulevat käyttäjät ovat, ja miten he hyötyisivät moniaistisessa tilassa toimimisesta. Suunnittelun kolmannessa vaiheessa selvitetään miten tilan suunnittelu ja toteutus voidaan rahoittaa. Neljännen vaiheen aikana tilan ohjaushenkilöstö päättää, jatketaanko tilan suunnittelua, jätetäänkö suunnittelu toistaiseksi vai luovutaanko suunnittelusta kokonaan. Jos henkilöstö päättää jatkaa suunnittelua, pitää heistä koota työryhmä, joka jatkaa suunnittelua. Viidennessä vaiheessa tilan rakentamisesta tehdään kustannusarvio. Kustannusarviossa on tärkeää huomioida myös tilan ylläpito- ja korjauskulut. Viimeisessä, kuudennessa vaiheessa päätetään tilasuunnittelun budjetin pohjalta, rakennetaanko tila kerralla vai useammassa vaiheessa.

2.3.4 Rentoutuminen

Fasaanintien tukiasunnon asukkailla oli eriaisteisia vaikeuksia rentoutua. Siksi toimeksiantajan yhtenä toiveena oli rentoutumismahdollisuuksien huomiointi moniaistisen tilan suunnittelussa.

Kataja (2003, 22–23) kuvaa rentoutumista elimistön toiminnan rauhoittumiseksi ja tajunnan tilojen vaihteluksi. Rentoutuminen voi kohdistua joko fyysisiin toimintoihin tai mieleen, tai molempiin yhtä aikaa.

Aivojen vireystilaa kuvataan eri tasoilla. Beeta-tasolla ihminen on valveilta ja tietoinen toiminnastaan. Vireystason laskiessa aivot alkavat tulkita kokemuksia älyllisen tulkinnan sijaan tunteiden kautta. Ihmisen rentoutuessa aivojen vireystaso laskee alfa-tasolle, jolla ihminen on edelleen tietoinen itsestään, mutta tuntee itsensä levolliseksi ja rauhoittuneeksi. Aivojen vireystilan laskiessa alfa-tasolta theeta-tasolle, ihminen on syvärentoutuneessa tilassa, jota kutsutaan myös transsi- tai hypnoositilaksi. (Kataja 2003, 23, 29–30.)

Rentoutumisella on monenlaisia vaikutuksia ihmiseen. Se muun muassa alentaa verenpainetta, parantaa keskittymiskykyä ja oman toiminnan kontrollointia sekä lisää ihmisen voimavaroja. Nykyinen elämänrytmi ja ympäristö nostavat ihmisten vireystasoa. Vireystason laskeminen riittävällä levolla ja rentoutumisella eivät enää onnistu kaikilta ihmisiltä. Jatkuva ylivi-
rittynyt tila aiheuttaa ihmisille sekä fyysisiä että psyykkisiä oireita, kuten kipua, masennusta ja loppuun palamista. Rentoutuminen on taito, jonka voi kuitenkin opetella uudelleen. (Kataja 2003, 23–24, 28–29)

Autismin kirjon henkilöiltä rentoutuminen ei onnistu itsestään, vaan heitä on opetettava ja ohjattava rentoutumiseen. Aktiivisen rentoutumisen opettelu voi auttaa esimerkiksi oudoista käyttäytymismuodoista ja rituaaleista eroon pääsemisessä. Henkilön on löydettävä rentoutumisen ja rauhoittumisen keinot omasta itsestään. Kukaan toinen ihminen ei voi täysin rentouttaa toista ihmistä. Toinen henkilö tai erilaiset aisteihin liittyvät toiminnot, kuten hieronta, tuoksut, sauna, mielikuvat tai liikunta, voivat kuitenkin auttaa rentoutumisessa. (Kerola ym. 2009, 89, 145–146.)

2.4 Osallistaminen

Osallistamisen ja osallistumisen käsitteet liittyvät toisiinsa. Osallistamisessa on oleellista osallistujan mahdollisuus tehdä valintoja ja vaikuttaa toiminnan suuntaan. Osallistamisen oletetaan myös johtavan toimijan omatoimisen osallistumiseen. Osallistaminen voidaan nähdä mahdollisuuksien tarjoamisena ja osallistuminen niiden hyödyntämisenä. Osallistamisen käsite sisältää kuitenkin ristiriidan: osallistamisessa toimija on subjekti, joka osallistuu johonkin toimintaan, mutta samalla osallistamiseen vaikuttaa joku ulkopuolinen taho, joka osallistaa. Ristiriita näkyy myös siinä, että ulkopuolinen osallistaja saattaa jossain määrin ohjata ja jopa pakottaa toimijoita osallistumaan. (Toikko & Rantalainen 2009, 90.)

Ihmisten osallistaminen on yksi oleellinen osa sosiaalipedagogiikkaa ja siihen kuuluvaa sosiokulttuurista innostamista. Sosiokulttuurisessa innostamisessa pyritään vaikuttamaan yhteiskunnallisiin epäkohtiin, muuttamaan niitä, ja sitä kautta parantamaan ihmisten elämänlaatua. Tavoitteena on ihmisten tietoisuuden herääminen, tasavertaisten suhteiden ja sosiaalisen kommunikaation edistäminen. Ihmiset pyritään saamaan liikkeelle, osallistumaan, muuttamaan itse elämäänsä ja rikastuttamaan sitä kulttuurisesti. Osallistuminen liittyy myös oman yhteisön toimintaan vaikuttamiseen yhdessä muiden yhteisön jäsenten kanssa. Osallistuminen saa ihmisissä aikaan muutoksia ja kehittymistä, mikä puolestaan näkyy heidän yhteisönsä kehittymisenä. Osallistumisen täytyy kuitenkin lähteä ihmisten omasta halusta osallistua. (Hämäläinen & Kurki 1997, 199, 201–202, 204–205.)

Ihmisten oman osallistumishalukkuuden herättämiseksi tarvitaan innostajia, jotka herättelevät ihmisten motivaatiota osallistua. Tavoitteena innostamisessa on kuitenkin se, että ihmiset alkaisivat toimia omaehtoisesti, il-

man innostajaa. Kyse on tasapainoilusta ihmisten omaehtoisen osallistumisen ja ulkoapäin tulevan ohjaamisen välillä. (Kurki 2000, 25, 91.)

2.5 Osallistava suunnittelu

Osallistava suunnittelu on suunnittelutapa, jossa suunnitteluun osallistetaan mahdolliset käyttäjät ja muut suunnitteluun liittyvät sidosryhmät. Suunnitteluun osallistuvilla ihmisillä on usein erilaiset taustat, kokemukset, tavoitteet ja roolit, jotka on huomioitava henkilöiden sitouttamisessa ja osallistamisessa suunnitteluun. (Sanders, Brandt & Binder 2010, 1.)

Eri käyttäjäryhmien osallistamista suunnitteluun on käsitelty eri suunnitteluteorioissa jo 1970-luvulta lähtien. Osallistavan suunnittelun käyttö on levinnyt viime vuosikymmenien aikana tietotekniikkaan liittyvästä suunnittelusta muun muassa tuotekehitykseen, teolliseen muotoiluun, arkkitehtuuriin ja palvelu- ja muutossuunnitteluun. (Aura, Horelli & Korpela 1997, 156; Sanders ym. 2010, 1.)

Suunnitteluun osallistumista voidaan lähestyä eri näkökulmista, joissa suunnittelijan ja käyttäjien rooli vaihtelee. Osallistumisen astetta suunnitteluun voidaan kuvata esimerkiksi kolmella eri suunnittelumuodolla: käyttäjille suunnittelulla, käyttäjien kanssa suunnittelulla ja käyttäjien toteuttamalla suunnittelulla. Käyttäjille suunnittelussa suunnittelulta on muilla kuin tulevilla käyttäjillä. Käyttäjien kanssa suunnittelu on yhteissuunnittelua, johon osallistuvat sekä asiantuntijat että käyttäjät. Käyttäjillä on esimerkiksi mahdollisuus valita asiantuntijoiden asettamista vaihtoehdoista. Käyttäjien toteuttama suunnittelussa käyttäjät itse toimivat suunnittelijoina, asiantuntijoiden toimiessa suunnittelun avustajina ja mahdollistajina. (Aura ym. 1997, 159–160.)

Sanders ym. (2010, 2–3) luokittelevat osallistavan suunnittelun menetelmiä toiminnan muodon, käyttötarkoituksen ja -kontekstin mukaan. Toimintamuodot he jakavat konkreettisten tuotosten tekemiseen, puhumiseen ja selittämiseen sekä näyttelemiseen ja pelaamiseen. Suunnittelumenetelmien käyttötarkoitukset he jakavat neljään ryhmään, jotka ovat: osallistujiin tutustuminen, osallistujien innostuksen herättäminen suunnittelun kohteeseen, osallistujien sen hetkisten kokemusten ymmärtäminen ja uusien ideoiden luominen. Käyttökontekstina voi heidän mukaansa olla yksilö- tai ryhmätyöskentely, kasvokkain tai internetin välityksellä työskentely.

Konkreettisten tuotosten tekemiseen he luettelevat menetelminä kaksiulotteiset kollaasit ja kartat sekä kolmiulotteiset mallit. Puhumiseen ja selittämiseen liittyvinä menetelminä he esittelevät päiväkirjojen kirjoittamisen ja erilaisten korttien käytön. Näyttelemiseen ja pelaamiseen liittyviä menetelmiä ovat muun muassa lautapeliin hyödyntäminen, sketsit ja näytteleminen. He korostavat suunnittelumenetelmiä valittaessa niiden käyttötarkoituksen ja -kontekstin ymmärtämisen tärkeyttä ja menetelmien muokkaamista tilanteen mukaan. (Sanders ym. 2010, 2–3.)

Sanders ym. totesivat edellä, että osallistavaa suunnittelua on alettu vuosien saatossa hyödyntää uusilla aloilla. Osallisuuden ja osallistamisen hyödyt on ymmärretty myös kehittämistoiminnassa.

Toikko ja Rantanen (2009, 89–90) näkevät kehittämistoiminnan sosiaalisena prosessina, jossa tärkeää on vuorovaikutus ja aktiivinen osallistuminen. Asiakkaiden, työntekijöiden ja sidosryhmien kehittämiseen ja suunnitteluun osallistamisesta on hyötyä. Kehittämistoiminnan tuloksellisuus paranee, kun eri ryhmien tarpeet ja tavoitteet huomioidaan suunnittelussa.

Osallistamista voidaan perustella myös sillä, että ne henkilöt tai ryhmät, joita kehittämis- tai suunnittelutoiminta koskee, ovat oikeutettuja osallistumaan. Osallistuminen kehittämistoimintaan on Toikon ja Rantasen mukaan kaksisuuntaista: toimijat osallistuvat kehittämiseen ja kehittäjät osallistuvat käytännön toimintaan. Osallistumisen pohjana on kehittäjän ja toimijoiden välinen dialogi, joka mahdollistaa avoimen ja tasa-arvoisen keskustelun kehittämisen tavoitteista ja toimintatavoista. (Toikko & Rantanen 2009, 91–92.)

3 MONIAISTISUUS TUTKIMUKSISSA JA HANKKEISSA

Tässä luvussa avaan moniaistisuuden käsitettä lisää tutkimusten ja hankkeiden avulla. Esittelen lyhyesti Marja Sirkkolan ja Liisa Horelli-Kukkosen väitöskirjat. Sirkkola esittelee väitöskirjassaan moniaististen ympäristöjen käyttöä Suomessa. Horelli-Kukkosen väitöskirja käsittelee asuntoa ja sen muokkaamista psykologian näkökulmasta.

Esittelen myös eri ammattikorkeakoulujen opiskelijoiden moniaistisuutta käsitteleviä opinnäytetöitä sekä Hämeen ammattikorkeakoulussa (HAMK) ammatillisia erikoistumisopintoja suorittaneen Paula Karhusen monialaisen multisensorisen työn kehittämisprojektin. Lopuksi kerron Aistienhankkeesta, jossa moniaistisia tiloja on kehitetty yhteisöllisen oppimisen kannalta Laurean ammattikorkeakoulussa.

3.1 Aiheeseen liittyvät tutkimukset

Marja Sirkkolan väitöskirja (2010, xiv–xv, 11.) käsittelee moniaististen ympäristöjen käyttöä Suomessa. Väitöskirja koostuu neljästä erillisestä tutkimuksesta. Väitöskirjan tavoitteena oli selvittää moniaististen ympäristöjen käyttöä Suomessa keskivaikeasti tai vaikeasti vammaisten asiakkaiden parissa. Tavoitteena oli myös kerätä tietoa opetussuunnitelman ja opintojaksojen kehittämistä varten sosiaalialan koulutusohjelmassa HAMK:ssa. Tutkimusten perusteella yksi suomalaisen moniaistisen työn ominaispiirre on sosiokulttuurisen innostamisen yhdistyminen moniaistisuuteen. Sirkkola on nimennyt tämän sosiokulttuuriseksi multisensoriseksi työksi.

Sosiaalipedagogiikka ja sosiokulttuurinen innostaminen tulevat esille moniaistisessa työssä Suomessa asiakkaiden sosiaalisen vuorovaikutuksen ja voimaantumisen edistämisenä. Kehitysvamma-alan ammattilaiset näkevät sosiaalipedagogiikan yhteisöllisyyden, voimaantumisen korostamisen ja yksilön tarpeet huomioivan moniaistisen toiminnan toisiaan tukevinä näkökulmina työhönsä. Sosiaalipedagogiikan ja moniaistisen toiminnan tavoitteet ovat yhtenevät. Molemmissa tavoitteena on itsemääräämisoikeuden lisääminen, vuorovaikutus ja toisten ihmisten arvostaminen, yhteenkuuluvuus ja henkinen tasapaino. (Sirkkola 2010, 117–118.)

Moniaistinen toiminta toteutetaan Suomessa yksilöllisten terapiahetkien sijaan usein ryhmässä. Moniaistinen toiminta ei ole Suomessa niin sidottua tiettyyn moniaistista toimintaa varten suunniteltuun tilaan. Moniaistisen toiminnan ympäristönä voi toimia esimerkiksi sauna tai keittiö. Sosiokulttuurinen innostaminen tulee esille moniaistisen toiminnan sisällöissä. Toiminta voi olla esimerkiksi luovaa toimintaa ja arjen askareiden hoitamista leipomisesta puutarhanhoitoon. (Sirkkola 2010, 92–93, 117.)

Vuonna 1993 julkaistussa väitöskirjassaan Liisa Horelli-Kukkonen (1993, tiivistelmä, 35) tutki 21 perheestä koostuvaa asuinalueita, jonka suunnitteluun, rakentamiseen ja ylläpitoon perheet osallistuivat. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, kuinka perheet muodostivat, käyttivät ja tulkittivat kotejaan. Lisäksi tavoitteena oli tutkia oman asuinympäristön ja sen suunnittelun yhteyttä asukkaiden itsesäätelyyn.

Tutkimuksen mukaan asukkaiden tekemissä asumisratkaisuissa näkyy pyrkimys mielihyvää ja positiivisia mielikuvia tuottavien symbolien syntymiseen. Horelli-Kukkonen jakaa asumiseen liittyvät symbolit kiinteäpiirteisiin ja puolikiinteäpiirteisiin symboleihin. Kiinteäpiirteisiä symboleja ovat asumisen rakenteisiin liittyvät tekijät. Puolikiinteäpiirteiset symbolit liittyvät asunnon sisustukseen. (Horelli-Kukkonen 1993, 107.)

Horelli-Kukkosen mukaan asunto ja sen suunnittelussa tehdyt ratkaisut ovat asukkaille yksi keino pitää yllä mahdollisimman positiivista minäkuvaa ja psyykkistä hyvinvointia. Asunto voi toimia yksittäisen asukkaan tai koko perheen minän ja statuksen jatkeena. (Horelli-Kukkonen 1993, 157, 179.)

Asumisratkaisut voivat tarjota asukkaille kehollisen toiminnan tiloja, joissa asukkaat voivat kokea aisteihin liittyvää mielihyvää. Tällaisia tiloja voivat olla esimerkiksi sauna, puutarha ja makuuhuone. Asunto voi olla asukkailleen lohtua tuova turvapaikka, itsemääräämisen mahdollistaja tai sosiaalisen statuksen ylläpitäjä. Asunto voi tarjota myös henkireikätiloja, jotka antavat asukkaille mahdollisuuden kokea vapautta ja elpymistä. (Horelli-Kukkonen 1993, 157–158.)

Asunnon ja sen suunnittelun psykologinen näkökulma pitäisi Horelli-Kukkosen (1993, 181–182) mukaan huomioida entistä enemmän asuntojen

suunnittelussa. Asukkaat pitäisi ottaa aiempaa enemmän mukaan suunnitteluun. Samalla osallistavan suunnittelun menetelmiä tulisi kehittää.

3.2 Aiemmat opinnäytetyöt ja projektit

Moniaistinen työ on ollut tutkimuksen ja kehittämisen kohteena HAMK:n sosiaalialan koulutusohjelmassa vuodesta 2000 lähtien. Moniaistinen työ on saanut HAMK:n sosiaalialan koulutusohjelmassa vaikutteita sosiaalipedagogiikasta. Tämä on näkynyt moniaistisuutta käsitelleissä opinnäytetyöissä sosiokulttuurisen innostamisen ja osallistamisen näkökulmina. Moniaistisuuteen liittyviä projekteja ja opinnäytetöitä koulutusohjelmassa on tehty 2000-luvun alussa useita. (Ala-Opas & Sirkkola 2006, 5–6.)

Tämä opinnäytetyö ei siis ole ensimmäinen moniaistisuutta ja osallistamista käsittelevä opinnäytetyö HAMK:n sosiaalialan koulutusohjelmassa. Esittelen seuraavaksi muutaman, tämän opinnäytetyön aihetta sivuavan, opinnäytetyön ja projektin.

Hämeen ammattikorkeakoulun opiskelijat Mari Aaltonen ja Susanna Leskelä (2004, tiivistelmä, 14–15, 27) tutkivat ammattikorkeakouluopinnäytetyössään osallistavan suunnittelun ja sosiokulttuurisen innostamisen käyttöä Asperger-nuorten toiminnallisessa ryhmässä. Opinnäytetyö oli osa Digisaurus-projektia. Toimintaa ohjasivat Asperger-nuorille opinnäytetyön tekijöiden lisäksi kaksi muuta opiskelijaa. Tutkimuksen kohderyhmä koostui kolmesta luovan toiminnan ryhmään osallistuneesta nuoresta. Tutkimukseensa opiskelijat ottivat mukaan kolme toimintakertaa, joiden sisältöjen suunnitteluun opiskelijat innostivat nuoria. Osallistavan suunnittelun ja sosiokulttuurisen innostamisen avulla Aaltonen ja Leskelä saivat nuoret osallistumaan toiminnan suunnitteluun ja kehittämiseen sekä muuttamaan moniaistista tilaa toiminnan mukaan.

Paula Karhunen (2013) suunnitteli ja toteutti monialaisen multisensorisen työn kehittämisprojektinaan työpaikalleen Autismisäätiön Suomenojan päivätoimintayksikköön aktivoivan, moniaistisen tilan. Yksikössä oli jo ennestään rauhoittava moniaistinen tila. Lähtökohtina tilan suunnittelussa Karhusella olivat päivätoiminnan asukkaiden tarpeet, mielenkiinnonkohteet ja aistipulmat. Tavoitteena hänellä oli luoda asiakkaita kiinnostava tila, joka itsessään innostaisi heitä osallistumaan ja toimimaan aktiivisesti. Tilan teemaksi muotoutui ranta. Suunnitteluvaiheen Karhunen toteutti yhdessä työkaverinsa kanssa. Päivätoiminnan asiakkaat pääsivät osallistumaan tilan käytännön toteuttamiseen esimerkiksi valmistamalla tilaan tulevia aistielementtejä.

Satakunnan ammattikorkeakoulun fysioterapian opiskelijat Emmi Aaltonen ja Karoliina Ylitalo (2012, tiivistelmä, 41, 43–45) toteuttivat AMK-opinnäytetyönään pohjapiirroksen ja välineistölistan moniaistista opetusympäristöä varten. He eivät suunnitelleet moniaistista ympäristöä mihinkään tiettyyn, olemassa olevaan tilaan, vaan käyttivät suunnittelun pohjana kuviteltua, suurta, suorakulmaista huonetta. Suunnittelun lähtökohtina

heillä olivat kestävä kehitys ja sensorisen integraation menetelmä. Tilaan liittyviä tarpeita he kartoittivat koulutusohjelmansa opettajilta tarveanalyysin avulla.

Jyväskylän ammattikorkeakoulun toimintaterapian opiskelijat Jatta Ahlviik, Annu Hankilanoja, Meeri Hilpinen ja Riitta Piltonen (2011, tiivistelmä, 37–42) suunnittelivat ja toteuttivat ammattikorkeakoulunsa hyvinvointiyksikön luovan toiminnan tilaan liikuteltavan moniaistisen välineistön. He aloittivat suunnittelun tutustumalla erilaisiin moniaistisiin ympäristöihin, kartoittamalla tilan käyttötarpeita yhteistyökumppanien kanssa sekä käymällä läpi koulun tiloista löytyviä moniaistisia välineitä. Opiskelijat hankkivat tilaan tarvittavat laitteet sekä valmistivat välineistöä itse, hyödyntäen kierrätysmateriaaleja. Lisäksi he kokosivat välineistön käyttöä varten opasvihkon.

3.3 Aistien-hanke

Aistien – avoimia oppimisympäristöjä kehittämässä -hanke on Euroopan sosiaalirahaston rahoittama hanke, jonka toiminta-aika on 1.9.2011–31.12.2013. Hanketta koordinoi Laurea-ammattikorkeakoulu. Yhteistyökumppaneina hankkeessa ovat Metropolia ammattikorkeakoulu, Vantaan kaupunki, Jyränkölän Setlementti/Heinolan kansalaisopisto, Päivälehden museo, Lapin maakuntamuseo ja Hämeen Kylät ry. (Räty, Sivonen, Saarela & Laurikainen 2013, 4.)

Aistien-hankkeen tavoitteena on mallintaa, kuinka moniaistisen tilan suunnittelu ja toteutus toimivat yhteisöllisenä oppimisprosessina ja voimaannuttavat siihen osallistuvia henkilöitä. Hankkeessa kehitetään Aistien-menetelmää, jossa yhdistyvät helposti muokattavan, moniaistisen tilan käyttö ja sen yhteisöllinen rakentamisprosessi. Moniaistisen tilan on tarkoitus toimia menetelmässä ajatusten, keskustelun ja oppimisen virittäjänä. Lisäksi hankkeessa selvitetään tekniikan käyttömahdollisuuksia moniaististen kokemusten luomisessa. (Räty, Sivonen, Saarela & Laurikainen 2013, 2–4.)

Jokainen Aistien-hankkeen yhteistyökumppani on lähestynyt moniaististen tilojen kehittämistä omasta näkökulmastaan. Moniaistisia tiloja hyödynnetään Laurea-ammattikorkeakoulussa monikulttuurisuuskasvatuksessa. Tavoitteena Laurea-ammattikorkeakoulussa on edistää moniaististen tilojen avulla kulttuurien välistä vuorovaikutusta. Opiskelijat ovat esimerkiksi rakentaneet moniaistisia tiloja koulun tiloihin yhdessä maahanmuuttajataustaisten asiakkaiden kanssa, tutustuen samalla heihin ja heidän kulttuuriinsa. (Räty ym. 2013, 4.)

Vantaan kaupunki on hyödyntänyt moniaistista tilaa Lumon kirjastossaan erilaisten teemojen, kuten vähemmistökulttuurien ja paikallishistorian esille tuomisessa. Heinolan kansalaisopisto hyödyntää moniaistisia tiloja opetuksessa. Kansalaisopisto kehittää tilan käyttöä elämyksellisenä oppimisympäristönä. Päivälehden museo ja Lapin maakuntamuseo hyödyntä-

vät tiloja paikallishistorian näkyväksi tekemisessä. Museot käyttävät liikuteltavia moniaistisia tiloja museoympäristön tuomiseksi asiakkaidensa lähelle. Hämeen Kylät ry on pyrkinyt edistämään kylien yhteisöllisyyttä, paikallishistorian kokoamista ja tulevaisuuden suunnittelua moniaististen tilojen avulla. (Räty ym. 2013, 4–5.)

Hämeen ammattikorkeakoulu on ollut mukana Aistien-hankeessa sen koko toiminta-ajan hankkeen ohjausryhmän kautta. Marja Sirkkola toimii ohjausryhmässä multisensorisuuden asiantuntijana. (Aistien-hanke 2011 ESR-projektihakemus.)

3.4 Yhteenveto tutkimuksista

Moniaistisuudesta tuntuu olevan melko vaikeaa löytää tutkimustietoa. Ammattikorkeakoulujen projektitoissa ja opinnäytetoissa aihe vaikuttaa olevan melko suosittu. Käytännön tasolla moniaistisuudesta löytyy paljon tietoa suomen kielellä, mutta väitöskirjatason tutkimukset ovat vielä vähissä.

Sirkkolan väitöskirjan kautta sain paremman näkökulman siihen, miten moniaistista työtä tehdään Suomessa ja miten HAMK:n sosiaalialan koulutusohjelmassa korostunut sosiaalipedagoginen näkökulma näyttäytyy moniaistisessa työssä.

Horelli-Kukkosen väitöskirja ei suoraan liittynyt moniaistisuuteen, mutta kiinnostuin siitä sen osallistavan suunnittelun näkökulman vuoksi. Väitöskirja toi esille myös mielenkiintoisia näkökulmia siihen, kuinka asunto voi vaikuttaa asukkaaseen ja hänen hyvinvointiinsa monella tasolla.

Karhusen kehittämisprojekti ja muut esittelemäni opinnäytetyöt antoivat omaan opinnäytetyöhöni ideoita sekä opinnäytetyön rajaamiseen että käytännön toteutukseen. Aistien-hankkeeseen tutustuminen antoi minulle uusia näkökulmia siihen, kuinka moniaistisen tilan voi rakentaa myös pienemmillä kustannuksilla ja välineillä ja kuinka tilan toteuttamiseen voi osallistaa ihmisiä.

4 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Tilas suunnitelman laatimisen lisäksi tutkin opinnäytetyössäni moniaistisen tilan suunnittelua ja suunnitteluun osallistuneiden asukkaiden kokemuksia. Käsittelen tässä luvussa opinnäytetyön tutkimuksellisen osuuden lähtökohdista.

Esittelen ja perustelen ensin tutkimukseen valittua tutkimusotetta. Sen jälkeen esittelen kohderyhmän sekä tutkimustehtävän ja -kysymykset. Lisäksi esittelen ja perustelen tutkimukseen valittuja tutkimus- ja aineistonkeruumenetelmiä ja niiden analysointimenetelmiä. Luvun lopussa käsittelen tutkimuksen eettisyyttä ja luotettavuutta.

4.1 Laadullinen tutkimusote

Toteutin tutkimuksen laadullisena tutkimuksena. Kanasen (2008, 24–25, 28, 32) mukaan laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan tutkimusotetta, jonka avulla voidaan tutkia esimerkiksi erilaisia ilmiöitä, prosesseja ja merkityksiä. Maailma nähdään laadullisessa tutkimusotteessa monimutkaisena ja kokonaisvaltaisena, ei mitattavissa olevana. Laadullisella tutkimuksella ei pyritä määrällisen tutkimuksen tapaan tekemään tutkittavasta kohteesta yleistyksiä, vaan tutkimuskohdetta pyritään ymmärtämään mahdollisimman syvällisesti. Laadullinen tutkimus soveltuu esimerkiksi tilanteisiin, joissa tutkittavasta ilmiöstä ei ole aiempaa tutkimus- tai teoretietoa ja tilanteisiin, joissa halutaan luoda uusia teorioita tai yhdistää useampia tutkimusmenetelmiä.

Laadullisen tutkimuksen toteuttamiseen ei ole olemassa yhtä oikeaa tapaa tai tarkkaa viitekehystä. Laadullisen tutkimuksen aineistona voivat olla esimerkiksi erilaiset tekstit, kun määrällisessä tutkimuksessa aineistona ovat luvut. Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuskohteena voi olla yksittäinen tapaus tai havaintoyksikkö. (Kananen 2008, 24–25.)

Valitsin opinnäytetyön tutkimusotteeksi laadullisen tutkimuksen, koska oletin asukkaita osallistavan tilasuunnittelun olevan prosessina monitahoinen ja monenlaista tietoa yhdistävä. Prosessi vaikutti vaikeasti ennakoitavalta ja ennustettavalta, eikä siitä voinut alkuoletukseni mukaan tehdä kovin luotettavia yleistyksiä.

4.2 Tutkimuksen kohderyhmä, tutkimustehtävä ja -kysymykset

Opinnäytetyön kohderyhmänä toimivat Fasaanintien tukiasunnon viisi asukasta. Asukkaat olivat 20–30 -vuotiaita, ja heillä kaikilla oli jonkin asteisia autismin kirjon piirteitä. Osalla asukkaista oli diagnosoitu Aspergerin oireyhtymä. Asukkaista neljä oli miehiä ja yksi nainen. Asukkaiden kanssa toimimisen ja heidän haastattelemisensa lisäksi keräsin aineistoa haastattelemalla Riitta Hakamäkeä ja Karoliina Isosaloa sekä tutustumalla moniaistisiin tiloihin.

Opinnäytetyö painottui visuaalisen tilasuunnitelman laatimiseen yhdessä Fasaanintien tukiasunnon asukkaiden kanssa. Tilasuunnitelman laatimisen kannalta tutkimustehtävänä oli selvittää Fasaanintien asukkaiden ja toimeksiantajan toiveita moniaistisen tilan suunnittelua varten, ottaen suunnittelussa erityisesti huomioon tilan rentoutumiskäyttö. Rentoutumisen huomiointi tilan suunnittelussa tuli esille jo ensimmäisessä toimeksiantajan tapaamisessa. Hakamäen mukaan moniaistinen tila voisi tarjota asukkaille mahdollisuuksia harjoitella rentoutumista, joka oli suurimmalle osalle asukkaista vaikeaa. Tilasuunnitelman laatimisen lisäksi tutkimustehtäväksi muotoutui moniaistisen tilan suunnittelussa huomioitavien näkökulmien ja asukkaiden kokemusten selvittäminen.

Teemahaastattelujen sekä maaliskuussa 2013 Fasaanintielle tehtyjen tutustumiskäyntien kautta syntyneen käsityksen mukaan moniaistinen toiminta ja moniaistiset ympäristöt olivat suurimmalle osalle Fasaanintien asukkaista uutta. Viidestä asukkaasta kaksi oli käynyt moniaistisessa tilassa ennen suunnittelun aloittamista. Omat kokemukseni moniaistisesta toiminnasta olivat myös melko vähäisiä. Näiden lähtökohtien perusteella suunnittelun aloittaminen toimeksiantajalta tulleiden valmiiden toiveiden pohjalta tuntui helpommalta kuin asukkaiden osallistaminen heti prosessin alussa. Asukkaiden osallistaminen rajautui suunnittelun aikana moniaistisen tilan sisustuksen, välineistön ja toimintamahdollisuuksien suunnitteluun. Suunnittelun lähtökohtana toimi ensimmäisellä tutustumiskerralla esitetty toive erityisesti rentoutuskäyttöön tarkoitetusta valkoisesta huoneesta.

Määrittelin tutkimuskysymykset jo tutkimussuunnitelmavaiheessa, mutta ne tarkentuivat suunnittelun loppupuolella lopulliseen muotoonsa. Kysymysten sisällöt liittyivät koko tutkimus- ja suunnitteluprosessin ajan jossain määrin tilasuunnitelman laatimiseen ja asukkaiden suunnitteluun osallistamiseen.

Tutkimuskysymyksiä olivat:

1. Millaisia näkökulmia moniaistisen tilan suunnittelussa on huomioitava?
2. Millaisia kokemuksia Asperger-henkilöt saivat suunnitteluun osallistumisesta?

4.3 Tutkimusmenetelmät ja aineistonkeruu

Tässä alaluvussa esittelen ja perustelen tarkemmin tutkimuksessa käytettyjä tutkimusmenetelmiä. Laadullisen tutkimusotteen kautta haastattelut ja havainnointi vaikuttivat tutkimustehtävään parhaiten soveltuvilta tutkimusmenetelmiltä.

Esittelen aluksi tutkimuksessa käytetyt haastattelumenetelmät, jotka olivat teemahaastattelu ja puolistrukturoitu haastattelu. Sen jälkeen käsittelen havainnointia tutkimusmenetelmänä sekä moniaististen tilojen että toiminnan havainnoinnin kannalta. Kuvaan samalla aineistonkeruuprosessia ja perustelen tekemiäni menetelmävalintoja.

4.3.1 Teemahaastattelu

Kanasen (2008, 73–74) mukaan haastattelumuodon valinnan ratkaisee se, kuinka tuttu tutkittava ilmiö on tutkijalle. Jos ilmiöstä ei ole paljon tietoa, on avoimempi ja väljempi haastattelumuoto parempi. Teemahaastattelua käytetään paljon aineistonkeruumenetelmänä, koska se mahdollistaa aiheen rajaamisen teemoilla, mutta pitää haastattelun tarpeeksi vapaamuoto-

toisena ja väljänä. Haastattelussa on aineistonkeruumenetelmänä oleellista erottaa toisistaan tutkimuskysymykset ja haastattelukysymykset. Haastattelukysymyksillä on tarkoitus saada tietoa ja vastauksia varsinaisia tutkimuskysymyksiä varten.

Eskola ja Vastamäki (2001, 26–27, 33) kuvaavat teemahaastattelua haastattelumuodoksi, jossa haastattelijalla ei ole valmiiksi muotoiltuja kysymyksiä, vaan hän haastattelee etukäteen valitsemiensa aihepiirien eli teemojen pohjalta. Teemojen valinnassa on tärkeää pitää mielessä tutkimusongelma ja -kysymykset, joihin haastattelulla haetaan vastauksia. Teemojen valinta perustellaan tutkimusongelmalla. Haastatteluteemojen valinnassa voi käyttää apuna esimerkiksi tutkimusongelmaan liittyvää kirjallisuutta tai teorioita. Teemojen käsittelyjärjestys voi vaihdella teemahaastatteluissa. Haastattelija voi tarvittaessa käyttää haastattelussa tukilistaa, jotta kaikki teemoihin liittyvät aiheet tulevat käsitellyiksi.

Teemahaastattelun teemat voi jakaa kolmeen eri tasoon, joita haastattelija voi hyödyntää haastattelun edetessä. Ylimmän tason muodostavat laajat aihepiirit. Toinen taso sisältää tarkentavat apukysymykset, joilla laajoja aihepiirejä voi jakaa pienemmiksi osioiksi. Kolmannen tason muodostavat yksityiskohtaiset kysymykset, joita haastattelijan kannattaa käyttää vain, jos hän ei ole saanut vastauksia laajempia teemoja käyttämällä. Haastattelijalla täytyy olla tuntuma haastattelun etenemiseen. Jos haastateltava ei pysty vastaamaan teemaan edes yksityiskohtaisilla kysymyksillä, on haastateltavan parempi siirtyä seuraavaan teemaan kuin jatkaa vastauksen lypsämistä. (Eskola & Vastamäki 2001, 36.)

Moniaistisuus ja Aspergerin oireyhtymä olivat minulle opinnäytetyön alussa melko uusia käsitteitä. Teemahaastattelu vaikutti parhaalta menetelmältä saada lisätietoa sekä kohderyhmästä että moniaistisen tilan suunnittelutoiveista. Teemahaastattelemalla Hakamäkeä ja Isosaloa pyrin saamaan selville heidän näkemyksiään tilasuunnitteluun ja osallistamiseen liittyen. Lisäksi toivoin saavani teemahaastatteluilla tietoa tukiasunnon asukkaista ja heidän tarpeistaan, heidän kanssaan toimimista varten.

Jaoin teemahaastattelurungon kuuteen teemaan, joihin lisäsin tukilistaksi alateemoja. Haastattelun teemat olivat:

- Asukkaiden osallistamisen merkitys
 - o merkitys henkilöstön näkökulmasta?
 - o merkitys asukkaiden näkökulmasta?
- Asukkaiden aistipulmat
 - o mitä minun olisi suunnittelun ja toiminnallisten hetkien kannalta hyvä tietää?
 - o yksittäisten asukkaiden aistipulmat?
- Asukkaiden suhtautuminen rentoutumiseen
 - o suhtautuminen?

- rentoutumiskokemukset (esim. tukiasunnossa)?
- rentoutumistavat?
- Tilasuunnittelun toiveet ja vaatimukset
 - tilaan liittyvät toiveet?
 - tilaan liittyvät vaatimukset? (helppohoitoisuus, turvallisuusnäkökohdat)
- Visuaalinen suunnitelma
 - millainen suunnitelman pitäisi olla käytännössä?
 - budjetti liitteenä?
- Vapaa sana
 - jäikö jokin asia huomioimatta?

Vapaa sana -teeman lisäksi alustavaan teemahaastattelurunkoon Sirkkolan neuvosta. Tapasin Hakamäen ja Isosalon kaksi kertaa ennen teemahaastatteluita. Näiden tapaamisten perusteella koin saavani heiltä tietoa laajemmin ja eri näkökulmista, jos haastattelin heidät erikseen.

4.3.2 Puolistrukturoitu haastattelu

Kananen (2008, 73) kuvaa puolistrukturoitua haastattelua lomakekyselyn kaltaiseksi haastatteluksi, josta puuttuvat lomakekyselylle tyypilliset vastausvaihtoehdot. Puolistrukturoidun haastattelun kysymykset ovat siis avoimia kysymyksiä.

Autismi- ja Aspergerliitto ry:n internetsivuilla (n.d. Hyvä kohtaaminen) annetaan vinkkejä AS-henkilön kohtaamiseen ja vuorovaikutuksen helpottamiseen. Kommunikoinnissa neuvotaan käyttämään selkeää, konkreettista kieltä, kuvia ja kirjoitettuja ohjeita puheen tukena. Tärkeää on myös varmistaa, että asia on ymmärretty. Vuorovaikutustilanteessa on tärkeää itse pysyä rauhallisena, sietää hiljaisuutta ja jaksaa odottaa vastausta.

Valitsin asukkaiden haastatteluun puolistrukturoidun haastattelun, koska ajattelin valmiilla, etukäteen mietityillä kysymyksillä pystyväni parhaiten välttämään vaikeasti ymmärrettävät kielikuvat ja itselleni tyypilliset murresanat. Ajattelin, että näin haastattelukysymykset pysyisivät tarpeeksi selkeinä ja konkreettisina asukkaille. Samalla pystyisin huomioimaan paremmin myös sen, että käytän joka kerta samoja termejä samoista asioista. Liitin haastatteluosiot osaksi toimintakertoja ja pyrin pitämään haastattelut lyhyinä, muutaman kysymyksen haastatteluina.

4.3.3 Moniaistisen tilojen havainnointi

Grönfors (2010, 157, 159) toteaa havainnoinnin sopivan menetelmänä tilanteisiin, joissa tutkittavasta ilmiöstä on saatavilla vähän tietoa, tai tilanteisiin, joissa havainnoinnin avulla saatu tietoa liittyy muilla tutkimusme-

netelmillä saadun tiedon asiayhteyteensä. Grönfors muistuttaa, että havainnointi on tutkimusmenetelmänä aikaa vievä, joten sen valintaan tutkimusmenetelmäksi on oltava selvä tarve ja hyvät perustelut.

Havainnointi voidaan toteuttaa piilohavainnointina, osallistuvana tai ei-osallistuvana havainnointina. Piilohavainnoinnissa havainnoinnin kohde ei tiedä, että häntä havainnoidaan. Tästä syystä piilohavainnointi on eettisesti arveluttava tutkimusmenetelmä. Osallistuvassa havainnoinnissa havainnoija osallistuu esimerkiksi havainnoinnin kohteena olevaan toimintaan tai havainnoitavien arkielämään. Ei-osallistuvassa havainnoinnissa havainnoija on sivusta seuraajana, eikä osallistu havainnoitavaan toimintaan. Osallistuvassa ja ei-osallistuvassa havainnoinnissa havainnoitavat tietävät, että heitä havainnoidaan. Havainnoitavilta on tärkeää pyytää lupa havainnointiin. (Grönfors 2010, 159–161.)

Havainnoinnista on tehtävä kirjallisia muistiinpanoja, joiden sisältö ja kirjaamistapa on oleellista päättää tutkimuksen alussa. Muistiinpanotapaa päätettäessä on hyvä pohtia sen tarkoituksenmukaisuutta tutkimuksen kannalta. Muistiinpanoja olisi hyvä tehdä vuorovaikutustilanteista, mutta myös siitä, millaiset olosuhteet olivat tilannehetkellä. (Grönfors 2010, 165.)

Pagliano (1999, 42) suosittelee moniaististen tilojen suunnittelijoille tutustumista mahdollisimman moneen käytössä olevaan moniaistiseen tilaan. Tutustuminen moniaistisiin tiloihin ja tilojen havainnointi suunnittelun näkökulmasta tuntui tärkeältä myös oman opinnäytetyöni kannalta. Moniaistisia tiloja havainnoimalla uskoin hahmottavani paremman moniaistista toimintaa ja saavani uusia näkökulmia minulle ennestään tuttuihin moniaistisiin tiloihin.

Suunnittelin tutustumiskäyntejä varten havaintolomakkeen (Liite 1), johon kirjasin eri tiloista tekemiäni havaintoja. Havaintolomakkeen suunnittelussa hyödynsin Sirkkolalta saamaani moniaististen ympäristöjen suunnitteluun liittyvää materiaalia.

4.3.4 Toiminnalliset tuokioidet

Toiminnallisuudella, yhteisöllisyydellä ja elämyksellisyydellä voidaan vaikuttaa yksilön kokemuksiin osana yhteisöään ja parantaa yhteisön mennekeä. Luovat ja toiminnalliset menetelmät liittyvät oleellisesti sosiaalipedagogiikkaan ja sosiokulttuuriseen innostamiseen. Sosiaalipedagogiikassa toiminnallisuutta hyödynnetään asiakkaiden oman tilanteen ja mahdollisuuksien oivaltamiseen, ja sitä kautta mahdollisuuteen vaikuttaa itseän ja elinympäristöön. (Nietosvuori 2008, 135, 139.)

Nietosvuori (2008, 136) toteaa taiteen olevan keino päästä asiakkaiden kanssa toiminnallisesta tekemisestä syvällisempään keskusteluun. Tällaiset keskustelut voivat antaa asiakkaalle esimerkiksi rohkeutta ja motivaatiota etsiä uusia näkökulmia ja ratkaisuja oman elämän ongelmatilanteisiin.

Aiempien ohjauskokemusteni perusteella koin, että toiminnalliset menetelmät olisivat keino tuoda erilaisia puolia esiin ihmisistä, keventää ilma-
piiriä ja helpottaa asiakkaiden kanssa työskentelyn jatkamista, myös ilman
suoraa taiteiden hyödyntämistä niissä.

En ollut varma tutkimuksen alkuvaiheessa asukkaiden vuorovaikutus- ja
kommunikointitaidoista, joten ajattelin toiminnallisuuden ja toiminnallisten
tuokioiden olevan haastatteluja toimivampi keino saada asukkaiden
mielipiteitä esille. Oletin, että toiminnan avulla asukkaat voisivat myös
kompensoida mahdollisia puuttuvia kommunikointitaitojaan. Toiminnalli-
suuden kautta suunnitteluun motivointi tuntui myös helpommalta.

Toiminnallisten tuokioiden hyödyntäminen tutkimusaineiston hankinnas-
sa, selkeytyi vasta suunnittelun edettyä. Tavattuani asukkaat muutaman
kerran, ymmärsin, että myös toimintatuokioita olisi hyvä havainnoida.
Ajattelin, että toimintatuokioita havainnoimalla voisin saada tarkemman
käsityksen asukkaiden osallistumismotivaatiosta ja heille tyypillisistä toi-
mintatavoista, jotka saattaisivat vaikuttaa heidän tapaansa osallistua. Tu-
okioiden havainnointi ei ollut järjestelmällistä suunnittelun alusta lähtien,
joten havainnoinnista saadut tulokset toimivat lähinnä muiden tulosten tu-
kena.

Käytin toiminnallisten tuokioiden tutkimiseen osallistuvaa havainnointia
ja tilanteiden nauhoituksia. Kuvasin tapaamiskertojen jälkeen tutkimus-
päiväkirjaan tapaamiskertojen yleistä ilmapiiriä, asukkaiden toimintatapo-
ja ja innokkuutta osallistua sekä tuntemuksiani tutkijana siitä, mikä toimi
ja mitä olisin voinut tehdä toisin.

4.4 Tutkimusaineiston analysointi

Tässä alaluvussa kuvaan tutkimusaineiston analysointiin käytettyjä mene-
telmiä. Analysoin molempien haastattelumenetelmien avulla saatuja aine-
istoja ensin kuuntelemalla ja litteroimalla haastattelujen nauhoitukset.
Teemahaastattelujen analysoinnissa hyödynsin aineiston teemoittelua ja
koodausta. Puolistrukturoitujen haastattelujen aineistoja analysoin kirjaam-
alla haastatteluissa esille tulleita selkeitä tilasuunnitteluun liittyviä toi-
veita ja mielipiteitä. Haastattelusta riippuen listasin toiveita myös määräl-
lisesti, lukumääriä laskien. Havainnointien analysoinnissa hyödynsin laa-
timaani havaintolomaketta sekä tapaamiskerroilla tekemiäni yleisluonteisia
muistiinpanoja ja haastatteluiden nauhoituksia.

Esittelen ensin teemahaastattelujen ja puolistrukturoitujen haastattelujen
aineiston analysointia. Sen jälkeen kuvaan havainnointimateriaalien ana-
lysointia.

4.4.1 Teemahaastattelujen analysointi

Yksi teemahaastatteluaineiston analyysitapa on aineiston teemoittelu. Teemoittelussa koodattu aineisto jaetaan aineiston mukaisten teemojen alle. Aineistosta voi tulla esille myös alkuperäisiin teemoihin kuulumattomia aiheita. Teemoittelulla analysoitua aineistoa voidaan havainnollistaa tutkimusraportissa haastattelusitaateilla. (Kananen 2008, 91.)

Koodauksella eli luokittelulla tutkimusaineistoa selkeytetään ja tiivistetään. Aineiston tietoja voidaan yhdistää saman koodin alle, mutta koodauksessa aineiston laadullinen sisältö ei saa muuttua. Koodaamisen voi tehdä esimerkiksi sanojen, värien tai merkkien avulla. (Kananen 2008, 88–90.)

Eskola ja Vastamäki (2001, 36) toteavat, että teemahaastattelussa käytetyistä teemoista on osattava analyysivaiheessa tarpeen tullen luopua. Vainlaisia vastauksia on turha yrittää laajentaa analyysivaiheessa.

Toteutin molemmat teemahaastattelut 8.5.2013 Fasaanintien tukiasunnossa. Haastattelut aamupäivällä Hakamäen ja iltapäivällä Isosalon. Molemmat haastattelut kestivät noin tunnin. Nauhoitin haastattelut ja tein niistä lisäksi haastattelujen aikana kirjallisia muistiinpanoja.

Litteroin haastattelut melko sanatarkkaan. En litteroinut täytesanoja, joita haastatellut saattoivat toistaa useamman kerran peräkkäin. Litteroinnin jälkeen kävin molemmat haastatteluaineistot läpi. Koodasin niitä Word-ohjelmalla merkiten kommenttityökalulla aineistoon teemojen kannalta oleellisia tekstiotteita ja kuvaillen tekstiotteen sisältöä.

Seuraavaksi siirsin molemmista haastatteluista teemoja vastaavat, kommenttityökalulla merkitsemäni, tekstiotteet kyseisten teemojen alle. Tässä vaiheessa hyödynsin taulukkotyökalua. Siirsin teemojen mukaiset tekstiotteet taulukon vasemman puoleiseen sarakkeeseen ja alleviivasin niistä vielä oleellisimmat kohdat. Oikean puoleiseen sarakkeeseen kirjoitin huomiotani ja ydinsanoja (Kuva 1).

Pidin kummankin haastattelun tekstiotteet teemojen alla erillään, käyttäen kahta eri väriä tekstiotteissa. Näin kummankin haastattelun vastausten vertailu keskenään oli helpompaa. Tein tulkinnat teemoitetuista tekstiotteista teema kerrallaan, etsien ydinasioita ja vertaillen vastauksia. Lisäksi kuuntelin haastattelut vielä uudelleen.

<p>Et jos he vois <u>kattella linja-autojen kuvia</u> niin kun jatkuvasti, niin he todennäköisesti kattelis. Ja <u>siinäkö vasta rentoutumista on kerrakseen.</u></p> <p>tämmönen <u>oma huone. Että se on heidän rauhan paikka. Että se on semmonen, jota kunnioitetaan.</u> Että on lupa vetäytyä omaan huoneeseen. Joku tekee käsitöitä ja joku haluaa olla ehdottomasti pimeässä huoneessa. Ja ja.. joku kuuntelee musiikkia. Joo, kyllä. Tämmösiä. Että onhan täällä loppujen lopuks aika monella sellasia mitä he haluavat tehdä silloin kun he, kun heillähän siihen oikeus tietenkin, et mä halua olla yksin ja joku on tuolla pimeässä huoneessa. Se voi ehkä kertoa jotain aistijutuista. ---</p> <p><u>Että jos on sängyllä niin useestihan siinä on, ehkä useimmiten kysymys kuitenkin siitä, että on paha mieli.</u> Että mennään peiton alle. Mutta sitten taas, <u>että mennään kuunteleman musiikkia. Tai pannaan verhot kiinni ja katotaan telkkaria tai tehdään käsitöitä. Niin on kuitenkin sitä semmosta pään alueen, ettei sitä fyysistä rentoutumista.</u> Mutta se on askel siihen suuntaan.</p>	<p>rentoutuminen oman mielenkiinnonkohteen avulla</p> <p>oma huone rauhan ja rauhoittumisen paikkana</p> <p>musiikki, verhot kiinni, tv, käsityöt tapoja rentoutua</p> <p>rentoutumistavat liittyvät mielen rentoutumiseen, ei fyysiseen rentoutumiseen</p>
---	---

Kuva 1. Esimerkki teemahaastatteluaineiston analysoinnista

4.4.2 Puolistrukturoitujen haastatteluiden analysointi

Sain asukkailta luvan nauhurin käyttöön haastattelutilanteissa ensimmäisellä yhteisellä tapaamiskerralla 22.5.2013. Litteroin nauhoitetut haastattelut. Kokosin asukkaiden ensimmäisellä ja toisella tapaamiskerralla esille tuomat selkeät toiveet ja mieltymykset erilliseen listaan. Merkitsin listaan myös, jos useampi asukas esitti saman toiveen tai mielipiteen.

Kolmannella tapaamiskerralla 11.6.2013 käytin haastattelun tukena kuvakortteja, jotka olin koonnut Papunetin internetsivuilta löytyvällä kuvatyökalulla. Kuvat valitsin kuvatyökalun kuvapankista, internetistä ja itse ottamistani valokuvista. Kirjoitin kuvatyökalulla kuvien päälle, mitä kuvat esittivät. Koetin valita mahdollisimman selkeitä, helposti hahmotettavia ja yksiselitteisiä kuvia. Kuvakortit esittivät erilaisia toimintoja sekä erilaisia valaisimia ja katsottavia elementtejä. Kuvakorteilla hain vastauksia kysymyksiin: ”Mitä näistä asioita tekisit mieluiten valkoisessa huoneessa?” ja ”Mitä näistä katselisit mieluiten valkoisessa huoneessa?” Nauhoitin keskustelut ja valinnat sekä kirjasin ne ylös. Listasin nauhoitusten perusteella kaikki vastaukset mieluisuusjärjestyksessä.

Viimeisellä tapaamiskerralla 17.9.2013 hyödynsin arviointikeskustelussa erivärisiä mielipidekortteja. Lisäksi kysyin asukkailta suoria kysymyksiä ilman kortteja. Kokosin asukkaiden mielipiteet haastattelun jälkeen nopeasti luonnostelevaan taulukkoon, johon merkitsin asukkaat ja heidän vastauksensa värin mukaan. Käytin taulukkoa hahmottamisen apuna laskiesani vastausten lukumääriä. Taulukon avulla pystyin paremmin huomamaan myös eri asukkaiden tyypilliset tavat vastata. Kirjasin haastattelupohjan sivuun huomioitani vastauksista sekä eri asukkaiden suhtautumisesta haastattelutilanteeseen.

4.4.3 Tilahavainnoinnin analysointi

Kirjasin kaikki tiloista tekemäni havainnot samaan havaintolomakkeeseen. Havaintojen kirjaamisen lisäksi kuvasin tilat ja piirsin niistä karkean pohjapiirroksen muistin tueksi.

Kävin läpi havaintolomakkeeseen kirjaamiani muistiinpanoja, kiinnittäen huomiota erityisesti tilaratkaisuihin, tilojen välineistöön, tekniikkaan ja sen sijoitteluun. Hain muistiinpanoista käyttökelpoisia ideoita toimeksiantajalle toteutettavaa tilasuunnitelmaa varten. Samalla vertasin, kuinka Hakamäen ja Isosalon esittämiä toiveita ja vaatimuksia oli toteutettu havainnoiduissa tiloissa.

4.4.4 Toiminnallisten tuokioiden analysointi

Kävin läpi tutkimuspäiväkirjaani, josta etsin tapaamiskertoihin liittyvät kohdat, joissa kuvasin asukkaiden kanssa toimimista. Viimeisellä tapaamiskerralla kirjasin havaintojani myös haastattelupohjaan. Kävin havainnot läpi ja vertasin asukkaiden suhtautumista ja toimintaa eri haastattelukerroilla.

Kuuntelin läpi asukkaiden haastattelut. Merkitsin erilliselle paperille ylös haastatteluista esille nousevia, asukkaiden toimintaan liittyviä kohtia, kuten heidän suhtautumistaan haastattelutilanteeseen ja suhtautumisen vaihtelua eri kerroilla.

4.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Eettisyys ja luotettavuus ovat kaksi tutkimuksen laadun tärkeää mittaria. HAMK on sitoutunut ohjeistamaan opiskelijat noudattamaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan eettisiä periaatteita ja suosituksia hyvästä tieteellisestä käytännöstä. Opinnäytetyössä neuvottelukunnan eettiset periaatteet pitää huomioida esimerkiksi kunnioittamalla tutkittavien itsemääräämisoikeutta ja suojaamalla heidän yksityisyyttään. Hyvä tieteellinen käytäntö ilmenee opinnäytetyössä toisten työn kunnioittamisena rehellisyytenä ja oikeudenmukaisuutena. (HAMK 2012 Opinnäytetyön eettisyys.)

Tässä alaluvussa käsittelen ensin tutkimuksen eettisyyteen liittyviä näkökulmia ja omia pohdintojani. Sen jälkeen esittelen tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttavia tekijöitä.

4.5.1 Eettisiä lähtökohtia

Haaparanta ja Niililuoto (1995, 86–87) kuvaavat tieteen ja etiikan suhdetta viiden kysymyksen avulla. Kysymykset ovat:

1. Millaista on hyvä tutkimus?
2. Onko tiedonjano hyväksyttävää?

3. Miten tutkimusaiheet valitaan?
4. Millaisia tutkimustuloksia tutkija saa tavoitella?
5. Millaisia keinoja tutkija saa käyttää?

Kysymystä hyvästä tutkimuksesta kirjoittajat avaavat viittaamalla Robert Mertonin määrittelemiin hyvän tutkimuksen normeihin, jotka ovat universalismi, tiedon julkisuus, puolueettomuus ja järjestelmällinen skeptisismi. Toinen ja kolmas kysymys liittyvät siihen, pitääkö tieteellistä tutkimusta tehdä ollenkaan, ja jos pitää, niin millaisia asioita pidetään tutkimisen kannalta tärkeinä. Neljännen kysymyksen sisältö liittyy tutkijan moraaliin ja tutkijan mahdollisuuksiin vaikuttaa tutkimuksensa epämoraaliseen hyödyntämiseen. Viidennen kysymyksen kohdalla kirjoittajat ottavat esimerkiksi eläinkokeet ja niiden eettisyyden tutkimuksissa, joiden tarkoituksena on ihmisten hyvinvoinnin edistäminen.

Tuomi (2007, 145–146) käsittelee teoksessaan erityisesti Haaparannan ja Niiniluodon viidettä eettistä kysymystä. Hän jakaa kysymyksen kahteen osaan: tiedonhankintaan ja tutkittavien suojaan sekä tutkijan omaan toimintaan. Tiedonhankintaan ja tutkittavien suojaan liittyen tutkijan on selvitettävä tutkittaville tutkimuksen tarkoitus, menetelmät ja riskit. Lisäksi tutkijan on varmistettava, että tutkittavat ymmärtävät, mistä tutkimuksessa on kyse. Tutkittavien suojaan kuuluu vapaaehtoinen osallistuminen tutkimukseen, tutkittavien hyvinvoinnin takaaminen sekä luottamuksellisuus. Tutkittava voi halutessaan kieltäytyä tutkimuksesta ja itseään koskevien tietojen käytöstä missä tutkimuksen vaiheessa tahansa. Tutkimus ei saa tuottaa vahinkoa tai tarpeetonta kipua tutkittaville. Tutkimuksen luottamuksellisuuden mukaan tutkittavien henkilöllisyys ei saa paljastua tutkimuksesta, eikä tutkija saa käyttää saamiaan tietoja muuhun kuin tutkimuksessa sovittuun tarkoitukseen. Lisäksi tutkijan tulee toimia vastuuntuntoisesti, noudattaen tehtyjä sopimuksia. Tutkijan oman toiminnan eettisyys liittyy Tuomen mukaan sekä tutkijan tapaan viitata muiden tutkijoiden tutkimuksiin ja saavutuksiin että oman tutkimuksen virheettömyyteen ja rehellisyyteen.

Ennen ensimmäistä tapaamistani Fasaanintien tukiasunnon asukkaiden kanssa, pohdin paljon tilasuunnitteluun osallistamisen eettisyyttä. Tiesin, että vuorovaikutustilanteet ja yhdessä tekeminen voisivat olla asukkaille autismin kirjon piirteiden vuoksi enemmän stressiä aiheuttava kuin voimaannuttava tilanne.

Selvitin asukkaille ensimmäisellä tapaamiskerralla, mistä opinnäytetyösäni on kyse. Kysyin samalla heidän halukkuuttaan osallistua suunnitteluun, mihin kaikki vastasivat myöntävästi. Aukkaat vaikuttivat olevan pienestä alun varautuneisuudesta huolimatta mielellään mukana suunnittelemassa tilaa. Suunnitteluun osallistumisen vapaaehtoisuus tuli erityisesti esille tilanteessa, jossa yksi asukas kieltäytyi osallistumasta haastatteluun. Hyväksyin tilanteen, enkä pakottanut häntä osallistumaan. Seuraavalla tapaamiskerralla asukas halusi jälleen osallistua muiden mukana.

Ensimmäisen tapaamisen aikana kysyin asukkailta lupaa myös heidän haastatteluidensa nauhoittamiseen. Olin varautunut siihen, että asukkaat voisivat halutessaan kieltää haastatteluiden nauhoittamisen, jolloin kirjaisin vastaukset itse muistiin. Nauhurin käyttö aiheutti epävarmuutta yhdessä asukkaassa. Ohjaajat keskustelivat nauhurin käytöstä asukkaan kanssa, ja myös hän myöntyi nauhurin käyttöön. Haastattelutilanteissa nauhuri ei vaikuttanut häiritsevän asukkaita.

Kerolan ym. (2009, 119–120) mukaan asioiden ennakointi on tärkeää autismin kirjon henkilöille, koska he sietävät usein huonosti yllätyksiä ja muutostilanteita. Ennakoitaessa uusia tilanteita, on tärkeää kertoa kuinka kauan toiminta jatkuu, ja mitä sen jälkeen tapahtuu. Työ- ja päiväjärjestykset auttavat toiminnasta toiseen siirtymistä ja tulevien tapahtumien ennakoinnissa.

Fasaanintien asukkaiden ennakoinnin tarve vaihteli, mutta Hakamäen ja Isosalon haastatteluiden perusteella asioiden ennakointi helpotti asukkaiden orientoitumista osallistumiseen ja tekemiseen. Jotta tapaamiset asukkaiden kanssa eivät olisi tuottaneet heille turhaa epätietoisuutta ja yllätyksiä, sovin Isosalon kanssa, että ilmoittaisin aina noin viikkoa aiemmin milloin seuraava tapaaminen olisi, ja mitä silloin olisi tarkoitus tehdä. Lisäksi kertasin jokaisen tapaamiskerran alussa, mitä tapaamiskerralla oli tarkoitus tehdä ja kerroin, kuinka kauan tapaaminen suunnilleen kestäisi.

4.5.2 Luotettavuuden arviointi

Tutkimuksen luotettavuuden arviointiin liittyen Tuomi (2007, 149–154) viittaa laadullista tutkimusta käsittelevään menetelmäkirjallisuuteen, jossa määrällisessä tutkimuksessa käytetyt validiteetti ja reliabiliteetti -käsitteet neuvotaan korvaamaan kokonaisluotettavuudella ja sen arvioinnilla. Kokonaisluotettavuuden Tuomi määrittelee listaamalla tutkimusraportin osia alueita, joiden sisällön tulee olla laadukasta ja luotettavaa. Hän korostaa kuitenkin, että tutkimuksen osa-alueiden täytyy muodostaa yhdessä johdonmukainen kokonaisuus. Tuomi toteaa menetelmäkirjallisuuden suosittelun myös triangulaation käyttöä tutkimuksen luotettavuuden lisäämiseksi. Triangulaatiolla tarkoitetaan useamman tutkimusaineiston, tutkimusmenetelmän, tutkijan tai teorian hyödyntämistä tutkimuksessa. Tutkimuksen luotettavuutta parantaa myös tutkimuksen aikana tehtyjen valintojen ja ratkaisujen perustelu (Kananen 2008, 59).

Olen pyrkinyt tässä opinnäytetyössä kokonaisluotettavuuteen kuvaamalla mahdollisimman tarkasti prosessin eri vaiheita ja valintojani. Lisäksi olen yrittänyt kiinnittää huomiota koko opinnäytetyöraportin rakenteeseen ja sisältöön. Opinnäytetyön luotettavuuden lisäämiseksi olen pyrkinyt Kananen ohjeiden mukaan perustelemaan opinnäytetyöraportissa kuvaamani valinnat. Hyödynsin opinnäytetyössäni jossakin määrin tutkimusaineistoon ja -menetelmiin liittyvää triangulaatiota. Keräsin tutkimusaineistoa sekä asukkailta että henkilöstöltä. Lisäksi käytin tutkimuksessani havainnoinnin

kautta keräämääni aineistoa. Tutkimusmenetelminä käytin sekä kahta eri haastattelutyyppiä että havainnointia.

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA TULOKSET

Tässä luvussa esittelen tutkimustuloksia aineistosta, jonka kokosin teema-haastattelujen, strukturoitujen haastattelujen sekä tutustumiskäyntien ja toiminnallisten tuokioiden havainnoinnin avulla. Lisäksi kuvaan koko suunnitteluprosessia. Haastattelutilanteiden ja tulosten havainnollistamiseksi olen liittänyt tekstiin suoria lainauksia haastatteluista sekä kuvia haastattelutilanteissa käytetyistä materiaaleista.

Käsittelen ensin teemahaastattelujen tuloksia ja sen jälkeen strukturoituja haastatteluja. Haastattelutulosten jälkeen esittelen havainnointien tuloksia. Lopuksi käyn läpi suunnittelun eri vaiheita.

5.1 Teemahaastattelujen tulokset

Teemahaastattelut antoivat paljon tietoa toimeksiantajan toiveista tilan suhteen. Haastattelujen aikana kerroin myös alustavista suunnitteluideoistani. Yhdessä keskustellen tilan suunnitteluprosessi ja tilasuunnitelman konkreettinen sisältö selkeytyivät. Samalla sain tietoa asukkaista heidän suunnitteluun osallistamistaan varten.

Molemmat haastatellut korostivat ennakoinnin ja pohjatiedon tärkeyttä asukkaille. Asukkaiden täytyy saada tietoa esimerkkien, vaihtoehtojen ja havainnollistamisen kautta siitä, mitä moniaistisuus tarkoittaa, ja mitä heidän on tarkoitus olla suunnittelemassa. Vasta sen jälkeen he voivat osallistua suunnitteluun. Hakamäki muotoili asian näin:

Ei voi valita, jos ei tiedä mitä tarkoitetaan ja mistä valita. Et jos ei ole mitään käsitystä. Puhutaan vaikka multisensorisuu-
desta, että pitää heti suomentaa se heti.

Hakamäki rajasi asukkaiden osallistamista suunnitteluvaiheessa heidän toiveidensa kuulemiseen ja heidän kiinnostuksen kohteidensa hyödyntämiseen suunnittelussa. Hänen mukaansa tilasuunnitteluprosessin raamit ja lopulliset tilaan liittyvät päätökset täytyy tulla muilta kuin asukkailta. Molemmat haastatellut toivat esille kuitenkin asukkaiden osallistamisen ja heidän vahvuksiensa hyödyntämisen tilan toteutusvaiheessa. Myös Isosallo mainitsi osallistamisen keinona asukkaiden mielipiteiden kartoituksen. Hän arveli toiminnan lomassa tapahtuvan haastattelun olevan hyvä keino kerätä tietoa asukkaiden toiveista:

Ja sitten tietenkin semmosta yhteistä toimintaa. Että niinkun touhuamisen lomassa. Semmosen ennalta suunnitellun toiminnan lomassa, niin mä luulen et kohta parhaiten saa varmaan kanssa tietoa.

Hakamäki ehdotti haastattelun aikana tutustumiskäyntiä joko HAMK:n elämysluokkaan tai Virvelinrannan aistitilaan. Tutustumiskäynnin avulla Hakamäki oletti asukkaiden saavan paremman kuvan siitä, millainen moniaistinen tila voisi olla, mitä siellä voisi tehdä ja millaisia välineitä ja laitteita siellä voisi olla. Hakamäki tuntui pitävän Virvelinrannan aistitilaa parempana tutustumisvaihtoehtona tilan koon ja välineistön perusteella. Hakamäki antoi myös konkreettisia neuvoja ja ohjeita, kuinka asukkaiden osallistamisessa kannattaa edetä, ja mitä heiltä kannattaa kysellä.

Asukkaiden kykyä rentoutua fyysisesti molemmat haastatellut kuvasivat heikoksi. Rentoutuminen on asukkailla vaikeaa aistipulmien ja rentoutumistaitojen puutteen takia. Isosalon mukaan rentoutuminen on osalle jopa vastenmielistä. Asukkailla on kuitenkin keinoja mielen rentouttamiseen. Esimerkiksi omiin mielenkiinnonkohteisiin syventyminen, musiikin kuuntelu ja harrastukset ovat tällaisia keinoja. Hakamäen mukaan kaikki asukkaat kuitenkin hyötyisivät rentoutumisesta.

Asukkaiden aistipulmat liittyvät haastateltujen mukaan eniten kuuloaistiin ja tuntoaistiin. Asukkailla on kuulo- ja tuntoaistin yliherkkyyttä. Kuuloaistin yliherkkyys näkyy herkkyytenä yllättäviin, koviin ääniin. Osalla asukkaista on myös erittäin tarkka kuulo. Tuntoaistin yliherkkyys tulee esille tietynlaisten kosketusten epämiellyttävyytenä. Tuntoaistin ongelmiin liittyen osalla asukkaista on myös kehonkaavan hahmottamisen ongelmia, jotka näkyvät esimerkiksi jäykkyytenä. Haastatellut esittivät toiveita tilaan hankittavista välineistä, huomioiden asukkaiden aistitoimintaan liittyviä erityispiirteitä:

Mun mielestä ne perinteiset muoviset basaalipallot. Niin ne on ihan äärettömän hyviä. -- Ja sit ihan semmoset just penselit ja jotku semmoset aika pehmoset harjat.

Ja sitten tietenkin kun he ovat visuaalisia, niin sen, että miten, että visuaalisuus on heille se tärkein aisti. Niin miten sitä kautta saadaan semmosta miellyttävää ja rentouttavaa katseltavaa ja koettavaa.

Haastatteluissa esille tulleita tilaan liittyviä toiveita olivat kaikkien seinien peittäminen verhoilla, ikkunoiden pimentäminen sekä riittävän säilytystilan huomioiminen. Laite- ja välinetoiveet sisälsivät erilaisten aistimateriaalien lisäksi muun muassa tietokone-videotykki -yhdistelmän, äänentoistolaitteet sekä Neurosonic-tuolin siirtämisen tilaan. Isosalo oli käynyt tutustumassa Hämeenlinnan Virvelinrannassa sijaitsevassa aistitilassa ja toi haastattelussa esille siellä hyväksi kokemiaan välineitä ja laitteita. Tila-suunnittelun toiveisiin ja vaatimuksiin liittyen haastatteluissa tuli esille, että moniaistista tilaa tulevat käyttämään Fasaanintien tukiasunnon asukkaiden lisäksi myös muiden perhekodin yksiköiden asukkaat.

Tilaan liittyvinä vaatimuksina tulivat esille paloturvallisuuden huomioiminen kahtena poistumistienä, helppohoitoisuus ja materiaalien ja välineiden

säilyttäminen laatikoissa. Lisäksi haastellut toivoivat tilaan lukittavaa kaappia, jossa voisi säilyttää henkilökunnan tavaroita ja asukkaiden henkilökohtaisia ohjelmia. Helppohoitoisuutta lisäävinä tekijöinä Isosalo luetteli muun muassa huonekalujen tarpeeksi korkeat jalat, huonekalujen irrotettavat päälliset ja mahdollisuuden nostaa tavaroita seinille siivouksen ajaksi. Haastattelussa tuli myös esille tilan siivous ja sen eri vaihtoehdot. Isosalon mukaan tukiasunnon ohjaushenkilöstö vastaa tukiasunnon tilojen siivoamisesta, joten moniaistisen tilan helppohoitoisuus on heidän kannaltaan oleellista. Hakamäki ei nähnyt tilan siivoamisen järjestämistä ongelmana. Hänen mukaansa siivoaminen voidaan järjestää joko perhekodin päivätoiminnan tai tukiasunnon oman toiminnan puitteissa.

Visuaalisen suunnitelman oli haastateltujen mukaan hyvä olla mahdollisimman selkeä. Ehdotin huoneen sisätilan kuvaamista suunnitelmassa kolmiulotteisesti valokuvia ja piirtämistä hyödyntäen sekä pohjapiirustuksen käyttöä suunnitelman lisänä. Ehdotukseni saivat molempien hyväksynnän. Lisäksi Isosalo ehdotti kaksiosaista suunnitelmaa, jossa olisi kuvaus- ja perusteluosiot erikseen. Kuvausosa koostuisi pelkästä visuaalisesta tilasuunnitelmasta. Perusteluosiossa olisi tarkemmat määrittelyt elementeille, niiden sijainnille ja laadulle sekä perustelut valinnoille.

Molempien mielestä suunnitelmaan tuli liittää budjetti. Budjetin tarkkuuteen tai laajuuteen he eivät antaneet tarkkoja ohjeita. Isosalon mukaan budjetissa voisi käyttää esimerkiksi keskimääräisiä hintoja. Tarkkaa budjettia tärkeämpää oli hänen mukaansa esittää selkeästi mitä budjetissa oli huomioitu ja mitä ei.

Isosalo antoi haastattelun lopussa vielä arvokkaita ohjeita asukkaiden kanssa toimimiseen. Hän muistutti minua muun muassa ennakoinnin ja pohjatiedon antamisen tärkeydestä asukkaille.

5.2 Asukkaiden haastattelut

Asukkaat tuntuivat suhtautuvan haastattelutilanteisiin pääosin positiivisesti. ”Kaikki oli ihan kivaa.” -vastausten sijaan osa asukkaista uskalsi tuoda esille myös kielteisiä mielipiteitään ja perustella vastauksiaan.

Ensimmäisellä, noin tunnin kestäneellä tapaamiskerralla 22.5.2013 haastattelin kahta asukasta, joille Virvelinrannan aistitila oli ennestään tuttu tila. Kyselin heiltä, mitä he olivat tehneet aistitilassa ja mistä he olivat pitäneet tilassa eniten. Molemmat olivat osallistuneet aistitilassa rentoutumishetkiin. Molemmat mainitsivat säkkituolit mieluisimpana asiana. Lisäksi mieluisina asioina esille nousivat musiikin kuuntelu ja patjat.

Kävimme tutustumiskäynnillä 28.5.2013 Virvelinrannan aistihuoneessa Tutustumiskäynnin jälkeen haastattelin asukkaita Fasaanintiellä, kysellen heiltä, mistä he pitivät ja mistä eivät pitäneet aistihuoneessa. Tapaamiskerran pituus oli tutustumiskäynti mukaan lukien noin kaksi tuntia.

Tutustumiskäynnin aikana yksi asukas ei osoittanut kiinnostusta aistitilaa kohtaan, vaan kuunteli mieluummin omaa musiikkiaan kuulokkeilla. Hän tuli kokeilemaan kuitenkin fysioakustista tuolia. Hän kertoi tutustumiskäynnin jälkeen lyhyesti, ettei mikään miellyttänyt häntä aistitilassa. Erityisen epämiellyttäväksi hän mainitsi neonvalot ja musiikin. Kyseinen asukas ei halunnut osallistua haastatteluun tutustumiskäynnin jälkeen, joten haastattelin muut neljä asukasta yhdessä.

Haastatellut neljä asukasta vaikuttivat kaikki pitäneen tutustumiskäynnistä. Mieluisimpia asioita tutustumiskäynnillä olivat fysioakustinen tuoli, videotykillä heijastetut kuvat, säkkituolit, musiikki, valoa hohtavat kuutiot ja valojen avulla luotu tunnelitaulu. Haastateltujen asukkaiden mukaan mikään ei tuntunut erityisen epämiellyttävältä aistitilassa. Kahden mielestä fysioakustisen tuolin värinä ei ollut tuntunut tarpeeksi voimakkaasti, ja toinen heistä mainitsi myös, ettei keraamisten koskettelutaulujen pinta tuntunut miltään. Ultravioletivaloista piti pari asukasta.

Kolmannella tapaamiskerralla 11.6.2013 haastattelin jokaista asukasta erikseen, käyttäen apuna kuvia. Yksittäiset haastattelut kestivät noin kymmenen minuuttia. Ensimmäiseksi annoin asukkaille tehtäväksi valita erilaisia toimintoja esittävistä kuvista ne, joita he mieluiten tekisivät moniaistisessa tilassa. Kuvia oli yhteensä kahdeksantoista, joista yksi oli kysymysmerkkikuva, jonka valitessaan asukas sai kertoa oman ehdotuksensa, jos valmiiksi valituista kuvista ei löytynyt mieluisaa tekemistä. En rajoittanut valittavien kuvien määrää tekemistä esittävien kuvien kohdalla.

Kaikki valitsivat melko nopeasti muutaman mieluisan kuvan. Vain yksi asukas valitsi ensin muutaman kuvan, mutta päätyi sen jälkeen valitsemaan kaikki kuvat. Hän tuntui olevan kuitenkin epävarma siitä, tekikö hän oikein valitessaan kaikki kuvat.

Mieluisimmaksi tekemiseksi nousi neljän asukkaan valitsemana PlayStationilla pelaaminen. Yksi heistä kertoi kuitenkin pelaavansa mieluummin tietokoneella kuin PlayStationilla. Kolme asukasta valitsi säkkituolissa istuskelun, musiikin kuuntelun, elokuvien katselun ja lautapeliin pelaamisen. Kaksi kertaa valituiksi tulivat esimerkiksi askartelu, soittaminen, riipukeinussa istuskelu, kuvien katselu ja rentouttava tuoli.

Mielenkiintoista valinnoissa oli se, että rentouttava tuoli ei saanut tässä haastattelussa niin paljon kannatusta kuin Virvelinrannan tutustumiskäynnin jälkeen. Tämä saattoi johtua esimerkiksi monista muista mieluisista vaihtoehtoista, jotka kiinnostivat valintahetkellä enemmän, tai siitä, että rentoutustuolin kuva ei muistuttanut tarpeeksi Virvelinrannan fysioakustista tuolia. Säkkituolit ja musiikin kuuntelu kiinnostivat sen sijaan edelleen asukkaita.

Toisena tehtävänä oli valita erilaisista katseltavia elementtejä esittävistä kuvista (Kuva 2) kaksi mieluisinta. Näitä kuvia oli yksitoista, joista yksi

oli kysymysmerkkikuva. Osa elementeistä oli tuttuja Virvelinrannan tutustumiskäynniltä, osa elementeistä oli asukkaille vieraita.

Osa asukkaista koki katseltavien elementtien valitsemisen vaikeammaksi kuin toimintojen valitsemisen. Kaikki pystyivät kuitenkin nopeasti valitsemaan kaksi kuvaa. Asukkaiden mielestä mieluisin katseltava elementti oli kuplaputki, jota kukaan asukkaista ei kertonut nähneensä missään konkreettisesti. Muiden vaihtoehtojen kohdalla hajonta oli suurempi. Yksittäisiä valintoja olivat peilipallo, mobile, valokuituvalot, valokuutio, pyörivä kivi ja auringon muotoinen seinävalaisin. Haastatteluissa tuli esille, että yksi asukas toivoi erityisesti väriä vaihtavia valaisimia. Toinen asukas taas koki voimakkaat, väriä vaihtavat valaisimet epämiellyttäväiksi.

Kuva 2. Katseltavia elementtejä esittäviä kuvia

Viimeisellä tapaamiskerralla 17.9.2013 esittelin asukkaille valmiin tilasuunnitelman, ja kysyin heidän mielipiteitään suunnitelmaan, suunnitteluun osallistumiseen sekä käytettyihin menetelmiin liittyen. Tapaamiskerta toteutettiin Herukkakujalla, ja se kesti noin tunnin. Kaikkien asukkaiden lisäksi paikalla oli myös yksi Fasaanintien ohjaaja.

Ennen haastattelua kertosin lyhyesti, mitä olimme tehneet aiemmilla kerroilla. Osaan haastattelun kysymyksistä asukkaat vastasivat jokainen vuorollaan, osaan kysymyksistä he kertoivat mielipiteensä kolmen mielipidekortin (Kuva 3) avulla. Vihreä kortti tarkoitti positiivista tai myönteistä mielipidettä, keltainen kortti ei niin positiivista, mutta ei myöskään negatiivista mielipidettä. Punainen kortti tarkoitti negatiivista tai kielteistä mielipidettä.

Kuva 3. Mielpidekortit

Kysymykseen ”Miltä osallistuminen suunnitteluun on tuntunut?”, neljä viidestä asukkaasta valitsi keltaisen kortin. Yksi asukas valitsi vihreän. Suoraan kysymykseen ”Mistä pidit suunnittelussa ja tapaamisissa erityisesti?”, vastasi yksi asukas pitäneensä erityisesti Virvelinrannan aistihuoneen säkkituoleista. Fysioakustisesta tuolista ja sen kokeilemisesta piti kaksi asukasta. Yksi asukkaista kertoi pitäneensä erityisesti kuvien valitsemisesta kolmannella tapaamiskerralla. Yksi asukas ei osannut nimetä mitään, mistä olisi erityisesti pitänyt.

Kysymykseen ”Mistä et pitänyt?”, vastasi kaksi asukasta ”Kosketeltavat, keraamiset taulut Virvelinrannassa.” Lisäksi toinen heistä ei pitänyt kolmannen kerran kuvien avulla haastattelusta. Yhdelle asukkaalle ei tullut mieleen mitään, mistä hän ei olisi pitänyt. Yksi asukas pohti moniaistisen tilan vaihtumisen ja uuden tilan sijainnin tuomia haasteita:

Tää (Herukkakujan tukiasunto) on muutenkin aika kaukana tosta (Fasaanintien tukiasunto). Siis täähän ei oo kävelymatkan päässä. Joten mä en oikein tiedä onko tästä mitään hyötyä.

Lisäksi hän olisi toivonut valmistuvaan tilaan shiatsuhierontatuolia Neurosonic-tuolin sijaan.

”Miltä haastattelut ovat tuntuneet?” -kysymykseen kaksi asukasta vastasi vihreällä kortilla, kaksi keltaisella kortilla ja yksi punaisella kortilla. Punaisella kortilla vastannut varmisti ennen vastaustaan, mitä haastattelemisen tarkoittaa. Lisäksi hän toi esille toiminnan merkityksen suunnitteluun osallistamisessa:

Mun mielestä ne on kiinnostanu ainakin enemmän ne kaikki jutut mitä me ollaan tehty täällä kuin se sun puhees.

Yhden asukkaan mielestä tapaamiskertoja oli vähän. Muiden neljän asukkaan mielestä määrä oli sopiva:

Sopivasti on ollu.

Ei moittimista, koska me ei olla nähty niin liian usein.

Kolme asukasta viidestä piti enemmän kolmannella kerralla pidetystä, kahdenkeskisestä haastattelusta, kuin yhdessä, koko ryhmänä pidetyistä haastatteluista. Kahden asukkaan mielestä ryhmässä oleminen oli ollut mukavampaa.

Kysymykseen ”Miltä tutustumiskäynti Virvelinrantaan tuntui?”, vastasi yksi asukas vihreällä kortilla, kaksi keltaisella ja kaksi punaisella. Mielipiteet kolmannen kerran kuvien käytöstä haastattelussa olivat suurimmaksi osaksi positiivisia. Kuvien käyttöön vastattiin neljällä vihreällä kortilla ja yhdellä punaisella kortilla.

Kahdessa toiseksi viimeisessä kysymyksessä käytössä olivat vain punainen ja vihreä kortti. Tällä valinnalla pyrin saamaan mielellään keltaisen kortin kaikkiin edellisiin kysymyksiin valinneilta asukkailta selkeämpiä vastauksia. Kysymykseen ”Onko aistihuoneen suunnitelmassa otettu mielestäsi tarpeeksi huomioon teidän asukkaiden mielipiteet?”, vastasi kaksi asukasta punaisella ja kaksi asukasta vihreällä kortilla. Yksi asukas ei osannut valita, koska hänen mielestään suunnitelmassa otettiin huomioon asukkaiden esittämiä mielipiteitä, mutta suunnitelmasta puuttui tietokone. Tietokoneen puuttumisen suunnitelmasta toi esille myös toinen punaisen kortin valinneista asukkaista. Toinen punaisen kortin valinnut olisi halunnut tilaan teatterilavan tai tanssimaton. Kumpikaan näistä toiveista ei ollut tullut aiemmissa haastattelutilanteissa esille, eikä kyseinen asukas ollut edellisellä kerralla kuvavalinnoissa valinnut tanssimista mieluiten tekemisten joukkoon.

Kysyin asukkaiden kiinnostusta jatkaa tilan toteuttamista käytännössä ohjaajien kanssa, mihin kolme asukasta vastasi punaisella kortilla ja kaksi vihreällä. Yksi punaisen kortin valinneista oli aluksi valitsemassa vihreän. Toinen sanoi, ettei jaksanut miettiä asiaa sillä hetkellä. Toinen vihreän kortin valinneista perusteli valintaansa näin:

Kyllä mä haluaisin ainakin sen takia olla täällä tekemässä jotain hommaa, että aika kuluis paremmin.

Viimeiseksi asukkailla oli vielä mahdollisuus tuoda esille jotain muuta suunnitteluun liittyvää, mikä ei vielä ollut tullut esille. Välimatka Fasaintien ja Herukkakujan välillä mietitytti kahta asukasta. Yhtä asukasta vä-

limatka ei haitannut, koska hän piti auton kyydissä olemisesta. Kahdella asukkaalla ei ollut enää asiaan liittyen kommentteja.

5.3 Tutustumiskäynneillä saadut ideat

Tutustuin HAMK:n Lahdensivun kampuksella, Ainola-rakennuksessa sijaitsevaan elämysluokkaan Aistien-hankkeen seminaaripäivän yhteydessä 25.4.2013. Elämysluokka on pääasiassa opetuskäyttöön tarkoitettu tila, jossa opiskelijat voivat ohjata moniaistisuuteen liittyviä toimintoja. Lisäksi kävin tutustumassa Voutilakeskuksen valkoisessa huoneessa ja Virvelinrannan aistitilassa 14.5.2013.

Hämeenlinnan kaupungin omistama Voutilakeskus tarjoaa vanhuksille hoivaa ja päivätoimintaa. Virvelinranta on rakennuskokonaisuus, joka tarjoaa erilaisia vammaisalan palveluita. Virvelinrannassa toimii kehitysvammaisten päivätoiminnan lisäksi muun muassa Eteva kuntayhtymä. (Hämeenlinnan kaupunki 2013; Virvelinranta 2013.)

Tutustumiskäynnit antoivat käytännön ideoita tilaratkaisuihin ja välinevalintoihin. Tiloissa tehtyjä ratkaisuja oli myös mielenkiintoista verrata, koska kaikki kolme tilaa olivat lähtökohdiltaan valkoisia huoneita. Vuonna 2000 rakennettu elämysluokka oli tutustumiskohteista vanhin ja Virvelinrannan aistitila uusin (Sirkkola, kommentit opinnäytetyöraporttiin 26.8.2013).

Suurimmat erot tulivat esille tilojen tekniikan määrässä. Virvelinrannan aistitila sisälsi monia erilaisia teknisiä laitteita, joita ohjattiin erillisestä tekniikkahuoneesta tietokoneiden avulla. Laitteiden käyttö vaatii niihin perehtymistä ja hyvää ohjeistusta. Voutilakeskuksen tekninen laitteisto sisälsi ainoastaan äänentoiston, tietokone-videotykki -yhdistelmän ja ilmastointilaitteen. Lamput olivat ryhmitelty huoneen nurkkiin, ja ne pystyi kytkemään päälle ryhminä vierekkäisistä katkaisijoista. Elämysluokan teknisistä laitteista äänentoisto, videotykki ja tietokone olivat eniten käytössä. Erityistä elämysluokassa olivat monenlaiset pienemmät välineet ja laitteet soittimista hierontavälineisiin.

Tekniikan helppokäyttöisyyden lisäksi tilan käyttäjäryhmän huomiointi ja varastotilojen merkitys nousivat esille tutustumiskäynneillä. Tavaroiden säilytysmahdollisuudet vaikuttivat tilojen viihtyvyyteen ja turvallisuuteen. Käytön epäsäännöllisyys ja käyttäjien vaihtuvuus näkyivät elämysluokassa ja Virvelinrannan aistitilassa muun muassa välineiden ja materiaalien epäjärjestyksenä.

Elämysluokan käyttäjät, sosiaalialan opiskelijat ja henkilöstö, oli huomioitu elämysluokassa helppokäyttöisinä ja monipuolisina välineinä ja materiaaleina, joita on helppo hyödyntää moniaistisen toiminnan ohjaamisessa. Suuren luokkahuoneen kokoista tilaa oli mahdollista jakaa pienempiin osiin, mikä lisäsi tilan käyttömahdollisuuksia.

Voutilakeskuksen valkoisen huoneen pääkäyttäjänä ovat vanhukset, mikä tuli esille tilan väljyydessä ja istumapaikkojen asettelussa niin, että liikkumiseen oli tilaa. Kodinomaista tunnelmaa tilaan toivat luonnosta kerätyt katseltavat materiaalit, ikäihmisille tutut esineet, kuten keinutuoli sekä pitsein koristeltu, tilaa jakava sermi.

Virvelinrannan aistihuoneessa oli huomioitu käyttäjien liikkumisrajoitteet ja huonekalujen siirreltävyys. Tilan kattoon oli asennettu myös nostolaite. Tilassa kiinteinä olevat aistimateriaalit olivat suurimmaksi osaksi seinillä. Pienempiä välineitä oli varastoitu kaappeihin. Tilan antama vaikutelma oli melko tekninen.

27.5.2013 toteutui tutustumiskäynti Helsingissä, Alppikylässä sijaitsevaan Rinnekoti-Säätiön uuteen päivätoimintakeskukseen, Nyyttipuistoon. Tutustumiskäynnin aikani keskuksen henkilöstö esitteli tilojen puutteita, muutostarpeita sekä suunnitelmiaan tilojen moniaistisuuden lisäämiseksi keskuksen suunnittelusta vastanneelle ryhmälle.

Käynnillä oli mielenkiintoista kuulla suunnittelu- ja toteutusprosessin etenemisestä ja nähdä, miten suunnittelu ei aina kohtaa tilan käyttäjien arjen tarpeita. Lisäksi moniammatillisen työryhmän yhteistyön ja valintojen perustelun merkitys nousivat esille tapaamisessa. Tilan suunnittelija ja toteuttaja eivät välttämättä ymmärrä tilojen käyttäjäryhmän asettamia vaatimuksia tiloille. Siksi henkilöstön on pystyttävä perustelevaan, miten jokin tietty tila vaikuttaa heidän asiakkaaseensa.

5.4 Toiminnalliset tuokiot asukkaiden osallistamisen menetelmänä

Suunnittelun alussa ajatuksenani oli toteuttaa Fasaanintien tukiasunnon asukkaiden kanssa useampia toiminnallisia tuokioita, joissa hyödyntäisiin osallistavan suunnittelun menetelmiä. Etsin tietoa osallistavan suunnittelun menetelmistä ja pohdin luvussa 2.5 esiteltyjen osallistavan suunnittelun menetelmien toimivuutta tukiasunnon asukkaiden kohdalla.

Opinnäytetyöni ohjaajille tekemieni teemahaastatteluiden ja lähdekirjallisuuden kautta syntyneen käsityksen perusteella arvelin näyttelemiseen liittyvien menetelmien olevan liian haasteellisia sekä asukkaille että itselleni. Lisäksi asukkaiden kirjalliset kyvyt olivat jääneet minulle epäselviksi, joten päiväkirjan kirjoittaminen jäi myös pois menetelmävaihtoehdoista.

Toteuttamiskelpoisimmilta vaihtoehdoilta tuntuivat kollaasi ja erilaisten korttien käyttö. Fasaanintien asukkaiden visuaalisuus ja kuvien käyttö vuorovaikutuksen tukena tulivat esille Hakamäen ja Isosalon haastatteluisa. Isosalon (puhelinhaastattelu 10.4.2013) mukaan kollaasin tekeminen olisi saattanut olla liian abstrakti tehtävä. Täysin omaehtoisen kuvien etsimisen ja sommittelun sijaan hän ehdotti valmiiden kuvien käyttöä ja niiden avulla valitsemista.

Kuvien käyttöä suunnittelun apuvälineenä tuki myös Hurlburtin, Happén ja Frithin (1994, 385) tutkimus. He ovat tutkineet Aspergerin oireyhtymän henkilöiden sisäisiä kokemuksia haastattelemalla kolmea aikuista AS-henkilöä, ja keräämällä heiltä hetkellisiä kokemuksia ja ajatuksia. Tutkimuksen tulosten mukaan AS-henkilöt ajattelevat pääasiassa tai pelkästään visuaalisesti. Heidän ajatuksensa ovat kuvallisessa muodossa.

Tilan suunnittelussa oli lähdettävä liikkeelle siitä, että asukkaat saivat käsitteksen moniaistisuudesta ja moniaistisesta tilasta. Suunnittelun eteneminen ja se, mihin ja miten asukkaita voisi suunnittelussa osallistaa, selkeytyi vähitellen. Osallistamisen suunnittelu oli helpompaa saatua ensin tietoa asukkaista heiltä itseltään sekä Hakamäeltä ja Isosalolta.

Suunniteltavan tilan vaihtuminen muutaman kerran suunnittelun aikana vähensi myös osallistamiseen jäänyttä aikaa. Lopulta minun oli hyväksyttävä se, että osallistaminen ja toiminnallisuus jäisivät suunnittelussa vähemmälle, kuin olin alun perin ajatellut ja toivonut. Suunnittelun toiminnallinen osuus muodostui tutustumisesta tukiasunnon yläkerran tilaan, tutustumiskäynnistä Virvelinrannan aistitilaan, asukkaiden haastattelusta, jossa he kertoivat mielipiteitään kuvien avulla sekä viimeisellä tapaamiskerralla toteutetusta tulevan moniaistisen tilan esittelystä ja mielipidekorttien avulla haastattelemisesta.

Vaikutti siltä, että asukkaat osallistuivat vapaaehtoisesti kaikkiin tapaamiskertoihin. Vain yksi heistä kieltäytyi yhdestä haastattelutilanteesta. Varsinkin Virvelinrannan aistitilassa vierailu ja kuvien käyttö kolmannella tapaamiskerralla vaikuttivat olevan mieluisia toimintoja suurimmalle osalle asukkaista. Asukas, joka kieltäytyi toisella tapaamiskerralla haastattelusta, oli kolmannen tapaamiskerran jälkeen mennyt kertomaan innoissaan kuvavalinnoistaan tukiasunnon ohjaajalle. Asukkaat jaksoivat keskittyä pääosin hyvin haastattelutilanteisiin. Vaikutti myös siltä, että suurin osa heistä uskalsi esittää kriittisiäkin mielipiteitä suunnittelun suhteen.

5.5 Tilasuunnittelun prosessi

Käyn tässä alaluvussa läpi tilasuunnittelua monivaiheisena prosessina. Luvun alussa kokoan prosessia pääpiirteissään aikajanalla (Kuva 4), jossa janan vasemmalla puolella kuvaan tapahtumia ja oikealla puolella omia tuntemuksiani ja suunnitelman edistymistä.

Aikajana pohjalta esittelen aluksi tiedonkeräämisvaihetta ja asukkaiden osallistamista suunnitteluun. Sen jälkeen kerron suunniteltavan tilan vaihdoksista ja tilasuunnitelman työstämisestä. Lopuksi käsittelen suunnitelman esittelyä ja suunnitteluprosessin loppua.

Tukiasunnon asukkaiden osallistaminen suunnitteluun – moniaistisen tilan suunnittelu Perhekoti Jääskeläinen Oy:lle

Kuva 4. Suunnitteluprosessi aikajanana

5.5.1 Tutustumiskäyntejä ja tiedon keräämistä

Tilan suunnittelu alkoi taustatiedon keräämisellä ja olemassa oleviin moniaistisiin tiloihin tutustumisella. Ensimmäisellä tutustumiskäynnillä Fasaanintien tukiasunnolla tutustuimme yläkertaan ja autotalliin, jotka olivat mahdollisia tilavaihtoehtoja. Kuitenkin jo ensimmäisellä kerralla selvisi, että autotalliin oli suunnitteilla muita toimintoja, joten yläkerta varmistui suunniteltavaksi tilaksi.

Aloitin tilasuunnittelun mielessäni jo ensimmäisellä käynnillä. Pohdin yläkerran viiston katon vaikutusta suunnitteluun ja tein alustavaa suunnittelmaa tiedossa olevien elementtien sijoittamisesta. Suunnittelu jatkui tutustumalla moniaistisuutta ja autismin kirjoa käsittelevään kirjallisuuteen.

Tein tutustumiskäyntejä lähialueen moniaistisiin tiloihin ja Nyyttipuiston päivätoimintakeskukseen Helsingissä. Haastattelin opinnäytetyön ohjaajia selvittääkseni heidän tilaan liittyviä toiveitaan. Keskustelin perhekodein johdon kanssa alustavasta suunnitelmasta ja suunnittelun budjetista. Osallistuminen Multisensory Work -opintojaksolle HAMK:n kansainvälisessä kesäkoulussa 20.–25.5.2013 antoi käytännön kokemusta moniaistisuudesta sekä vaihtoehtoja tilasuunnitteluun.

5.5.2 Asukkaat mukaan suunnitteluun

Ensimmäisellä tapaamiskerralla 22.5.2013 kerroin Fasaanintien tukiasunnon asukkaille suunnitteluprosessista ja asukkaiden osallistamisesta suunnitteluun. Kerroin tulevasta tutustumiskäynnistä Virvelinrannan aistitilaan ja haastattelin lyhyesti kahta asukasta, joille Virvelinrannan aistitila oli ennestään tuttu. Lopuksi kävimme tutustumassa yläkerran tilaan, johon tukiasunnon aistitila oli alun perin tarkoitus toteuttaa.

28.5.2013 kävimme tutustumassa asukkaiden, Karoliina Isosalon, Riitta Hakamäen ja Fasaanintien tukiasunnon johtajan, Toni Jääskeläisen, kanssa Virvelinrannan aistitilaan. Tutustumiskäynnin aikana Hakamäki ja Jääskeläinen alkoivat pohtia uudelleen tukiasuntoon tulevan moniaistisen tilan muita sijoitusvaihtoehtoja yläkerran tilan sijaan. Vaihtoehtoiseksi tilaksi nousi uudelleen autotalli. Sovimme pitävämmä tila-asiasta palaverin perhekodein toimitusjohtaja Pekka Jääskeläisen ja Toni Jääskeläisen kanssa. Palaveria varten tein alustavan pohjapiirustuksen tilajaosta ja mahdollisista hankinnoista autotallia ajatellen.

5.5.3 Uusi suunta suunnittelulle

6.6.2013 pidetyssä palaverissa Pekka Jääskeläinen esitti moniaistisen tilan suunnittelua Herukkakujan tukiasuntoon, Fasaanintien tukiasunnon sijaan. Kävimme katsomassa tilaa paikan päällä. Kellarikerroksessa sijaitseva matala tila oli Jääskeläisen mukaan jo alun perin ajateltu moniaistisen toiminnan tilaksi. Tilan toteutus oli jäänyt kesken, ja sen käyttö oli tutustu-

miskäynnin aikaan vähäistä. Keskustelimme Herukkakujan ja Fasaanintien tilojen käyttömahdollisuuksista, rajoitteista ja remontointikustannuksista. Jääskeläinen toivoi minun päättävän, kumpi tila olisi moniaistista toimintaa ajatellen parempi vaihtoehto.

Päädyin Herukkakujan kellaritilaan, koska siihen oli helpompi rakentaa väliseinän avulla erillinen huone varasto- ja tekniikkatilaksi. Lisäksi sen remontointi vaikutti maksavan vähemmän. Selkeänä, suorakaiteen muotoisena tilana se vaati vähemmän erikoisratkaisuja kuin Fasaanintien yläkeran viistokattoinen tila. Herukkakujan tilan ainoa haittapuoli oli sen mataluus. Tila oli kaksi metriä korkea, mikä rajoittaisi varsinkin aktivoivaa ja laajempia liikkeitä vaativaa toimintaa tilassa.

Valintaa vaikeutti myös epätietoisuus siitä, miten Fasaanintien asukkaat, ohjaajat ja Hakamäki suhtautuisivat tilan siirtymiseen pois Fasaanintieltä. Pohdin myös tilan vaihtumisen vaikutusta asukkaiden suunnitteluun osallistamiseen. Suunnittelun aikataulun vuoksi sovimme, että jatkan suunnittelua Fasaanintien asukkaiden kanssa, käyttäen heitä eräänlaisina mielipide-edustajina kaikkien perhekodein asukkaiden puolesta. Tilan oli joka tapauksessa tarkoitus palvella kaikkia perhekodein asukkaita, myös Fasaanintien asukkaita, vaikka tila ei tulisikaan sijaitsemaan heidän tukiasunsaan.

11.6.2013 tapasin asukkaat kolmannen kerran. Tapaamiskerran aikana asukkaat kuuluivat tilamuutoksesta. Asukkaat tuntuivat suhtautuvan rauhallisesti tietoon tilan siirtymisestä Fasaanintieltä Herukkakujalle. Painotin heille sitä, että muutoksesta huolimatta tilan suunnittelu jatkuisi yhdessä. Muistutin heitä myös siitä, että he tulisivat käyttämään tilaa Herukkakujalla sen valmistuttua.

5.5.4 Visuaalinen tilasuunnitelman työstäminen

Käytyäni Herukkakujalla Jääskeläisten kanssa, aloin tehdä alustavaa pohjapiirrosta tilasta Herukkakujalla käydyn keskustelumme pohjalta. Tavoitteenani oli ottaa huomioon opinnäytetyön työelämäohjaajien ja Fasaanintien asukkaiden eri tapaamiskerroilla esiin tuomia toiveita tilan ja siellä tapahtuvan toiminnan suhteen. Alun perin suunnitelmani oli ollut piirtää tilasta pohjapiirros ja muutama sisäkuvaa tietokoneeseen liitettävän piirtoalustan avulla. Luovuin piirtoalustan käytöstä, koska aikani ei riittänyt sen käytön riittävään opetteluun. Lisäksi kuvien piirtäminen oikeassa mitta-kaavassa tuntui helpommalle käsin kuin piirtoalustan avulla. Piirsin tilasta yhteensä kolme piirrosta (Liite 2).

Samaan aikaan etsin hintatietoja tilan hankintoja ja budjettia varten. Tekniikkaan, valaistukseen ja verhoihin liittyvissä hankinnoissa kyselin neuvoja ja hintoja hämeenlinnalaisista liikkeistä. Muita hankintoja varten etsin hintatietoja internetistä. Kokosin hintaesimerkit taulukoihin aihealueittain. Lisäksi tein kolme erillistä tiedostoa, jotka sisälsivät perusteluja ja tarkennuksia piirroksiin (Liite 3), kokonaishinta-arvion ja hankintalistan

hintaesimerkkien pohjalta (Liite 4) sekä ideoita itse tehtäviä materiaaleja varten (Liite 5).

5.5.5 Suunnitelman esittely

Toimeksiantajan kanssa oli sovittu, että alustava tilasuunnitelma olisi valmis kesäkuun 2013 loppuun mennessä ja lopullisen tilasuunnitelma viimeistään syyskuun puolivälissä. Alustava tilasuunnitelma valmistui ajoissa ja kävin esittelemässä sitä Fasaanintiellä 27.6.2013. Paikalla oli kaksi asukasta ja kaksi ohjaajaa. Sovimme, että pidän varsinaisen suunnitelman esittelyn myöhemmin syksyllä, kun koko asukasryhmä olisi paikalla. Molemmat paikalla olleet ohjaajat pitivät suunnitelmaa onnistuneena. Toinen heistä esitti tilaan liittyviä ideoita ja toiveita. Hän toivoi tilaan asukkaiden tapaan kuplaputkea ja riippukeinua sekä ohutta voilee-kangasta ripustettavaksi kattoon.

1.7.2013 esittelin tilasuunnitelman Pekka ja Toni Jääskeläiselle, Karoliina Isosalolle ja Herukkakujan vastaavalle ohjaajalle, Tiina Lahdelle. Paikalla olleet olivat tyytyväisiä tilasta tehtyihin piirroksiin, suunnitelmaan liitettyyn budjettilaskelmaan ja kirjalliseen suunnitelmaan. Jääskeläisten mukaan suunnitelma oli riittävä sellaisenaan. Sovimme kuitenkin, että esittelen suunnitelman elokuussa vielä Hakamäelle.

Tilasuunnitelman esittely Hakamäelle toteutui 3.9.2013. Myös Hakamäki oli tyytyväinen suunnitelmaan, mutta toivoi mahdollisten hankintojen listalla olevien välineiden siirtämistä oleellisten hankintojen listalle sekä tunnustelutaulun toteuttamista väliseinälle. Lisäksi hän suunnitteli riippukeinun hankintaa tilaan.

Pidimme viimeisen tapaamisen Fasaanintien asukkaiden kanssa 17.9.2013 Herukkakujalla, jossa asukkaat näkivät suunnitelmapiirroksat. Lisäksi he pääsivät tutustumaan varsinaiseen, tutustumishetkellä jo rakenteilla olleeseen, moniaistiseen tilaan. Tilasuunnitelman esittelyn lisäksi tapaamiskerralla haastattelin asukkaita suunnitteluprosessiin osallistumisesta. Hyödynsin haastattelussa Fasaanintien asukkaille tuttuja mielipidekortteja, joita he käyttivät tukiasunnon arjessa mielipiteidensä ilmaisuun.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Kokoan tässä luvussa tutkimustuloksista tehtyjä johtopäätöksiä tutkimuskysymysten avulla. Käsittelen tutkimuksessa esille tulleita, moniaistisen tilan suunnittelussa huomioitavia näkökulmia osittain luvussa 2.3.3 esiteltyjen, Paglianon (1999, 76–79) kuvaamien suunnitteluvaiheiden avulla.

Esittelen ensimmäisessä alaluvussa moniaistisen tilan suunnittelussa huomioitavia näkökulmia. Toisessa alaluvussa kokoan johtopäätöksiä asukkaiden suunnittelukokemuksista.

6.1 Moniaistisen tilan suunnittelussa huomioitavia näkökulmia

Paglianon esittelemien moniaistisen tilan suunnitteluvaiheiden mukaan ensimmäisen suunnitteluvaiheen tehtävänä on sidosryhmien osallistaminen suunnitteluun ja moniaistisuuden selkeyttäminen heille. Tämä onnistui suunnitteluprosessissa melko hyvin. Asukkaiden innostaminen suunnitteluun osallistumiseen ja tiedon antaminen heille moniaistisuudesta nousivat tärkeimmiksi ensimmäisen vaiheen tehtäviksi. Olisin voinut kuitenkin käyttää vielä enemmän aikaa moniaistisuuden käsitteen avaamiseen asukkaille.

Tilan vaihtuminen suunnittelun aikana vaikutti tilan tulevaan käyttöön ja laajensi suunnittelun sidosryhmää. Tilamuutoksen yhteydessä olisi ollut tärkeää selvittää myös Herukkakujan tukiasunnon henkilöstön ja asukkaiden tietämystä moniaistisuudesta ja selvittää heidän motivaatiotaan toimia moniaistisessa tilassa.

Toisessa Paglianon suunnitteluvaiheessa on tarkoituksena päättää, mille käyttäjäryhmälle tila suunnitellaan ja miten kyseinen käyttäjäryhmä hyötyy moniaistisesta toiminnasta. Jo suunnittelun alussa selvisi, että toimeksiantaja näki moniaistisuuden ja toiminnan moniaistisessa tilassa tarpeellisenä ja asukkaita hyödyttävänä toimintana. Vaikka suunnittelun aikana tuli esille, että tila tulisi olemaan kaikkien perhekodin asukkaiden käytössä, korostui Fasaanintien tukiasunnon asukkaiden rooli pääkäyttäjärühmänä heidän rentoutumiseen ja aistipulmiin liittyvien tarpeidensa esille tuomisen kautta.

Paglianon kuvaamien suunnitteluvaiheiden kolmannen ja neljännen vaiheen toimeksiantaja oli käytännössä päättänyt jo ennen opinnäytetyön aloittamista: moniaistisen tilan suunnittelu ja toteutus nähtiin tarpeellisena, ja tilan toteutukseen oltiin toimeksiantajan puolesta valmiita panostamaan taloudellisesti.

Viidennessä suunnitteluvaiheessa tilan toteuttamisesta tehdään kustannusarvio. Tässä suunnitteluprosessissa kustannusarvio syntyi osana tilasuunnitelmaa. Tekemässäni kustannusarviossa ei kuitenkaan huomioitu Paglianon mainitsemia tilan ylläpito- ja korjauskuluja.

Suunnittelun viimeinen, kuudes vaihe, jää tämän opinnäytetyön ulkopuolelle. Toimeksiantajan päätettäväksi jää millä aikataululla ja millä tavalla tilasuunnitelma käytännössä toteutetaan.

Haasteellisinta suunnittelussa oli löytää tasapaino asukkaiden toiveiden ja toimeksiantajan puolelta tulleiden, erilaisten tilan käyttöön liittyvien näkemysten välille. Asukkaiden toiveet poikkesivat osittain siitä, mitä toimeksiantaja piti heidän kannaltaan tarpeellisena. Toimeksiantajan toiveena oli, että asukkaat osallistuvat suunnitteluun. Asukkaiden mielipiteillä ja toiveilla oli silloin oltava suunnittelussa painoarvoa, jotta he kokivat osallistumisensa merkitykselliseksi. Koin kuitenkin, että suunnittelutaitoni ja

tietoni asukkaiden erityispiirteistä eivät riittäneet asukkaiden syvempään osallistamiseen.

Tilan käyttötarkoituksen selvittämisen ja eri sidosryhmien toiveiden kuulemisen lisäksi oleellinen näkökulma suunnittelussa on raha. Ilman taloudellista panostamista ja maksavan osapuolen sitoutumista suunnitteluun ja toteuttamiseen, tila jää toteuttamatta. Moniaistinen tila voidaan rakentaa myös pienillä kustannuksilla, jos uutena ostetaan vain tärkeimmiksi koetut hankinnat, ja muita materiaaleja hankitaan tilaan käytettyinä tai tehdään niitä itse. On myös hyvä muistaa, ettei tilaa tarvitse tehdä valmiiksi kerralla.

Tilan toteutukseen käytössä oleva budjetti oli oleellista tietää jo suunnitteluvaiheessa, koska budjetti määrittä hankintojen ja remontoinnin suunnittelua. Keskustelua rahasta käytiin varsinkin suunniteltavan tilan vaihtamista pohdittaessa.

Tilan suunnitteluun ja toteutukseen tarvitaan monen alan osaamista. Jos tilan suunnittelusta vastaa työryhmän sijaan yksi suunnittelija, on hänen tärkeää osata hakea neuvoja ja apua eri alojen ammattilaisilta. Esimerkiksi tilan sähkötöitä ja valaistusta varten kannattaa hankkia osaava ammattilainen jo tilan suunnitteluvaiheessa.

Jätin tilasuunnitelman kokonaishinta-arviosta pois remontoinnin ja ilmastoinnin kustannukset, koska oma osaamiseni ja tietoni eivät riittäneet kustannusten ja laitteiden sopivuuden arvioimiseen. Hyödynsin paikallisten yritysten osaamista äänentoiston, valaistuksen ja verhojen asennuksen suunnittelun osalta. Suunnitelma painottui sisustuksen, tilaratkaisujen ja välinehankintojen suunnitteluun, koska koin nämä vahvimaksi osaamisalueekseni suunnittelussa.

Pagliano (2012, 69) toteaa, että tilaratkaisuja tärkeämpää on se, kuinka tilassa työskentelevät ohjaajat osaavat hyödyntää tilaa asiakkaidensa kanssa työskentelyssä. Pelkällä moniaistisella tilalla ei ole arvoa ilman ammattitaitoisia ohjaajia. Henkilökunnalla täytyy olla ymmärrystä ja tietoa moniaistisen työn merkityksestä ja asiakkaiden tarpeista, joihin moniaistisessa tilassa tavoitteellisesti toimimalla voidaan vastata. Henkilöstön on tärkeää saada tietoa ja omakohtaisia kokemuksia moniaistisuudesta ja moniaistisen tilan käytöstä tilan suunnitteluvaiheessa tai viimeistään tilan valmistuttua, jotta he osaavat hyödyntää sitä asukkaiden kanssa.

Moniaistisen tilan suunnittelussa on siis hyvä huomioida kaikki suunnitteluun liittyvät ryhmät tilan käyttäjistä, tilassa toimiviin ohjaajiin ja tilan toteutuksen maksajaan. Eri ryhmät on oleellista sitouttaa prosessiin jo tilan suunnitteluvaiheessa, jotta heidän motivaationsa säilyy myös tilan toteuttamiseen ja siellä toimimiseen.

Suunnittelun alkuvaiheessa on tärkeä päättää, mille kohderyhmälle tila suunnitellaan, ja selvittää käyttäjien tarpeita tilassa toimimiseen liittyen.

Suunnitteluun liittyvien ryhmien täytyy saada tietoa moniaistisuudesta ja kokea moniaistisuus merkityksellisenä, jotta he pystyvät sitoutumaan suunnitteluun.

Moniaistisen tilan suunnittelu yhdessä sidosryhmien kanssa vaatii neuvottelutaitoja ja kompromissien tekoa. Kaikkia osapuolia täysin miellyttävää tilaa on vaikea suunnitella.

6.2 Asukkaiden kokemuksia suunnitteluun osallistumisesta

Asukkaat osallistuivat suunnitteluun alkuoletuksiani innokkaammin ja pystyivät toimimaan tapaamiskerroilla sekä ryhmässä että itsenäisesti. Osallistuminen suunnitteluun ei ollut asukkaille mielipidekorttien avulla saatujen vastausten perusteella mikään huippukokemus, mutta ei täysin epämieluisaakaan. Itseäni tapaamiskertojen ja toiminnallisuuden vähyys harmitti. Asukkaat tuntuivat suurimmaksi osaksi olevan tyytyväisiä tapaamiskertojen määrään.

Suunnitteluun osallistuminen tarjosi asukkaille mahdollisuuden saada konkreettisempi käsitys moniaistisuudesta ja moniaistisista tiloista. Tähän pyrittiin Virvelinrannan aistitilaan tehdyn tutustumiskäynnin avulla. Kokemuksia ryhmässä toimimisesta asukkaat saivat Virvelinrannan tutustumiskäynnin lisäksi ensimmäisellä ja viimeisellä tapaamisella. Kolmas tapaaminen tarjosi asukkaille mahdollisuuden toimia yksin. Kolme viidestä asukkaasta koki yksin työskentelyn mielekkäämmäksi kuin ryhmässä toimimisen. Tulos yllätti jonkin verran. Oletin, että kaikki asukkaat pitivät yksin työskentelyä miellyttävämpänä.

Suunnitteluun osallistumisen kautta asukkaat pääsivät ilmaisemaan mielipiteitään ja toiveitaan heitä koskevassa asiassa. Pyrin rohkaisemaan heitä kertomaan rehellisen mielipiteensä ja koin, että suurin osa pystyi ilmaisemaan mielipiteensä aidosti.

Kuvien käyttö tuntui olevan toimiva ja innostava tapa haastatella ja osallistaa. Asukkaat pystyivät valitsemaan nopeasti mieluisat kuvat ohjeiden mukaan ja tekemään valintoja kuvan perusteella myös sellaisista asioista, joita he eivät olleet nähneet aiemmin konkreettisesti. Mielipidekorttien käyttö viimeisellä tapaamiskerralla vaikutti onnistuvan suurimmalta osalta asukkaita myös helposti.

Kuvien käytössä oli omat riskinsä. Kuvien valitsijana määrittelin tilanteeseen sopivat kuvat. Arviointikerralla yksi asukkaista pohti pitkään mielipidettään kuvien käytöstä kolmannella tapaamiskerralla, koska ei muistanut tarkkaan, millaisia kuvat olivat olleet. Hänen mukaansa kuvien valitsemisen mielekkyyteen vaikutti kuvien kauneus ja värikkyyys. Jos olisin valinnut kuviksi Papunetin kuvatyökalan avulla esimerkiksi mustavalkoisia, yksinkertaistettuja kuvia, olisivat mielipiteet kuvien käytöstä voineet olla hyvin erilaisia.

Paglianon (1999, 72) mukaan moniaistiseen tilaan pitäisi pystyä liittämään elementtejä, jotka kiinnostavat ja ovat tärkeitä tilan käyttäjien ikäisille. Omaan ikäluokkaan kuuluvat kiinnostuksen kohteet tulivat esille myös asukkaiden haastatteluissa. Asukkaat toivat mielipiteissään esille ikäisiään kiinnostavia toimintamuotoja, kuten konsoli- ja tietokonepelien pelaamisen ja musiikin kuuntelu.

Tyytyväisyys valmiiseen tilasuunnitelmaan oli vaihtelevaa. Asukkaista kaksi oli tyytyväisiä suunnitelmaan. Loput kolme asukasta eivät olleet täysin tyytyväisiä. Kaksi asukasta oli pettyneitä tilasuunnitelmaan, koska tilaan ei ollut suunniteltu tietokoneen hankintaa pelaamista ajatellen. Arviointikerralla tuli pelitietokoneen puuttumisen lisäksi pari muuta toivetta, jotka asukkaat esittivät ensimmäisen kerran vasta viimeisellä tapaamiskerralla.

Mietin, oliko uusien toiveiden esilletulo viimeisellä tapaamiskerralla enemmän seurausta omasta toiminnastani suunnittelijana, vai johtuiko se enemmän asukkaiden erityispiirteistä? Epäselväksi jäi, olisivatko nämä toiveet tulleet esille aiemmin, jos tapaamiskertoja olisi ollut enemmän, osallistaminen monipuolisempaa ja kysymyksenasettelu haastattelutilanteissa selkeämpää. Toisaalta toteutumattomat toiveet voi pitää mielessä, ja harkita niiden toteuttamista myöhemmin, jos niiden toteuttaminen nähdään tarpeellisena.

Asukkaiden suhtautuminen tilan vaihtumiseen tuli selvästi esille vasta viimeisellä tapaamiskerralla syyskuussa, vaikka he saivat tiedon tilan vaihtumisesta jo kesällä. Asukkaiden reaktiot tilan vaihtumiseen vaikuttivat silloin rauhallisilta. Viimeisen tapaamiskerran kommenttien perusteella tilan vaihtumisella Fasaanintieltä Herukkakujalle tuntui olevan olettaamani suurempi merkitys asukkaille. Tilan siirtyminen pois omasta tukiasunnosta tuntui vaikuttavan suunnittelun merkitykselliseksi kokemiseen ainakin osalla asukkaista. Useampi asukas pohti eri näkökulmista Fasaanintien ja Herukkakujan välimatkaa ja välimatkan vaikutusta tilan käyttöön sen valmistuttua. Yksi asukas piti välimatkaa positiivisena asiana, kaksi suhtautui siihen epäilevämmiin.

Tutkimuksen perusteella voi todeta, että sopivan osallistamisen tavan löytäminen riippuu osallistavan suunnittelijan ohjaustaitojen lisäksi osallistettavasta ryhmästä, ryhmän koosta ja ryhmäläisten kyvyistä osallistua ja ymmärtää suunnitteluprosessia. Mitä monipuolisempia ja ryhmäläisten vahvuudet ja tarpeet huomioivampia osallistamismenetelmät ovat, sitä positiivisempia kokemuksia osallistujat suunnittelusta todennäköisesti saavat. Oleellista osallistamisessa on se, että osallistujat kokevat heidän mielipiteillään olevan merkitystä ja vaikutusta suunnitteluun. Samalla on tärkeää pitää suunnitteluun osallistuminen realistisella pohjalla. Suunnitteluun ja toteutukseen käytössä oleva budjetti, suunniteltava tila ja siellä toteutettava toiminta vaativat tekemään kompromisseja toisistaan poikkeavien toiveiden välillä.

Pagliano (1999, 41) toteaa, ettei moniaistisesta tilasta ole hyötyä opetuk- sellisesti, jos tilan käyttäjät eivät koe tilaa merkitykselliseksi myönteisessä mielessä. Voisi kuitenkin olettaa, että positiivisten kokemusten ja merki- tysten syntyminen moniaistisessa tilassa toimittaessa on tärkeää, tilan käyttötarkoituksesta riippumatta. Vaikka tilan suunnittelussa kaikkia toi- veita ei pystyttäisikään toteuttamaan, on tilan käyttäjien erilaiset tarpeet tärkeää huomioida. Haastatteluissa esille tulleet asukkaiden tarpeet olivat osittain toistensa vastakohtia. Yksi asukas piti värikkäistä, väriä vaihtavista valoista, toinen asukas koki ne epämiellyttäväksi. Siksi jo tilaa suunni- teltaessa on hyvä huomioida tilaratkaisuissa ja hankinnoissa mahdollisuus kontrolloida aistiärsyksiä ja muokata tilaa eri käyttäjien tarpeiden mu- kaan.

Asukkaiden innostaminen ja osallistaminen tilan toteutusvaiheeseen tun- tuu tilavaihdoksen takia entistä tärkeämmältä. Se, miten asukkaat saadaan osallistettua ja innostettua tilan toteutukseen ja siellä toimimiseen, on pit- kälti kiinni perhekodin henkilökunnan omasta motivaatiosta ja kyvystä in- nostaa asukkaat tilan toteuttamiseen.

7 VISUAALINEN TILASUUNNITELMA

Toimeksiantajalle palautettu visuaalinen tilasuunnitelma paisui viisiosai- seksi. Se sisälsi kolme tilapiirrosta, perusteluosion suunnitelmalle, listan tarvittavista ja mahdollisista hankinnoista, hintaesimerkkitaulukkoja sekä ideoita asukkaiden kanssa toteutettavia materiaaleja varten. Olen jättänyt hintaesimerkit pois opinnäytetyön raportoinnista, koska samat hintatiedot löytyvät myös hankintalistasta. Suunnitelman osiot löytyvät toimeksianta- jalle esitellyssä muodossa opinnäytetyöraportin liitteistä.

Käsittelen ensimmäisessä alaluvussa suunnitelman lähtökohtia. Sen jäl- keen esittelen lyhyesti tilasuunnitelman osat: piirrokset, perusteluosion, hankintalistan ja itse tehtävien materiaalien idealistan.

7.1 Suunnitelman lähtökohdat

Perinteisesti moniaististen tilojen suunnittelussa on ollut lähtökohtana suunnitella muuttumaton tila, jossa ovat korostuneet suunnittelijan omat mieltymykset, ajattelu ja ymmärrys. Tällainen suunnittelijansa näköinen tila on harvoin tilan käyttäjien tarpeiden mukainen. Jos moniaistista tilaa suunnittelee ulkopuolinen suunnittelija, on Paglianon (2012, 64–65) mu- kaan vaarana myös se, että suunnittelijan tekemät tila- ja välineratkaisut ovat liian monimutkaisia, teknisiä ja kaupallisia. Jos suunnittelijan valit- semien laitteiden käyttö ja huolto on tilassa työskenteleville ohjaajille liian vaikeaa, voi ohjaushenkilöstön innostus tilan käyttämiseen vähentyä.

Moniaistisen tilan suunnittelussa olisi hyvä huomioida vaihtuvuus, joustavuus ja eri aistiärsykkeiden yhdistäminen, jotta tilassa työskentelevät oh- jaajat voivat muokata ja uudistaa tilaa käyttäjien tarpeiden mukaan. Suun-

nitteluprosessin tavoitteena ei siis ole valmis, muuttumaton tila, vaan suunnittelun ja uudistamisen jatkuvuus. (Pagliano 2012, 65–66.)

Olen pyrkinyt Paglianon neuvojen mukaan huomioimaan moniaistisen tilan suunnittelussa yksinkertaisuuden, käytettävyyden ja jatkokehittämisen mahdollisuudet. En halunnut täyttää tilaa monenlaisilla pienillä yksityiskohdilla ja laitteilla, vaan suunnitella perusvälineet sisältävän tilan, jossa on myös tilaa liikkua. Ajatuksenani oli, että tilaan voi myöhemmin hankkia tai valmistaa yhdessä asukkaiden kanssa uusia, hyödyllisiä koettuja laitteita ja materiaaleja.

Asukkaiden suunnitteluun osallistamisessa heidän toiveensa tilan suhteen tulivat ainakin osittain kuulluiksi. Heidän henkilökohtaisten tarpeidensa selvittämiseksi ja huomioimiseksi suunnitelmassa olisi tarvittu laajempaa ja syvempää tutkimusta. Pyrin kuitenkin huomioimaan tilasuunnitelmassa Sirkkolalta (2013, Ympäristön ja toiminnan vaikutukset multisensorisessa tilassa) saatujen moniaistisuutta käsittelevien opintomateriaalien mukaan eri aistit, makuaistia lukuun ottamatta.

7.2 Piirroksiset

Suunniteltavan tilan vaihduttua muutaman kerran kesän 2013 aikana, tein useamman alustavan pohjapiirroksen, joissa hahmottelin tilaratkaisuja ja hankintoja. Hyödynsin näitä alustavia piirroksia lopullisissa piirroksissa.

Tilan, tilaratkaisujen ja hankintojen sijoittelun havainnollistamiseksi tein tilasta kolme piirrosta. Piirsin kuvat käsin paperille, käyttäen apuna kulmaviivainta. Yksi kuvista oli ylhäältäpäin kuvattu tilan pohjapiirros. Kaksi muuta kuvaa esittivät sisätiloja kolmiulotteisesti kuvattuina. Kaikkien kuvien mittakaava oli noin 1:50.

7.3 Tilasuunnitelman perusteluosio

Tilasuunnitelman perusteluosion jaoin otsikoilla pienempiin osa-alueisiin, joissa esittelin ja tarkensin piirroksia ja perustelin valintojani. Lisäsin perusteluosioon internetistä löytyneiden tuotteiden kohdalle myös suorat linkit tuotteiden internetsivuille.

Jaottelin perusteluosion aiheet tilaratkaisujen, oleellisten hankintojen ja muiden mahdollisten hankintojen alle. Tilaratkaisut sisälsivät perustelut väliseinän rakentamiseen, verhojen asentamiseen ja pintojen maalaamiseen. Oleelliset hankinnat -osio sisälsi ilmanvaihdon ja ionisaattorin, valaistuksen, tilaan tarvittavan tekniikan, sisustuksen ja pienemmät väline- ja laitehankinnat. Lista muista oleellisista hankinnoista sisälsi erilaisia katseltavia elementtejä.

7.4 Hankintalista ja kokonaishinta-arvio

Hankintalistaan kokosin taulukkomuotoon yksittäiset hankinnat, niiden suuntaa-antavat hinnat ja hintatietojen lähteet. Tein hankintojen jaottelun samalla periaatteella kuin perusteluosiossa.

Listan loppuun laskin yhteen suuntaa-antavien hintojen perusteella, kuinka paljon tilan rakentaminen maksaa. En huomionnut kokonaishinta-arviossa rakennuskulujen, ilmastoinnin ja valaistuksen osuutta.

7.5 Itse tehtävät materiaalit

Lähdekirjallisuus ja omat aiemmat ohjauskokemukseni toivat suunnittelun edetessä mieleeni ideoita itse toteutettavista aistimateriaaleista. Päätin koota nämä ideat yhteen tiedostoon ja liittää tilasuunnitelmaan. Jaoin ideat aistimateriaaleihin ja sisustukseen liittyviin ideoihin, joita avasin lyhyillä ohjeilla ja muutamalla havainnollistavalla kuvalla.

Idealistaa voi hyödyntää asukkaiden osallistamiseen tilan toteutusvaiheessa. Erilaisten itse tehtävien materiaalien ja välineiden valmistus yhdessä voi antaa asukkaille tekemistä sekä motivoida heitä toimimaan valmiissa moniaistisessa tilassa.

8 POHDINTA

Opinnäytetyön alkumetreillä pohdin, kumpi tulee ensin: toiminta vai tila. Onko ensin toiminta, jota varten tila suunnitellaan? Vai suunnitellaanko ensin tila, jossa toimintaa toteutetaan tilan antamien mahdollisuuksien mukaan? Pohdin myös, tarvitseeko minun tilaa suunnitellessani suunnitella myös tilan toimintaa.

Suunnitteluprosessin aikana rajausta tilan ja toiminnan suunnittelun välillä selkeytyi vähitellen ja luovuin kokonaan ajatuksesta suunnitella tilaan myös asukaskohtaista moniaistista toimintaa. Opinnäytetyön ohjaajilta ja asukkailta saatujen toimintaan liittyvien toiveiden perusteella suunnittelin tilan, kuoren, jonka täyttämistä on toimeksiantajalla. Ensin oli toimeksiantajalta tullut visio tulevasta toiminnasta, ja sen pohjalta syntyi suunnitelma tilasta. Nähtäväksi jää, kuinka toimeksiantajan visiot toiminnasta tulevat yhdistymään valmiiseen tilasuunnitelmaan, ja valmistuuko tila suunnitelman kaltaisena.

Teemahaastattelujen aikana pohdin mahdollisuutta osallistaa asukkaat ainakin jossain määrin suunnittelun lisäksi myös tilan toteutukseen, esimerkiksi aistimateriaaleja valmistamalla. Luovuin ajatuksesta osallistaa asukkaat pienimuotoisesti tilan toteutukseen jo suunnitteluvaiheessa, koska tilan vaihtumisten takia aikataulu tilasuunnitelman tekemiselle tiivistyi. Halusin myös pitää kiinni opinnäytetyön rajauksesta, jotta työ pysyisi aika-

taulussaan ja hallittavan laajuisena. Rajaamisesta huolimatta opinnäytetyöstä tuli melko laaja.

Vaikka tämä opinnäytetyönä syntynyt tilasuunnitelma on tiettyyn tilaan ja toimeksiantajan tarpeisiin laadittu, voivat sitä hyödyntää ideatasolla myös muut moniaistisen tilan toteuttamista suunnittelevat. Suunnitelmasta voi saada yleisellä tasolla ideoita tilaratkaisuihin, hankintoihin ja niiden kustannuksiin. Myös lista itse tehtävistä materiaaleista voi auttaa tilan suunnittelussa ja ideoinnissa.

Opinnäytetyön tutkimusosuudesta voi olla hyötyä moniaistista tilaa suunnitteleville suunnitteluprosessin vaiheiden ja kokonaisuuden hahmottamisessa. Kuvaus asukkaiden osallistamisesta voi antaa tietoa autismin kirjon piirteistä ja näiden piirteiden huomioinnista autismin kirjon henkilöiden ohjaamisessa. Toiminnan kuvausta ja asukkaiden esille tuomia mielipiteitä suunnitteluun osallistumisesta voi hyödyntää suunniteltaessa toimintaa autismin kirjon henkilöille.

Opinnäytetyön tekeminen toimeksiantajalle vaikutti oman työskentelyni painotuksiin. Koin tärkeäksi saada olemassa olevilla taidoillani aikaan mahdollisimman käyttökelpoinen ja toimeksiantajaa hyödyttävä tilasuunnitelma. Tilasuunnitelmaan panostaminen vähensi asukkaiden osallistamiseen käytettyä aikaa. Tilasuunnittelussa oli suunnittelun ja siihen osallistamisen outouden takia helppo lipsua käyttäjien kanssa suunnittelusta käyttäjille suunnitteluun. Olisin toivonut pystyväni osallistamaan asukkaita suunnitteluun enemmän ja monipuolisempia menetelmiä hyödyntäen. Koin, että neljä tapaamiskertaa eivät riittäneet suunnitteluun osallistamiseen. Pelkästään moniaistisuuteen tutustumiseen olisi voinut käyttää useamman tapaamiskerran, jolloin asukkaat olisivat saaneet vielä paremman kuvan siitä, mitä ollaan suunnittelemassa.

Haasteelliselta suunnitteluun osallistamisesta tuntui asukkaiden motivoiminen osallistumaan ja kertomaan mielipiteensä, ja samalla heidän muistuttaminen siitä, että kaikkia toiveita ei todennäköisesti voida toteuttaa. Se, että valmiissa suunnitelmassa ei pystytty huomioimaan kaikkia toiveita ainakaan tässä vaiheessa, tuotti ennakkovaroituksista huolimatta osalle asukkaista pettymyksiä.

Pyrin opinnäytetyössäni ja sen raportoinnissa kokonaisluotettavuuteen kuvaamalla sekä tilasuunnittelu- että tutkimusprosessin mahdollisimman selkeästi ja avoimesti. Lisäksi hyödynsin opinnäytetyössä triangulaatiota. Opinnäytetyöraporttiin olen kokonaisuutena tyytyväinen. Olisin voinut kuitenkin parantaa tutkimusosuuden luotettavuutta esimerkiksi panostamalla havainnointiin jo prosessin alussa, miettimällä tarkemmin asukasta- paamisten sisältöä ja käyttämällä enemmän aikaa tulosten analysointiin.

Neljän tapaamiskerran, ja niiden aikana esille tulleiden asukkaiden mielipiteiden ja asukkaista tehtyjen havaintojen, perusteella ei voi tehdä täysin luotettavia johtopäätöksiä asukkaiden osallistumiskokemuksista. Asukas-

tapaamisten havainnointi ei ollut niin järjestelmällistä, että sitä olisi voinut luotettavasti hyödyntää suoraan tutkimuksessa. Havainnoinnista olisi ollut hyötyä, jos olisin tehnyt sitä tutkimusprosessin alusta lähtien ja olisin kirjannut havainnot erilliselle havainnointilomakkeelle.

Olisin voinut suunnitella varsinkin viimeisen asukastapaamisen paremmin. Valmiin tilasuunnitelman esittely ja arviointikeskustelu olisivat voineet olla kahdella eri kerralla, jotta molempiin olisi voinut keskittyä paremmin. Panostamalla enemmän suunnitelman esittelyyn, olisivat asukkaat saaneet selkeämmän kuvan suunnitelmasta, mikä olisi voinut vaikuttaa heidän mielipiteisiinsä suunnitelman onnistumisesta. Lisäksi viimeisen tapaamiskerran haastattelun kysymystenasettelua olisi voinut miettiä tarkemmin. Kysymysten sanamuotoja olisi voinut miettiä enemmän ja avata käsitteitä asukkaille. Esitetyillä kysymyksillä saadut vastaukset herättivät tapaamisen aineistoa purkaessani paljon lisäkysymyksiä. Olisin voinut käyttää enemmän aikaa myös tulosten analysointiin, ja sitä kautta laajentaa ja syventää tuloksista johtamiani johtopäätöksiä.

Tutkijana tekemieni valintojen lisäksi opinnäytetyön luotettavuuteen vaikuttivat myös asukkaiden erilaiset vastaustavat haastattelutilanteissa ja näiden vastaustapojen huomiointi tuloksia analysoitaessa. Osa asukkaista valitsi kysymyksestä riippumatta useimmiten saman vastausvaihtoehdon, mikä vaikeutti vastausten rehellisyyden ja mielipiteiden aitouden arviointia. Jos tällaisia tyyppillisiä vastaustapoja ei huomioi tulosten analysointivaiheessa, vaikuttavat vastaustavat helposti kokonaistuloksiin, varsinkin jos kohderyhmä on pieni.

Koen saavuttaneeni opinnäytetyölle asetetut tavoitteet tilasuunnitelman osalta. Sekä asukkaiden osallistamiseen että tutkimuksen toteuttamiseen osallistamisen rinnalla olisin voinut panostaa enemmän. Ominä tavoitteenani oli saada enemmän tietoa moniaistisuudesta ja autismin kirjosta sekä hyödyntää ohjaustaitojani. Suunnitteluprosessi yhdessä asukkaiden kanssa lisäsi tietojani ja ymmärrystäni autismin kirjon moninaisuudesta ja moniaistisuuden mahdollisuuksista. Asukkaita osallistavana ohjaajana olisin voinut olla vielä innostavampi. Ohjaustoiminnan opintojen kautta saamistani taidoista oli apua tilan suunnittelussa, mutta vielä paremmin olisin voinut hyödyntää niitä tilan toteutusvaiheessa.

Selkeä jatkotutkimuksen kohde olisi tilan toteuttaminen yhdessä asukkaiden kanssa. Mielenkiintoista olisi selvittää asukkaiden kokemuksia ja mielipiteitä valmiista tilasta ja siellä toteutettavasta toiminnasta. Suunniteltua moniaistista tilaa ja siellä toteutettavaa toimintaa pystyisi kehittämään myös tilan valmistuttua. Tilaa voisi muokata joko pysyvästi tai väliaikaisesti esimerkiksi jonkin käyttäjien kannalta mielenkiintoisen teeman pohjalta. Tilassa voisi järjestää myös erilaisia juhlia tai useamman perhekodin yksikön välisiä peli-iltoja.

Perhekoti Jääskeläinen Oy:n toiminnassa painotetaan asiakkaille tarjottujen palveluiden yhteisöllisyyttä, kodinomaisuutta, yksilön arvostamista ja

kuntouttavaa työtettä. Auran ym. (1997, 54) mukaan ihmisten yhteiset, omikseen kokemat kokoontumistilat voivat tukea ihmisten me-henkeä ja lisätä ihmisen samaistumismahdollisuuksia. Tilan personalisointi omien mielikuvien ja mieltymysten mukaan voi olla myös keino tukea minuutta.

Moniaistinen tila voisi valmistuttuaan palvella näitä samoja lähtökohtia ja arvoja perhekodin arjessa. Haasteellisimmilta tuntuu yhteisöllisyyden ja yksilön arvostamisen yhdistäminen moniaistisen tilan toiminnassa. Asukkaat toivat esille haastattelussa eriäviä mielipiteitä ja toiveita tilan toimintaan ja sisustukseen liittyen. Lisäksi suurimmalle osalle asukkaista yksin toimiminen on yhdessä toimimista mielekkäämpää. Miten tilasta ja siellä toteutettavasta toiminnasta saa samaan aikaan sekä eri asukkaiden tarpeet huomioivaa että yhteisöllisyyttä ja yhdessä toimimista tukevaa? Ammattitaitoinen henkilökunta on tavoitteiden ja arvojen yhdistämisessä avainasemassa.

Pitkän, monivaiheisen prosessin ja Herukkakujalla toteutetun viimeisen tapaamiskerran jälkeen oli huojentavaa jäädä katselemaan hetkeksi tulevassa moniaistisessa tilassa vallitsevaa remonttikaaosta. Väliseinä oli jo rakennettu, ilmastointi asennettu ja seinät maalattu valkoisiksi. Olo oli helpottunut. Olen tehnyt oman osuuteni. Perhekodin väki jatkaa tästä.

LÄHTEET

Aaltonen, E. & Ylitalo, K. 2012. Multisensorinen opetusympäristö sensorisen integraation terapian ja kestävä kehityksen näkökulmasta. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Fysioterapian koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Pdf-tiedosto. Viitattu 9.4.2013.

<http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/51056/Karoliina%20Ylitalo%20ja%20Emmi%20Aaltonen.pdf.pdf?sequence=1>

Aaltonen, M. & Leskelä, S. 2004. ”Salapoliisit arvoituksen jäljillä” – osallistavaa suunnittelua multisensorisessa ympäristössä. Hämeen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Ahlvik, J., Hankilanoja, A., Hilpinen, M. & Piltonen, R. 2011. Kuperkeikka – aistikokemusten mahdollistaminen luovan toiminnan tilassa. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Toimintaterapian koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Pdf-tiedosto. Viitattu 9.4.2013.

http://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/37603/Hankilanoja_Annu.pdf?sequence=1

Aistien – avoimia oppimisympäristöjä kehittämässä -hanke. 2011. ESR-projektihakemus.

Ala-Opas, T. & Sirkkola, M. (toim.) 2006. Sosiokulttuurinen multisensorinen työ – kokemuksia vammaistyöstä. HAMKin julkaisuja 7/2005. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu.

Attwood, T. 2005. Aspergerin oireyhtymä. Opas vanhemmille ja asiantuntijoille. Suom. Markku Tuomi. Jyväskylä: Haukarannan koulu.

Aura, S., Horelli, L. & Korpela, K. 1997. Ympäristöpsykologian perusteet. Helsinki: WSOY.

Autismi- ja Aspergerliitto ry. n.d. Autismi. Viitattu 11.10.2013.

http://www.autismiliitto.fi/autismin_kirjo/autismi

Autismi- ja Aspergerliitto ry. n.d. Autismin kirjo. Viitattu 11.10.2013.

http://www.autismiliitto.fi/autismin_kirjo

Autismi- ja Aspergerliitto ry. n.d. Hyvä kohtaaminen. Viitattu 24.4.2013. http://www.autismiliitto.fi/autismin_kirjo/aspergerin_oireyhtyma/hyva_kohtaaminen

Baum, N. 2009. Sensory capital: what is it? Teoksessa Baum, N. (toim.) 2009. Come to your senses. Creating supportive environments to nurture the sensory capital within. Toronto: The Muki Baum Association. 2–6.

Eskola, J. & Vastamäki, J. 2001. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I.

Metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 24–42.

Fasaanintien tukiasunnon toimintastrategia. 2013.

Grönfors, M. 2010. Havaintojen teko aineistokeräyksen menetelmänä. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodin valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 154–170.

Haaparanta, L. & Niiniluoto, I. 1995. Johdatus tieteelliseen ajatteluun. Helsinki: Helsingin yliopiston filosofian laitoksen julkaisuja.

Horelli-Kukkonen, L. 1993. Asunto psykologisena ympäristönä. Asujan ja asunnon vuorovaikutusta koskeva tutkimus pientalojen itsesuunnitteluko-keilun valossa. Espoo: Teknillinen korkeakoulu.

Hurlburt, R., T., Happé, F. & Frith, U. 1994. Sampling the form of inner experience in three adults with Asperger syndrome. Cambridge University Press. Pdf-tiedosto. Viitattu 28.5.2013.

http://www.icn.ucl.ac.uk/dev_group/ufirth/documents/Hurlburt,%20Happe%20and%20Frith,%20Sampling%20the%20form%20of%20inner%20experience%20in%20three%20adults%20with%20Asperger%20syndrome%20copy.pdf

Hämeen ammattikorkeakoulu. 2012. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opin- näytetyön eettisyys. Viitattu 29.10.2013.

http://portal.hamk.fi/portal/page/portal/Oskari/Sosiaaliala/opintojen_lopus sa/opinnaytetyo/tekeminen/eettisyys

Hämeenlinnan kaupunki 2013. Voutilakeskus. Viitattu 21.10.2013.

http://www.hameenlinna.fi/Ikaihmistien_palvelut/Asuminen/Vanhainkodit/Voutilakeskus/

Hämäläinen, J. & Kurki, L. 1997. Sosiaalipedagogiikka. Helsinki: WSOY.

Isosalo, K. 10.4.2013. Ohjaaja. Fasaanintien tukiasunto. Puhelinhaastattelu 10.4.2013.

Isosalo, K. 22.8.2013. Tarkennuksia tukiasumiseen liittyen opparia varten. Vastaanottaja Reetta Kokkonen. [Sähköpostiviesti]. Viitattu 26.8.2013.

Kananen, J. 2008. KVALI – kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytän- teet. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja -sarja. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Karhunen, P. 2013. Multisensorisen aistihuoneen suunnittelu ja rakenta- minen nuorten aikuisten autismin kirjon henkilöiden päivätoimintayksik-

köön. Monialainen multisensorinen työ. Kehittämiprojektin raportti. HAMK.

Kataja, J. 2003. Rentoutuminen ja voimavarat. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Kerola, K., Kujanpää, S. & Timonen, T. 2009. Autismin kirjo ja kuntoutus. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Kurki, L. 2000. Sosiokulttuurinen innostaminen. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Nietosvuori, L. 2008. Luovat ja toiminnalliset menetelmät sosionomin työssä. Teoksessa Viinamäki, L. (toim.) 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 2/2008. 135–142.

Nurmi-Koikkalainen, P. 2012. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL. Sosiaaliportti.fi. Asunto ja asumiseen liittyvät palvelut. Viitattu 8.4.2013.
<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/vammaispalvelujen-kasikirja/itsenaisen-elaman-tuki/asuminen/>

Nylander, L. 2010. Autismin kirjo aikuisiällä – kysymyksiä ja vastauksia. Suom. Carli Eskelin. Helsinki: Autismi- ja Aspergerliitto ry.

Pagliano, Paul. 1999. Multisensory Environments. London: David Fulton Publishers Ltd.

Pagliano, Paul. 2012. The Multisensory Handbook. A guide for children and adults with sensory learning disabilities. New York: Routledge.

Papunet. 2013. Multisensorinen toiminta. Viitattu 11.4.2013.
<http://papunet.net/tietoa/multisensorinen-toiminta>

Perhekoti Jääskeläinen Oy. n.d. Asumispalvelut. Viitattu 11.4.2013.
<http://www.pkj.fi/asumispalvelut.html>

Perhekoti Jääskeläinen Oy. n.d. Toimintamme yleiskuvaus. Viitattu 11.4.2013.
<http://www.pkj.fi/toiminta.html>

Perhekoti Jääskeläinen Oy. n.d. Yritysesittely. Viitattu 17.3.2013.
<http://www.pkj.fi/index.html>

Räty, M., Sivonen, S., Saarela, J. & Laurikainen, H. (työryhmä) 2013. Aistien -avoimia oppimisympäristöjä kehittämässä hanke. Aistien menetelmä – luonnos huhtikuu 2013.

Sanders, B.-N., Brandt, E. & Binder, T. 2010. A Framework for Organizing the Tools and Techniques of Participatory Design. Pdf-tiedosto. Viitattu 12.10.2013.

<http://www.maketools.com/articles-papers/PDC2010ExploratoryFrameworkFinal.pdf>

Sirkkola, M. n.d. Multisensorinen elämystila. Hämeen ammattikorkeakoulu. Viitattu 11.4.2013.

http://portal.hamk.fi/portal/page/portal/HAMK/Yleisopalvelut/Hyvinvoim-ala/Palvelutarjonta/Multisensorinen_elamystila

Sirkkola, M. 1998. Aistiminen, havainnointi ja rentoutuminen. Snoezelenmenetelmästä kehittyneiden kollektiivisten merkitysrakenteiden tarkastelua: toimintatutkimus Hämeenlinnan sosiaalialan oppilaitoksen aistiha-
vaintokeskus Pilvipeilin toiminnasta vuosina 1995–1997. Ammattikasva-
tuksen lisensiaattityö. Tampere: Tampereen yliopisto.

Sirkkola, M. 2010. Multisensory Environments in social care: Participation and empowerment in sociocultural multisensory work. HAMKin e-julkaisuja 9/2010. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu. Pdf-tiedosto. Viitattu 11.4.2013.

[http://portal.hamk.fi/portal/page/portal/HAMKJulkisetDokumentit/Yleisop-
alve-
lut/Julkaisupalvelut/Kirjat/kielet_kulttuuri_hyvinvointi/Multisensory_Envi-
ronments%20_in_social_care.pdf](http://portal.hamk.fi/portal/page/portal/HAMKJulkisetDokumentit/Yleisop-
alve-
lut/Julkaisupalvelut/Kirjat/kielet_kulttuuri_hyvinvointi/Multisensory_Envi-
ronments%20_in_social_care.pdf)

Sirkkola M. 2013. Ympäristön ja toiminnan vaikutukset multisensorisessa tilassa. Opintomateriaali.

Sirkkola, M. 2013. Kommentit opinnäytetyöraporttiin 26.8.2013.

Sirkkola, M. 2013. Loppuseminaaripalaute 8.11.2013.

Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710. Finlex. Viitattu 8.4.2013.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1982/19820710>

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos THL. 2011. Sosiaaliportti.fi. Tuettu asuminen. Viitattu 8.4.2013.

[http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/vammaispalvelujen-
kasikirja/asuminen/tuettu-asuminen/](http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/vammaispalvelujen-
kasikirja/asuminen/tuettu-asuminen/)

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampere University Press. E-kirja. Viitattu 12.4.2013.

<http://library.ellibs.com/book/9789514477324?language=fi>

Tuomi, J. 2007. Tutki ja lue. Johdatus tieteellisen tekstin ymmärtämiseen. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Virvelinranta. 2013. Etusivu. Viitattu 21.10.2013.
<http://virvelinranta.fi/>

HAVAINTOPOHJA ERI AISTITILOIHIN TUTUSTUMISTA VARTEN

Opinnäytetyö

Reetta Kokkonen, sosonu11

Havaintopohja eri aistitiloihin tutustumista varten

- Elämysluokka, Ainola-rakennus, HAMK
- Aistitila, Virvelinranta
- Valkoinen huone, Voutila-keskus

Tilaratkaisut

- tilan käyttötarkoitus
 - o Elämysluokka
 - o Aistitila
 - o Valkoinen huone
- huoneen muoto, koko, avara/täysi, kulkuväylät
 - o Elämysluokka
 - o Aistitila
 - o Valkoinen huone
- säilytystilat
 - o Elämysluokka
 - o Aistitila
 - o Valkoinen huone
- siivouskomero
 - o Elämysluokka
 - o Aistitila
 - o Valkoinen huone
- tilan jakaminen pienemmiksi
 - o Elämysluokka
 - o Aistitila
 - o Valkoinen huone
- turvallisuuden huomiointi
 - o Elämysluokka
 - o Aistitila
 - o Valkoinen huone

Tekniikka

- mitä tekniikkaa?
 - Elämysluokka
 - Aistitila
 - Valkoinen huone
- tekniikan ohjaus ja säilytys
 - Elämysluokka
 - Aistitila
 - Valkoinen huone
- ohjeet tekniikan käyttöön?
 - Elämysluokka
 - Aistitila
 - Valkoinen huone
- tekniikan sijoittelu tilassa
 - Elämysluokka
 - Aistitila
 - Valkoinen huone

Sisustus

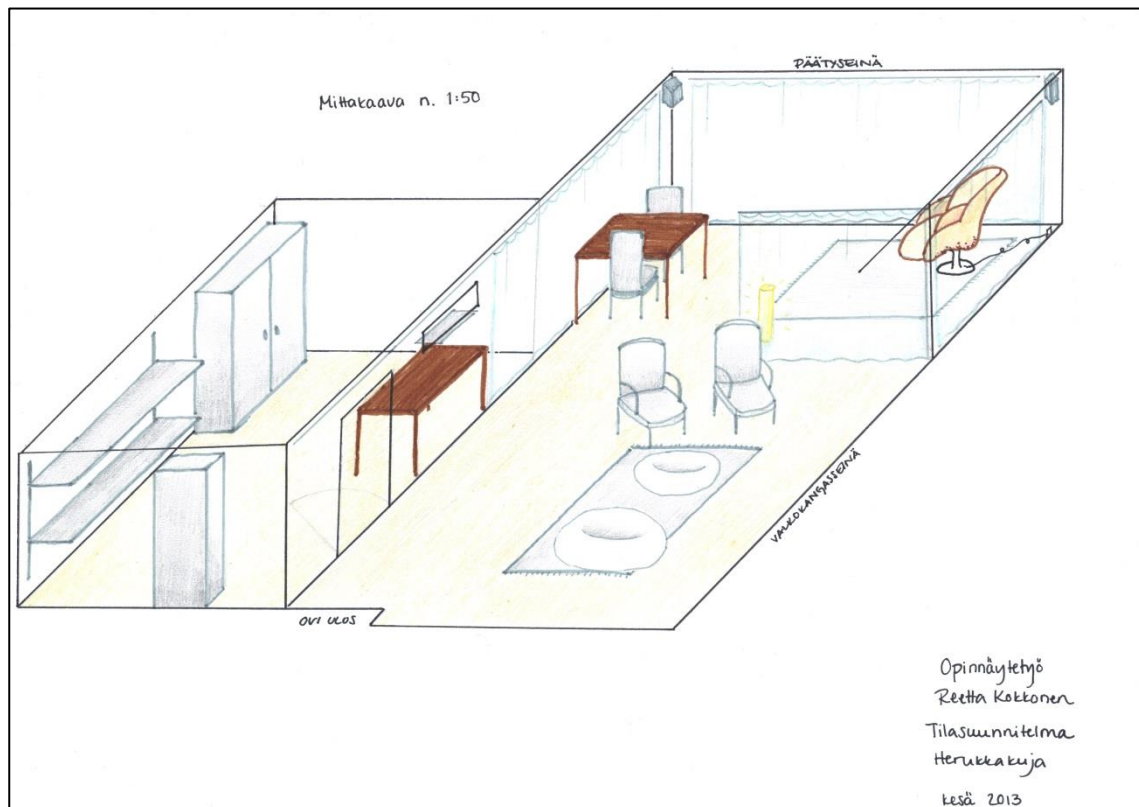
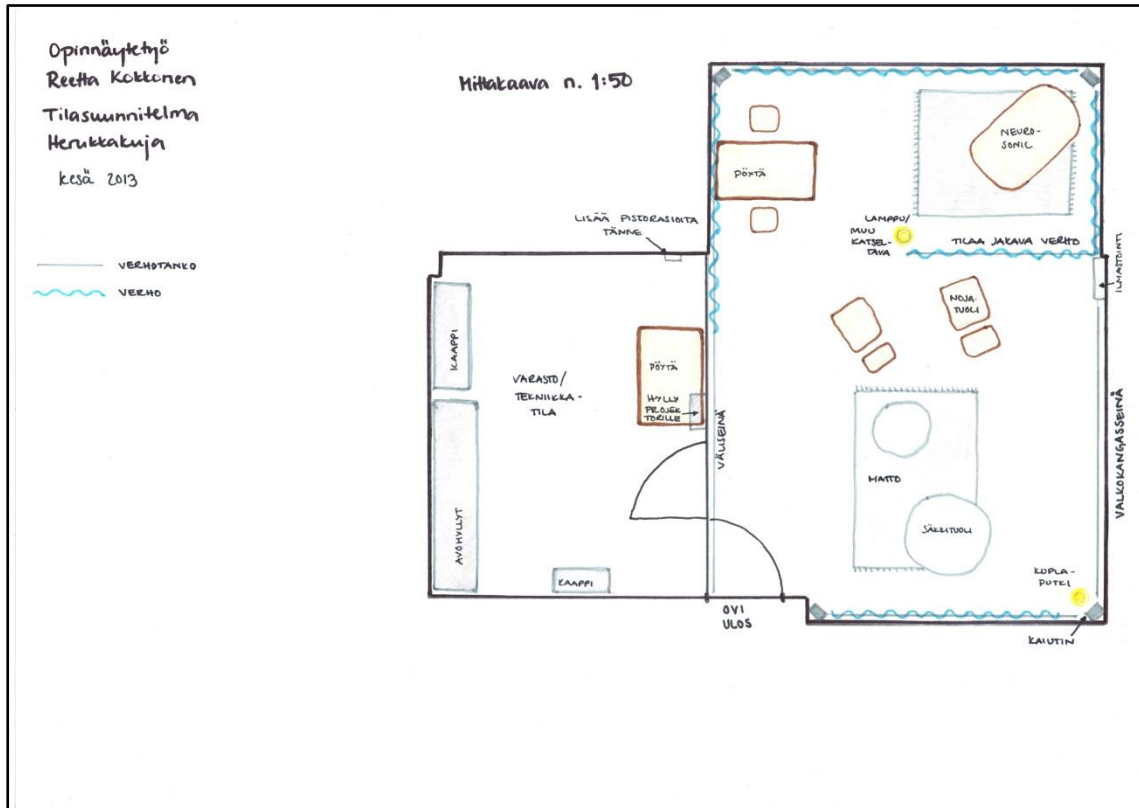
- miten sisustettu?
 - Elämysluokka
 - Aistitila
 - Valkoinen huone
- värimaailma
 - Elämysluokka
 - Aistitila
 - Valkoinen huone
- valaistus
 - Elämysluokka
 - Aistitila
 - Valkoinen huone

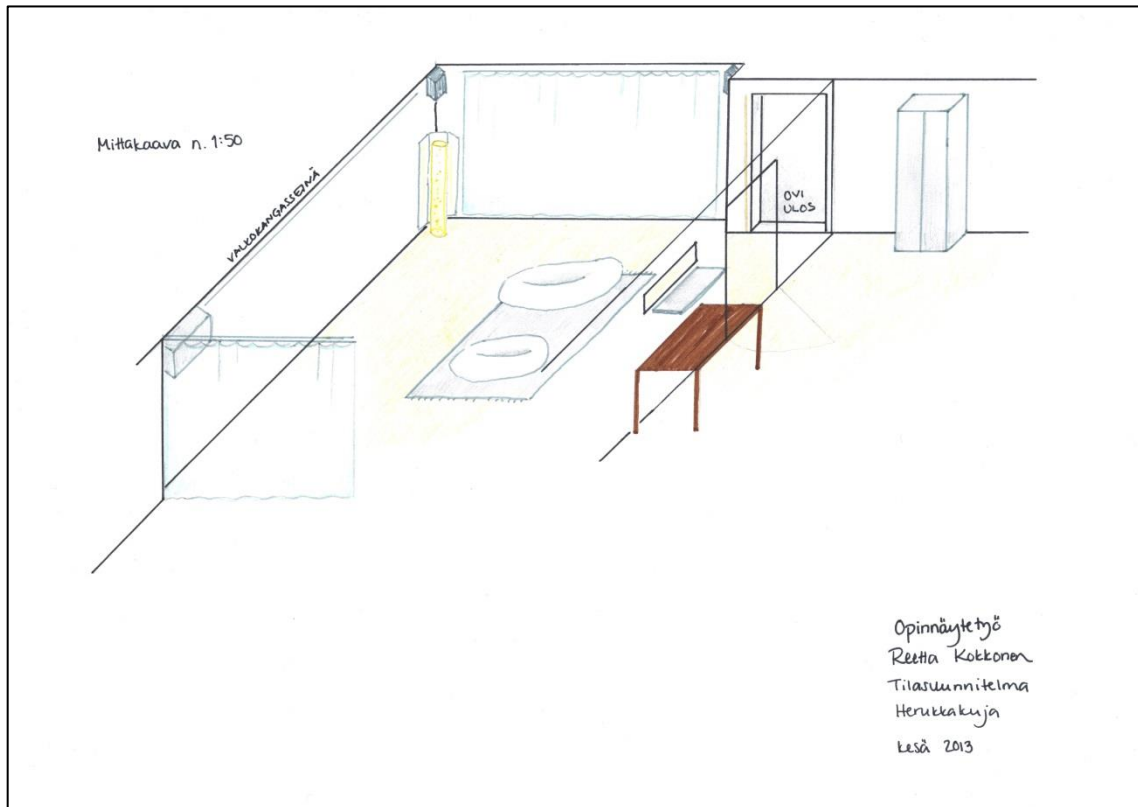
Välineet

- mitä välineitä on?
 - Elämysluokka
 - Aistitila
 - Valkoinen huone

- välineiden säilytys
 - Elämysluokka
 - Aistitila
 - Valkoinen huone

TILAPIIROKSET

TILASUUNNITELMAN PERUSTELUOSIO

Opinnäytetyö, Reetta Kokkonen

Tilasuunnitelma

Moniaistinen tila, Herukkakuja

Tilaratkaisut:

Väliseinä:

Olen piirtänyt suunnitelmaan väliseinän jakamaan tilaan kahteen osaan, joista toinen on toimintaa varten ja toinen tekniikkaa ja tavaroiden säilytystä varten. Väliseinään olen piirtänyt oven ja suorakaiteen muotoisen aukon projektorin kuvanheijastamista varten. Voitte miettiä vielä, onko ovi parempi esim. toisessa väliseinän reunassa, jos tilan ulko-ovikin avautuu sisälle päin. Väliseinälle olisi mahdollista sijoittaa esimerkiksi itse tehty tunnustelutaulu. Väliseinälle ei tarvitse asentaa verhokiskoa ja verhoja, koska varasto/tekniikkatilan ovea, videotykin aukkoa ja ilmastointilaitetta ei kannata peittää.

Tilaa jakava verhokisko:

Olen piirtänyt suunnitelmaan tilaa pitkästä suunnassa jakavan 2,5 m verhokiskon ja siihen verhon. Verhokiskon on hyvä olla kaksikiskoinen, kahta eriväristä verhoa varten. Ajatuksena tilaa jakavassa verhossa on saada Neurosonic-tuoli verhon taakse, niin että tuolissa voi rentoutua omassa rauhassa. Tarvittaessa verhon voi vetää sivuun.

Pinnat:

Lattia on ok tumman sävyisenä. Seinät ja katto toimintatilan puolella tarvitsee maalata maalarinvalkealla mattamaalilla. Maalarinvalkea heijastaa parhaiten muita värejä, mattapinta ei häikäise eikä heijasta liikaa. Tilan ulko-oven sivuun on hyvä maalata jollakin tummemmalla sävyllä (esim. ruskea) pystysuunnassa kontrastiraita, helpottamaan oven sijainnin hahmottamista

Oleelliset hankinnat

Ilmastointi ja ionisaattori:

Ilmastoinnilla tilan ilmanlaatu saadaan pidettyä miellyttävänä. Ionisaattori vähentää ilman sähköisyyttä. Ilmastointi tulee mitä ilmeisimmin nykyisen ilmanvaihtoputken kohdalle, valkokangasseinälle, katon rajaan. Jos ilmastointiin ei saa mukaan ionisaattoria, kannattaa hankkia erillinen, lattialla pidettävä ionisaattori. En selvittänyt ilmastointilaitteiden hintoja, koska taidot eivät riittäneet arvioimaan, millainen ilmastointi tilaan kannattaisi hankkia ja mitä sen asentaminen vaatisi.

Valaistus:

Valaistuksen on hyvä olla riittävä siivoukseen ja himmennettävä. Koska katto on matala, kannattaisi valaisimet jatkossakin sijoittaa seinille, katon rajaan. Valaistusliike Zeetassa www.zeeta.fi (Hevosmiehenkatu, Hml) neuvoivat valitsemaan valaistukseen lamput, jotka ovat värilämpötilaltaan 3000–4000 kelviniä. 3000–4000 kelviniä on lähellä päivänvalon värilämpötilaa, mutta ei sävyllään niin sinertävä kuin päivänvalo (5500 K) 3000–4000 K on väriltään kelterävämpää ja auttaa rentoutumisessa, kun taas päivänvalo (sinertävä valo) aktivoi. Zeetassa esittivät valaistusvaihtoehtona led-nauhoja. Valaistuksen voisi toteuttaa esimerkiksi katonrajan, tilan ympäri, asennettavalla led-nauhalla, johon saa himmentimen. Nauhoja voi laittaa myös kaksi, joista toinen olisi tavallinen ”väritön” led-nauha ja toinen RGB-väriled -nauha. RGB-väriled -nauhan värin voi valita kaukosäätimellä ja näin valaista huoneen haluamansa väriseksi. Led-nauha pitää nauhan kuumentamisen estämiseksi ja normaalin käyttöön takaamiseksi asentaa alumiinikiskoja päälle. Jos tilaan valitaan valaistukseksi led-nauha, täytyy miettiä miten siihen tarvittavan alumiinikiskon saa asennettua verhojen päälle.

Jos nykyisten loisteputkien tilalle on mahdollista asentaa led-loisteputket, ja jos led-loisteputkiin pystyy asentamaan himmentimen, olisi se myös mahdollinen vaihtoehto. Ainakin www.superled.fi sivustolla myytävien T 5 -led-loisteputkien www.superled.fi/category/19/led-loisteputket värilämpötila näyttää olevan 4000 K. Jos valaisimien paikat pysyvät ennallaan, olisi ne hyvä saada kytkettyä päälle esim. kahdessa osassa, niin, että valkokangasseinän kohdalla olevat valaisimet saisi tarpeen mukaan pois päältä. Lisäksi tilan varavalaistus ja poistumistien merkintöjä kannattaa miettiä. Ainakin ulko-oven päälle kannattaa hankkia jonkin pimeässä hohtava poistumistien merkki sähkökatkon varalle.

Tekniikka:

Tekniikkaosion laite- ja hintatiedot olen selvittänyt Tiiriön Tekniset TV-Sävelestä. www.tekniset.fi/kauppiashaku/tiedot/hameenlinna-tekniset-tv-savel.html Koska en ymmärrä niin paljoa tekniikasta, en ole selvittänyt saisiko vastaavia laitteita jostain halvemmalla.

Äänentoisto:

Äänentoisto koostuu soittimesta, viritin vahvistimesta ja kaiuttimista. Cd:itä, dvd:itä ja Play Station -pelejä toistavat Play Station 3 ja blue-ray soittimet. Jos Herukkakujan Play Station on PS 3, ei uutta soitinta tarvitse välttämättä ostaa. Viritin vahvistin tarvitaan soittimen ja kaiuttimien väliin. Kaiuttimia voisi olla neljä, yksi joka seinän ylänurkkaan, lisäksi lattialle sub woofer bassoäänien toistamiseen.

Projektori:

Projektori tarvitaan kuvien, elokuvien ja mahdollisesti pelien ja tv:n katseluun. Isommat projektorit, joilla saa tarkkan, useamman metrin kokoisen kuvan joko valkokangasseinälle tai vaihtoehtoisesti päätyseinälle, maksavat reilut 2000 € ja painavat n. 10 kg. Jos tilaan ostetaan niin suuri projektori, olisi se parempi saada varasto/tekniikkatilan puolelle, koska toimintatilan puolella se vie melko paljon tilaa. Projektori varten tarvitaan kannatinhylly varastotilan puolelle, joko väliseinään tai kattoon, riippuen väliseinän kestävydestä.

Tietokone:

Tietokoneen kautta projektorille voidaan tuoda kuvia tai sen kautta voidaan soittaa musiikkia, pelata tai katsoa elokuvia tai videopätkiä. Peruslapparit maksavat 300 € ylöspäin. Jos tietokoneen kautta halutaan pelata tietokonepelejä, ovat pelaamiseen tarkoitettut tehokkaammat tietokoneet kalliimpia. Fasaanintien asukkaiden mielestä mieluisin tekeminen moniaistisessa tilassa olisi Play Stationin pelaaminen. Vaikka tietokone- ja konsolipelien pelaaminen ei olekaan tilan tärkein käyttötarkoitus, voisiko tilassa ajatella pidettävän esimerkiksi peli-iltoja viikonloppuisin tai iltaisin? Peli-illassa yhden tai useamman yksikön asukkaat voisivat kokoontua yhdessä pelaamaan sekä tietokone/konsolipelejä että perinteisiä lautapelejä, jotka nousivat myös esille asukkaiden toiveissa.

Jos tilassa halutaan katsoa tv:tä, tarvitaan sinne myös digi-boxi.

Sisustus:

Verhot:

Tilaan on hyvä laittaa verhokiskot ja niihin verhot kaikumisen vähentämiseksi ja tunnelman luomiseksi. Verhojen ja mahdollisuuksien mukaan myös kiskojen väriksi kannattaa valita valkoinen. Verholla tilaa pystytään myös jakamaan pienempiin osiin, kuten olen suunnitelmassa tehnyt. Verhokisko on hyvä asentaa tilan ympäri. Nurkkiin kannattaa jättää tilaa kaiuttimia varten. Verhokisko on hyvä olla kaksiurainen, jotta siihen saadaan valkean verhon lisäksi myös tarpeen mukaan toinen, värillinen verho. Valkoisen verhon voi vetää syrjään, jos haluaa jollekin seinälle värillisen verhon esiin. Verhokiskovaihtoehdoiksi Laatu-Kaihtimessa www.laatukaihdin.com ehdottivat joko kaksi uraista U-kiskoa tai Silent Gliss -kiskoa. Hinnat tarvikkeineen ovat molempiin samaa luokkaa. Silent Gliss -kiskon saa taivutettua ja sen kiskojen väli on suurempi kuin U-kiskossa. Suurempi kiskojen väli voi helpottaa verhojen siirtelyä, jos molemmissa kiskoissa on yhtä aikaa verhot. Jos valaisimet jäävät seinille, on verhokiskot kiinnitettävä myös seinille, niiden alapuolelle.

Verhokankaiden ja tarvikkeiden hinnat on selvitetty Hämeenlinnan Eurokankaasta www.eurokangas.fi. Halvin valkoinen kangas on lakanakangas. Useimpien kankaiden leveys on 150 cm. Jos verhon korkeudeksi laskee 2 m, riittää siitä saumavoihinkin (tilan korkeus on 2 m).

Verhot voivat olla 150 cm levyisinä suikaleina, mikä helpottaa niiden siirtelyä, vaihtamista ja pesua. Verhot saa nopeimmin vaihdettua, jos verhot on kiinnitetty muovisilla verhokoukuilla.

Muoviset verhokoukut vaativat kuitenkin verhojen taakse verhonauhan kiinnittämistä varten. Perinteiset metalliset nipistimet saa kiinni suoraan verhokankaaseen, mutta verhojen ripustus/vaihtaminen on hitaampaa. Hintaesimerkkeihin olen laskenut hinnat muovisilla koukuilla ja verhonauhalla. Jos haluaa säästää kankaan määrässä, voi valkokangasseinän ja väliseinän oven ja projektorin aukon kohdalta jättää verhoamatta, kuten olen tehnyt piirustuksissa.

Huonekalut:

Tilassa valmiina olevista huonekaluista voisi mahdollisesti hyödyntää pöytiä, patjoja, ehjää nojatuolia ja selkänojallisia tuoleja. Varastotilaan tarvitaan pöytä äänentoistolaitteita ja tietokonetta varten. Toimintatilan puolella pöytää tarvitaan aistiharjoitusten tekemiseen ja muuhun pöydän ääressä tapahtuvaan toimimiseen. Jos toimintatilaan halutaan ostaa uusi pöytä, voisi se olla suunnilleen samankokoinen kuin tilassa oleva, mutta vaaleampi. Huonekalujen valinnassa on hyvä huomioida vaaleiden värien lisäksi kulmien pyöritykset. Pyöreäkulmaiset pöydät ja tuolit ovat turvallisempia, niihin ei loukkaa itseään niin helposti kuin teräväkulmaisiin huonekaluihin.

Erilaisia istuimia tilassa olisi hyvä olla niin monta, kuin käyttäjiä on todennäköisesti yhtä aikaa tilassa. Istuimien valinnassa kannattaa miettiä puhtaana pitämistä. Kannattaa selvittää saako istuimen päälliset irrotettua ja pestyä tai voiko niihin hankkia erilliset päälliset. Hintaesimerkeissä olevan Ikean Boliden-nojatuolin www.ikea.com/fi/fi/catalog/products/20112167 päälliset saa irrotettua pesua varten. Istuimien olisi hyvä olla väriltään vaaleita tai harmahtavia. Pöydän molemmin puolin tarvitaan tuolit, jotka voisivat olla esim. tilassa olevat selkänojalliset tuolit tai uudet vastaavan tyylliset. Fasaanintien asukkaat pitivät säkkituoleista, niitä voisi olla 2-3. Nojatuoleja tilassa olisi hyvä olla myös muutama. Neurosonic voisi olla väliverhon takana, nurkkauksessa. Lisäksi rentoutumiseen ja lepäilyyn voisi varata pari patjaa, joihin kannattaa laittaa suojukset puhtaana pitämisen helpottamiseksi.

Tilaan olisi hyvä saada muutama matto kaikumisen vähentämiseksi ja tilan tunnelman pehmentämiseksi. Mattojen valinnassa kannattaa miettiä pestävyyttä ja kestävyyttä. Väri voi olla vaalea tai harmahtava. Tilassa kannattaa olla ilman kenkiä. Toinen matto voisi olla Neurosonicin alla ja toinen keskellä lattiaa säkkituolien alla. Hintaesimerkkien matot ovat Matto-Kortesniemeltä löytyviä mattoja, jotka löytyvät myös kuvastosta www.merkkimatot.fi/sahkoinen_kuvasto/index.html

Varastotilaan tarvitaan kaappeja ja hyllyjä materiaalien ja tavaroiden säilyttämistä varten. Toimintatilan puolella ei kannata pitää ylimääräisiä tavaroita. Varastotilaan piirtämäni kaapit ovat hintaesimerkeistä löytyvien kokoisia (hyllylevy www.byggmax.com/fi/fi/rakennustarvikkeet/eristeet-kipsit-ja-levyt/rakennus-ja-hyllylevyt/hyllytasot-melamiini-ja-mdf, Startti-mappikaappi www.sotka.fi/tuotteet/1369/tyopoydat-ja-tyotuolit/muut-tyopisteen-kalusteet ja Dombås-kaappi www.ikea.com/fi/fi/catalog/products/70215714)

Avohyllyille voisi laittaa isompia tavaroita säilöön (peitot, tyynt..) Kaappeihin voisi laittaa ko-reissa jysk.fi/search?query=store+box esimerkiksi aistimateriaaleja.

Lukolliseen kaappiin (esim. Startti-mappikkaappi) voi laittaa henkilökunnan tavarat, mahdolliset tuoksuöljyt, kynttilät ja muut materiaalit, jotka on hyvä säilyttää lukittuna. Projektoria varten varastotilaan tarvitaan hylly. Hylly voisi olla, piirustuksien tapaan, projektorin aukon alapuolella. Mahdollisesti tilassa valmiina olevaa hyllylevyä voisi käyttää tähän tarkoitukseen, jos sen kiinnittää väliseinään. Tilassa tällä hetkellä olevaa avokaappia voisi myös hyödyntää varastotilassa. Lisäksi kannattaa tarkistaa Fasaanintien yläkerran kaappien kunto ja miettiä, voisiko niitä hyödyntää varastotilassa.

Pienempiä hankintoja:

Kuplaputki:

Suurin osa Fasaanintien asukkaista valitsi valaisinvaihtoehtoista kuplaputken www.komikapp.se/default.asp?Showprodukt=true&artnr=4203&id=14&export=False. Kuplaputki on muovinen läpinäkyvä putki, johon laitetaan vettä. Putken koneisto tuottaa putkeen kuplia ja valoa, joka joissain malleissa vaihtuu itsestään tai kaukosäätimellä. Putki vaatii puhdistamista ja leväpoistoaineita, mutta on näyttävä. Jos tilaan ostetaan kuplaputki, sen voisi sijoittaa, piirustusten tapaan, valkokangasseinän ja päätyseinän väliseen nurkkaukseen, josta siihen saa helposti virran. Kuplaputken taakse, seinille voisi laittaa kolme suorakaiteen muotoista peiliä www.ikea.com/fi/fi/catalog/products/90049573 pystyyn, yhden taakse ja kaksi sivuille, tehostamaan kuplaputken valoa.

Rentoutumisvälineet:

Hierontaan voi käyttää valmiita käsikäyttöisiä hierontavälineitä, esim. hierontapalloja www.oppien.fi/sensopallo-10-cm-2-kpl.html. Hieroa ja rentouttaa voi myös erilaisilla harjoilla, maalauspenseleillä, huiveilla, hierontaöljyillä jne.

Tuntoaistin ja kehonkaavan harjoittamiseksi tilaan voisi hankkia myös hernepusseja www.oppien.fi/hernepussit-12x12-cm-12-kpl-varilajitelma.html ja painopeiton.

Musiikin kuuntelu oli yksi Fasaanintien asukkaiden toiveista moniaistisen tilan toiminnassa. Musiikkia rentoutumiseen ja muihin tarkoituksiin voi hankkia cd:nä, mutta sitä voi kuunnella tietokoneen kautta myös esim. Spotifysta tai Youtubesta.

Lepäilyä ja rentoutumista varten tilaan kannattaa hankkia muutamia tyyntyjä ja niihin suojukset, sekä eri materiaaleista tehtyjä vaalean sävyisiä vilttejä, esim. fleece, puuvilla, villa. www.ikea.com/fi/fi/search/?query=huovat&pageNumber=0

Tuoksut:

Hajuaistia voisi harjoittaa tilassa tuoksupurkkien lisäksi esimerkiksi tuoksulyhdyssä <http://asp.zone-secure.net/v2/index.jsp?id=2288/6523/29401&lng=fi&startPage=50> haihduttavien eteeristen öljyjen kauppa.ruohonjuuri.fi/eteeriset-oljyt/627/dg?openGroup=627 avulla. Eteerisiä öljyjä voi käyttää myös aromaterapiassa, esim. edesauttamaan rentoutumista. Tuoksulyhdyn haittapuolena on avotuleen liittyvä turvallisuusriski sekä se, että tuoksulyhdystä tuoksu leviää koko tilaan, mikä ei välttämättä miellytä kaikkia.

Tasapainon harjoitusvälineet:

Tasapainoainin ja kehonkaavan harjoittamiseksi tilaan voisi hankkia riippukeinun. Tasapainoainin harjoittamiseksi voisi hankkia myös tasapainolaudan. Molempia saa esimerkiksi Prismoista www.prisma.fi. Riippukeinua ei ilmeisesti saa kattoon roikkumaan katon kantavuuden takia, joten riippukeinun täytyy olla lattiamallinen. Esim. www.riippumattojenmaailma.fi sivuston kaltainen valkea riippukeinu:

<http://www.riippumattojenmaailma.fi/tuotteet/valmispaketit/valmispaketit-modesta-luomumatto-ja-teline>

Soittimet:

Yhden Fasaanintien asukkaan moniaistisen tilan toimintatoiveena oli soittaminen, erityisesti rumpujen soittaminen. Jos erilaisten soitinten soittaminen kiinnostaa muidenkin yksiköiden asukkaita ja ohjaajista löytyy soittamisesta innostuneita, voi harkita myös erilaisten soitinten hankkimista moniaistiseen tilaan. Erilaisia rytmisoittimia (shakerit, marakassit) on helppo tehdä itse tai niitä voi ostaa huokeaan hintaan. Keskustan TV-Sävelessä www.tevari.fi erilaiset pienet rummut (kalvorummut, bongot) maksavat 20–30 €. Erikoisempia soittimia ovat esimerkiksi ukkos- ja merirumpu, joilla saa ukkosen jyrynän ja meren aaltojen tyyliä ääniä.

Muita mahdollisia hankintoja

Katseltavat elementit

Nurkkaukseen, jossa Neurosonic-tuoli on, voisi hankkia jonkin katseltavan elementin. Elementti voi olla jokin erikoisempi valaisin tai esim. mobile tai suihkulähde, jossa pyörii kivikuula www.infinita.fi/site/fi/tuotteet?page=shop.browse&category_id=70. Suihkulähteet vaativat huoltoa ja puhdistusta, mutta tuovat tilaan katseltavan lisäksi kuunneltavaa. Jos tilaa haluaa väriä vaihtavan elementin, saa sellaisen esimerkiksi RGB-lampulla www.clasohlson.com/fi/b/S%C3%A4hk%C3%B6/Lamput/V%C3%A4rilliset-lamput, joka sopii E27 tai E14-kantaisiin valaisimiin. Kalliimpi vaihtoehto on valokuitusuihku www.nadenex.fi/online/contents/fi/d211.html, jossa sivusta valaisevat valokuidut valaisevat niihin yhdistetyn projektorin avulla. Projektorista riippuen kuitujen väri saadaan vaihtumaan. Valokuitusuihku voi luikerrella lattialla, mutta näyttävämmän näköinen se olisi esim. katon rajassa olevan hyllylevyn päältä laskeutuvana valosuihkuna.

HANKINTALISTA

Opinnäytetyö, Reetta Kokkonen

Tilasuunnitelma

Moniaistinen tila, Herukkakuja

Hankintalista

Hinnat listassa halvimasta päästä muuten paitsi tekniikan osalta, jonka tuotteiden hintavaihtoehtoja en selvittänyt.

Oleelliset hankinnat:

Yleinen viihtyisyys

ilmastointi+ionisaattori	en ole selvittänyt hintoja
himmennettävät (3000–4000 K) valaisimet	295 € (5 T5 -led-loisteputkea nykyisten paikalle, www.superled.fi) himmennintekniikan hinta ?
	yht. n. 300 € (hinnassa ei ole huomioitu himmentämisen hintaa)

Tekniikka

soitin (cd, dvd, pelit?)	(PlayStation 3 soittaa kaikki, mikä PS Herukkakujalla on?) n. 150 € (blue ray-soitin, Tekniset)
4 kaiutinta	n. 450 € (Audio pro, Tekniset)
viritin vahvistin	600 – 700 € (Pioneer, Tekniset)
projektor	n. 2000 € (Epson EH-TW9000W, Tekniset)
tietokone	300 – 1500 € (riippuu halutaanko pelaamiskone tai peruslappäri, Tekniset)
sub woofer	n. 350 € (Audio Pro, Tekniset)
digiboxi (jos tilassa halutaan katsoa myös TV:tä)	n. 350 € (Tekniset)
	yht. n. 4550 € (kaikki laitteet laskettu mukaan, lappärin hintana 600 €, viritin vahvistimen 650 €)

Sisustus

kahden verhon kiskot tilan ympäri	n. 500 € (2 urainen U-kisko tai Silent Gliss, Laatu-Kaihdin Oy)
valkoiset verhot	166 € (lakanakangas, Eurokangas)
2 pöytää - pöytä varastotilaan tekniikkaa varten - pöytä toimintatilaan esim. aistiharjoituksia ja pelaamista varten	99 € (Startti työpöytä, Sotka) 39 € (Melltorp, Ikea)
2 istuinta pöydän ympärille	78 € (Harry, Ikea)
2-3 säkkituolia	178 – 267 € (Sotka)
2-3 nojatuolia	238 € (2 x Boliden, Ikea)
1-2 mattoa	200 – 400 € (Rhapsody & Palazzo, Matto-Kortesniemi)
1-2 patjaa	jokin tilassa olevista patjoista edelleen ok, tarvitsee kangaspäällisen 93,99 € (Sultan Fonnes -patja + suojus, Ikea)
kaappeja varastotilaan	tilassa oleva avohylly ok 129 € (Startti, lukollinen mappikaappi, Sotka) 89 € (Dombås, kaappi, Ikea)
hyllylevyt varastotilaan	71,74 € (2 levyä, kiskot, kannattimet, Byggmax.com)
koreja kaappeihin (aistimateriaaleja varten)	1,99 € /kpl (Samla, Ikea)
	yht. n. 1900 € (mukaan laskettu verhoiskot, verhot, 2 säkkituolia, 2 Boliden-nojatuolia, 2 Rhapsody-mattoja, 1 patja, Startti ja Dombås -kaapit, hyllylevyt ja 10 koria)

Laitteet ja muut pienemmät hankinnat

kuplaputki (asukkaiden toive)	521,92 € (www.komikapp.se)
3 peiliä (kuplaputken taakse tehosteeksi)	74,85 € (Minde, Ikea)
muuta katseltavia elementtejä - valokuitusuihku - RGB-lamppu yksittäiseen valaisimeen - suihkulähde pyörivällä marmori-kuulalla	595 € (www.nadenex.fi) 27,50 € (Clas Ohlson) 250 € (www.infinita.fi)
musiikkia	5 - 25 € / kpl
hierontavälineitä (hieronta pallot, harjat, pensselit, huivit)	20 – 30 € (www.oppien.fi, isommat marketit)
painopeitto	191 € (10 kg, www.erityisetlapset.fi)
hernepusitt	20,46 € (12 kpl, www.oppien.fi)
1-2 tynyä	10,98 € (Gosa Pinje -tynny + suojus, Ikea)
5 vilttiä, erilaisia materiaaleja	55,27 € (esim. 3xKråkris, 2xUrsula, Ikea)

riippukeinu (Fat Boy)	259,80 € (riippumattojenmaailma.fi)
tasapainolauta	19,95 € (Prisma)
soittimet	7- 50 € /kpl (TV-Sävel)
hierontaöljyt	10 – 20 € /kpl (luontaistuotekaupat, isommat marketit)
eteeriset öljyt	5 – 15 € /kpl (luontaistuotekaupat; Life, Inkivääri)
tuoksulyhty	20 – 30 € (sisustusliikkeet, Party Lite)
	yht. n. 1675 € (mukaan laskettu kuplaputki, muu katseltava elementti 200 €, musiikkia 50 €, hierontavälineitä 30 €, panopeitto, hernepussit, 2 tyynyä, 5 vilttiä, riippukeinu, tasapainolauta, soittimia 100 €, hierontaöljyjä 50 €, eteerisiä öljyjä 50 € ja tuoksulyhty 30 €)

KOKONAISSUMMA YHT. 8325€

IDEOITA ITSE TEHTÄVIIN MATERIAALEIHIN

Opinnäytetyö, Reetta Kokkonen

Tilasuunnitelma

Moniaistinen tila, Herukkakuja

Ideoita itse tehtäviin materiaaleihin

Aistimateriaalit:

- aisti/tasapainopolku: n. 30x30 cm laatat, (esim. paksu pahvia) jotka päällystetään erilaisilla kävelyn kestävillä materiaaleilla (sileät kivet, hiekkapaperi, kuplamuovi, kura-matto jne.), kävely laattojen päältä (voi tarvita jarrumattoja alle)
- tunnusteluseinä: esim. vanerilevyllä erilaisia materiaaleja liimalla tai nitojalla kiinnittäen. Levy kiinni esim. väliseinään videotykin aukon kohdalle
- hernepussit: yksiväristä tai värikästä puuvillakangasta esim. 15x15 cm palat, ommellaan sivut, jätetään yhdelle sivulle reikä herneiden lisäämistä varten, herneet sisään ja reikä umpeen
- itse tehdyt tuoksupurkit: kannellisia pilttipurkkeja tai maustepurkkeja, purkkeihin tuoksuvia kiinteitä aineita, nestemäisten tuoksujen imeytys vanulappuun
- hernepussit: kankaasta erikokoisia pusseja, niihin kuivia herneitä sisään
- itse tehdyt tunnustelupussit: hernepussien tyylliset kiinniommellut pussit, joista tunnustellaan pussin läpi sisältö tai isommat avattavat pussit, joihin voi työntää käden tunnustelua varten
- tuoksupurkit ja tunnustelupussit muistipelinä: kaksi samaa tuoksua tai materiaalia sisältävää purkkia ja pussia, tarkoitus etsiä parit (ei kannata olla kovin montaa eri tuoksua, koska ihmisen hajuaisti ei pysty erottelemaan kuin muutaman tuoksun peräkkäin)
- itse tehdyt videot katseltaviksi esim. rentoutumisen aikana:
 - o kävely/pyöräily/veneily
 - o kynttilänvalo/nuotio
 - o pilvien liikkeet taivaalla
 - o aallot järven/meren rannassa
- itse tehdyt kuvasarjat
 - o luonto
 - o omat mielenkiinnonkohteet
 - o tapahtumat, retket

- itse tehdyt soittimet:
 - o sadeputki: pitkä pahviputki, nauvoja putkeen, putken toisen päädyn peittäminen, sisälle riisiä, toisen pään peittäminen ja putken päällystäminen esim. paperilla)
 - o rimoista tehty ”kalikali”: ohutta pyöreää rimaa, rimasta erimittaisia pätkiä, pätkiin toiseen päähän reiät, reikien läpi esim. siima, pätkät roikkumaan tangosta
 - o shakerit: pieniin lasi- tai muovipurkkeihin riisiä, hiekkaa tms. purkki kiinni, koristelu

Sisustus:

- valaisin: iso lasipurkki, pienilamppuiset jouluvalot purkkiin, mahdollisesti purkin koristelu esim. lasimaaleilla
- mobile: esim. ympyrän muotoinen tukeva kehikko, johon ripustetaan siimoista tai muusta kestävästä langasta roikkumaan tiettyyn teemaan liittyviä esineitä tai koristeita, kehikon yläpuolelle ripustuslenkki